

Great Spas of Europe

POHLEDOVÉ VAZBY A OCHRANA PANORAMATU MĚSTA KARLOVY VARY IKONICKÉ A KLÍČOVÉ POHLEDY

**Doplňkový dokument Management plánu a nominační dokumentace
pro zápis měst Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně
jako komponent sérieové transnacionální nominace
Great Spas of Europe
na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO**

**Doplňkový dokument Management plánu a nominační dokumentace
pro zápis měst Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně
jako komponent sériové transnacionální nominace Great Spas of Europe
na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO**

Ochrana dokumentu:

Dokument je určen pro potřeby Statutárního města Karlovy Vary, Města Mariánské Lázně a Města Františkovy Lázně. V dokumentu a jeho přílohách je použito obrazových příloh, zkratk a log, které mohou být chráněny patentovými a autorskými právy nebo mohou být registrovanými obchodními značkami podle příslušných ustanovení právního řádu

© 2018 DSO České lázně - salony Evropy
s přispěním Ministerstva kultury ČR
editor: Mgr. Lubomír Zeman

Obsah

Úvod	4
Společná výjimečná světová hodnota (OUV) pro sériovou transnacionální nominaci	
Great Spas of Europe k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO	6
Krajinný obraz	10
Cíl práce	16
Monitoring	19
KARLOVY VARY	21
1. Rozbor půdorysné struktury z hlediska historického vývoje	
intravilán a extravilán lázeňského města	22
1. 1 Charakteristická struktura urbánního a suburbánního prostoru	22
1. 2. Městská zeleň, lázeňské parky, terasové zahrady a promenády	
Lázeňské parky a lázeňské promenády	30
2. Rozbor struktury okolní krajiny z hlediska historického vývoje	
terapeutická (léčebná) krajina lázeňského města	33
3. Rozbor kompoziční struktury z hlediska historického vývoje	
historické pohledy na město a z města do okolní krajiny	36
4. Identifikace vztahů z hlediska prostorové morfologie sídla a okolní krajiny	
klíčové body a orientační místa pohledových vazeb	38
5. Identifikace a výčet charakteristik, jevů a vazeb sídla a okolní krajiny	
pohledové vazby, ikonické a klíčové pohledy na město a z města do okolní krajiny	40
6. Rozbor prostorové struktury	
dominanty, významné prvky a zajímavá místa pohledově se uplatňující v panoramatu	
lázeňského města	50
7. Vizuální vnímání krajiny	59
8. Vyhodnocení	60
9. Rozbor dopadů ovlivňujících území komponenty sériového statku a ochrana kulturních	
hodnot - panoramatu, významných pohledových vazeb, průhledů a výhledů na město	
a z města do okolní krajiny, včetně stanovišť	61
Ikonografie	67
Fotodokumentace	75
Vizuální vnímání krajiny	85
Ikonické pohledy, panoramata. Pohledové vrstvy horizontu	94
Mapové přílohy	99

Úvod

Studie **Pohledové vazby a ochrana panoramatu měst, ikonické a klíčové pohledy českých komponent sériového statku Great Spas of Europe** je připravena jako doplňující materiál místních Management plánů měst Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně, komponent sériového statku *Slavné lázně Evropy / Great Spas of Europe* připravované sériové transnacionální nominace zápisu na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Management Plan měst Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně vznikl ve třech fázích. První fáze byla část analytická a přípravná. Jejím úkolem bylo sestavení souhrnu dosavadních podkladů, koncepčních dokumentů, přehled legislativního rámce, dostupné literatury, naplánování systému práce pracovní skupiny zajišťující realizaci Management Planu v dalších letech a projektů, které bude třeba v nejbližší době realizovat. Druhá fáze Management Planu byla návrhová část, společná pro všechny české komponenty, sdružené na národní úrovni v celek zvaný Západočeský lázeňský trojúhelník, který zaštiťuje Dobrovolný svazek obcí těchto měst nazvaný České lázně - salony Evropy. Třetí fáze Management Planu pak vznikla v roce 2017 jako prováděcí (aplikační) část a rovněž byla zpracována pro všechny tři české komponenty - lázeňská města Západočeského lázeňského trojúhelníku Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně.

Management Planu byl schválen v Radách jednotlivých měst, českých komponent sériového statku a přijat usnesením Zastupitelstev měst (municipalit). Management Plan se tak stal závaznou součástí strategického plánování pro městské samosprávy daných měst pro období 2015 – 2020.

Management Plan je průběžně aktualizován a doplňován rozhodujícími informacemi o stavu a významných projektech řízení správy komponenty sériového statku. Management Plan je dále rozvíjen a aktualizován jako instrument pro další plánování, ochranu, využití a úspěšný rozvoj památky s cílem udržení jejího charakteru, mimořádné univerzální hodnoty, integrity a autenticity. Řízení ochrany musí zaručit, aby v současnosti ani budoucnosti nebyla oslabena mimořádná univerzální hodnota nominovaného statku a aby mohla být v adekvátním stavu předána dalším generacím.

Společná výjimečná světová hodnota (OUV) pro sériovou transnacionální nominaci Great Spas of Europe k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO

Sériový transnacionální statek *Slavné lázně Evropy* je vybranou skupinou slavných lázeňských měst Evropy, která mají společné jedinečné vlastnosti a charakteristiky, spočívající v léčení pomocí přírodních minerálních zdrojů. Součástí série jsou historická lázeňská města, která se po staletí vyvíjela kolem přirozeně se vyskytujících minerálních pramenů. Součástí série ve své jednotě a celistvosti mimořádně průkazně demonstrují všechny atributy specifického segmentu evropského lázeňství. Tato evropská lázeňská kultura je historicky založena na léčbě s využíváním přírodních minerálních / termálních zdrojů a skládá se z pravidelné pitné kúry, léčebných koupelí, irigací, zábalů, apod. Lázně jsou tak nesporně pozoruhodným kulturně společenským fenoménem svého druhu, který je součástí světové civilizace již více než dva a půl tisíce let. Léčebná úloha měst se vyvíjela od původních římských lázní v průběhu celého středověku. Vrcholný rozmach lázní lze spatřovat během osvícenství v 18. století a 19. století v souvislosti s rozvojem lékařství a volnočasových aktivit. Hlavní lázeňská místa rostla do velkých a mondénních světově proslulých lázeňských center do 20. let 20. století, kdy éra klasického lázeňství vrcholí. V řadě lázeňských míst je právě toto období vnímáno jako jejich „zlatá doba“. Města se ve své úplnosti vyznačují podobnými rysy lázní a významnými architektonickými celky, včetně zvláštních lázeňských budov: lázeňských domů, kolonád, kostelů, divadel, kasin, hotelů a jiných ubytovacích zařízení pro lázeňské hosty. Jejich rozvoj a vybavení představovaly příklady a trendy evropského lázeňského vývoje ve spojení se zábavou a společenským setkáváním (hudba, tanec, hra) a fyzickým cvičením (sport). Slavné lázně Evropy měly vliv na vznik dalších typů lázní a evropská tradice se stala vzorem pro lázně na celém světě. Slavné lázně Evropy skýtají vhled do všech aspektů lázeňské léčby a zároveň odrážejí mezinárodní rozměr lázeňství. Na základě tohoto tematického vymezení byla definována společná obecná hodnotová kritéria předkládané série, která spolu s kritérii Operačních směrnic vytvářejí celosvětovou mimořádnou univerzální hodnotu (OUV).

Každé lázeňské město série přispívá významnou měrou k výjimečné světové hodnotě sériového statku.

1.1 Nejdůležitější atributy ohledně kritéria ii) jsou:

- 1.1.1 Vytvoření nových měst a budov pro léčebnou péči.
- 1.1.2 Rozvoj věd: hydrologie, geologie, balneologie.
- 1.1.3 Město specializované svou formou a funkcí, zasvěcené léčbě a zábavě (pleasure).
- 1.1.4 Sídlo se specifickým urbanismem zasazené do specifických přírodních podmínek.

1.2 Nejdůležitější atributy ohledně kritéria iii) jsou:

- 1.2.1 Rozvoj evropského lázeňství, oborů balneologie a lékařství.

- 1.2.2 Svědectví o celosvětovém pokroku v medicíně a uvědomělé péči o zdraví, ke kterému přispívají lázeňští lékaři a balneologové.
- 1.2.3 Koncept “villeggiature” jako kombinace zdravotnického a společenského chování, s novými postupy spojenými s přírodním prostředím, promenádními a sportovními aktivitami.
- 1.3 **Nejdůležitější atributy ohledně kritéria iv) jsou:**
 - 1.3.1 Výjimečná forma urbanistického sídla soustředěného kolem přírodních minerálních pramenů s výjimečnou formou a funkcí, zasvěcenou zdraví a zábavě.
 - 1.3.2 Výjimečné příklady architektonických souborů vytvořených pro umístění léčebných zařízení, pitných hal, kolonád a galerií, jednacích a společenských místností, hotelů a vil v prostředí parků, zahrad s cestami pro vycházky či vyjížďky.
 - 1.3.3 Jedinečný vztah k přírodě; „terapeutická krajina“ lázeňských měst vytvořená na základě ideálů plánování a managementu krajiny.
- 1.4 **Nejdůležitější atributy ohledně kritéria vi) jsou:**
 - 1.4.1 Lázeňská města jako místa mezinárodních setkání.
 - 1.4.2 Lázeňská města jako centra balneologických inovací.
 - 1.4.3 Lázeňská města jako místa inspirace pro významné hudební skladatele, malíře, sochaře, spisovatele, básníky, módní návrháře, architekty, fotografy.
 - 1.4.4 Lázeňská města jako místa mezinárodního významu, která reprezentují a dosvědčují společenský, politický, vědecký a kulturní pokrok, který formoval evropskou společenskou tradici a podněcoval demokratizaci evropské společnosti.

Určujícím rysem evropské lázeňské tradice je jedinečná kombinace léčebných aktivit využívajících přírodní minerální zdroje (koupele, pitné kúry, inhalace) se zázemím upraveného krajinného prostředí. Blízké okolí lázeňských míst bylo proto formováno s respektováním přírody explicitně jako „léčebná (terapeutická) krajina“ pro potřeby léčby pacientů. Krajina je tak nedílnou součástí lázeňského prostředí. Proto se také terapeutická krajina stala jedním z podstatných atributů lázeňských měst nominovaných k zápisu na Seznam UNESCO. Z tohoto titulu je tak nutné zajistit ochranu této krajiny.

V Operačních směrnicích k provádění Úmluvy o ochraně světového dědictví se praví:
Při naprostém zachování svrchovanosti států, na jejichž území se nachází kulturní a přírodní dědictví, smluvní státy Úmluvy uznávají společný zájem mezinárodního společenství na spolupráci na ochraně tohoto dědictví. Smluvní státy mají na základě ratifikace
a) zajistí označení, návrh na zápis, ochranu, zachování, zhodnocení a předávání kulturního a přírodního dědictví nacházejícího se na jejich území budoucím generacím a pomáhat při tomto úkolu dalším smluvním státům, které o to požádají

V článku 1 se uvádějí za „kulturní dědictví“:

- *památky: stavební, sochařská nebo malířská monumentální díla, prvky nebo struktury archeologického rázu, nápisy, jeskyně nebo seskupení prvků, které mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění nebo vědy,*
- *komplexy: skupiny osamělých nebo seskupených staveb, které z hlediska jejich architektury, jednoty nebo začlenění do krajiny mají výjimečnou světovou hodnotu v souvislosti s dějinami, uměním nebo vědou,*
- *lokality: lidské výtvořiny nebo výtvořiny vzniklé společným působením člověka a přírody, jakož i oblasti včetně archeologických lokalit, které mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, estetiky, etnologie nebo antropologie.*

V článcích 96, 97 a 98 se uvádí:

Všechny statky zapsané na Seznam světového dědictví musí mít vhodnou legislativní ochranu, ať už má předpisovou, institucionální a/nebo tradiční formu, v dlouhodobé perspektivě pro zaručení jejich uchování.

Ochrana a správa statků světového dědictví musí zajistit, že jejich výjimečná světová hodnota, včetně podmínky integrity a/nebo autentičnosti stanovené při jejich zápisu budou do budoucna zachovány nebo zlepšeny v průběhu času.

Zákonná opatření, opatření předpisová a smluvní na národní a místní úrovni zaručují přežívání statku a jeho ochranu proti takovému vývoji a změnám, které by mohly mít negativní dopad na výjimečnou světovou hodnotu nebo na integritu a/nebo autentičnost statku. Smluvní státy musí zajistit úplné a účinné provádění těchto opatření

Článek 99: Pro statky navržené k zápisu podle kritérií (i) až (vi) musí být hranice stanoveny proto, aby zahrnuly veškeré prostory a atributy, které jsou přímým materiálním vyjádřením výjimečné světové hodnoty statku, stejně jako prostory, které by na základě možností budoucích výzkumů přispěly k jeho pochopení a potenciálně by ho zhodnotily.

Článek 104: Pokud je to nezbytné pro dobré zachování statku, může být zřízena vhodná ochranná pásma. Pro účinnou ochranu statku navrženého k zápisu je Ochranné pásmo oblast, která obklopuje statek navrhovaný k zápisu a jejíž používání a úprava podléhají právním a/nebo zvyklostním omezením pro zaručení vyšší ochrany pro tento statek. Musí zahrnovat bezprostřední okolí statku navrhovaného k zápisu, důležité pohledy a další oblasti nebo atributy, které plní významnou funkční úlohu jakožto podpora poskytnutá statku a jeho ochraně.

*Smluvní stát a jeho partneři musí zajistit, že trvale udržitelné užívání statku nebo jakákoliv jiná změna nebudou mít negativní dopad na výjimečnou světovou hodnotu statku.*¹

¹ Operační směrnice k provádění Úmluvy o ochraně světového dědictví, verze 2008, paragraf 49. (Operational Guidelines for Implementation of the World Heritage Convention, Paris, World Heritage Centre, 2008. / Orientations devant guider la mise en oeuvre de la Convention du patrimoine mondial. Paris: Centre du patrimoine mondial, 2008.) WHC.11/01, listopad 2011; K tomu též KUČOVÁ, Věra: Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO, Praha 2009, s. 58–59. Český překlad aktuální směrnice na webu MKCR: <http://www.mkcr.cz/cz/zahranicni-vztahy/unesco/deklarace-doporuceni-a-jine-oficialnidokumenty-UNESCO-392/>

Krajinný obraz

Pro lázeňská města je cenné i jejich vizuální vnímání, obraz, který vytvářejí. Předmětem a cílem ochrany lázeňských měst tak není jen samotný urbanizovaný prostor (intravilán), ale i přilehlá tzv. terapeutická, lázeňská léčebná krajina (extravilán) se všemi hodnotami jejího vzhledu i typických znaků, přírodních zdrojů a harmonické malebnosti. Krajinný obraz, skládající se z dílčích krajinných scénérií, je vnějším projevem vnitřní struktury krajiny.

Podstatnými vlastnostmi vizuální atraktivnosti krajinné scény jsou mimo jiné působivost, zajímavost, neopakovatelnost či jedinečnost, výrazná rozlišitelnost a zapamatovatelnost krajinné scény, která je tvořena množstvím hmotných vizuálně se projevujících prvků (přírodní či antropogenní povahy). Přítomností těchto prvků a jejich struktur vznikají určité vizuální jevy, které mohou (ale nemusí) představovat podstatné znaky krajinného rázu a mohou (ale nemusí) se projevovat čitelností, výrazností a nezaměnitelností. Pro potřeby poznání a ochrany je možné vyčlenit následující znaky krajinné scény, skladebné prvky krajiny:²

1 Prvky, jejich vzájemná konfigurace a jejich struktury v krajinné scéně

- Body a bodové struktury
- Linie a liniové struktury
- Plochy a plošné struktury
- Texturní a barevnostní struktury

2 Prostorová skladba

- Prostory a prostorové struktury
- Způsob a čitelnost vymezení prostoru
- Formy prostorů, rozměry, měřítko, otevřenost a uzavřenost
- Vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů
- Rozlišitelnost prostorů

3 Neopakovatelnost a výraznost scénérií

- Neopakovatelné krajinné scenerie
- Přítomnost výrazných přírodních a přírodě blízkých scenerií
- Hodnoty zástavby – urbanistické struktury a charakter zástavby

Pro potřeby předmětné studie lze sledovat tři hlavní aspekty, které jsou převzaty z prohlášení vynikající univerzální hodnoty komponent sériového statku *Great Spas of Europe*.

- 1) krajinný ráz
- 2) panoramatické pohledy
- 3) urbanizovaný prostor

² Jiří KUPKA, Ivan VOREL, Estetická hodnota či vizuální atraktivnost krajiny. In: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu, ČVUT v Praze, 2010, s. 107.

1) Krajinový ráz

Krajinový ráz je v České republice chráněn zákonem č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Podle § 12, odst. 1 je definován krajinový ráz jako: „*přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinového rázu, zejména umísťování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinových prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.*“

Podle metodiky vydané Správou CHKO je krajinový ráz souborem specifických charakteristik pro určitou konkrétní oblast či místo v krajině, které jsou příčinou jejího komplexního - funkčního, vizuálního, senzuálního a jiného projevu a činí ji tak typickou až nezaměnitelnou.³ Ráz krajiny vyjadřuje její odlišnost, zvláštnost. Je dán přítomností znaků přírodní, kulturní a historické charakteristiky. Jednotlivé znaky jsou uplatněny v krajině scéně – prostorovém uspořádání složek krajiny.

Krajinový ráz je významně spoluvytvářen charakterem krajinových panoramat, výrazností horizontů a přítomností dominant terénních i kulturních. Vznik estetických hodnot krajiny souvisí také s přítomností vizuálních znaků, které je možno v obrazu krajiny pozorovat a podle kterých je možno různé krajiny rozlišovat.

Indikátory specifických znaků a atributů vizuální scenérie:⁴

1. Analytická kritéria:

1a Konfigurace bodových prvků:

- Přítomnost zřetelných terénních dominant
- Přítomnost zřetelných architektonických dominant
- Neobvyklý tvar nebo druh dominanty
- Přítomnost vedlejších prostorových akcentů

1b Konfigurace liniových prvků:

- Zřetelné linie morfologie terénu (horizonty, hrany, hřbetnice atd.)
- Zřetelné linie vegetačních prvků (okraje lesů, aleje, doprovodná zeleň atd.)
- Zřetelné linie zástavby

1c Charakter vymezení prostoru:

- Zřetelné vymezení prostorů terénním horizontem
- Zřetelné vymezení prostorů okraji porostů
- Zřetelné vymezení prostorů cennou zástavbou
- Vymezení prostorů více horizonty
- Charakteristické průhledy a přítomnost míst panoramatického vnímání krajiny

³ Roman BUKÁČEK, Petr MATĚJKA, Hodnocení krajinového rázu (metodika), Správa Chráněných krajinových oblastí České republiky 1998, s. 4.

⁴ Jiří KUPKA, Ivan VOREL, Estetická hodnota či vizuální atraktivnost krajiny. In: Aktuální otázky ochrany krajinového rázu, ČVUT v Praze, 2010, s. 107

1d Rysy prostorové struktury:

- Maloplošná struktura drobných ploch a prostorů s převažujícím přírodním charakterem)
- Maloplošná struktura s výraznými prvky rozptýlené zeleně v zemědělské krajině)
- Velkoplošná struktura otevřených ploch a porostních celků s harmonickým výrazem

2 Souhrnná kritéria:

2a Rozlišitelnost:

- Výraznost, neopakovatelnost, zapamatovatelnost scenérie
- Neopakovatelnost krajinných forem
- Výraznost a nezaměnitelnost významu prvků krajiny ve vizuální scéně
- Výraznost či nezaměnitelnost způsobů hospodářského využití krajiny
- Kontrast, symetrie, vyvážená asymetrie, gradace, dynamické či statické působení jako výrazný rys krajinné scény

2b Harmonie měřítka krajiny:

- Zřetelná harmonie měřítka zástavby bez výrazně měřítkově vybočujících staveb
- Zřetelný soulad měřítka prostoru a měřítka jednotlivých prvků
- Dochované tradiční měřítkové vztahy stop hospodářské činnosti a krajiny

2c Harmonie vztahů v krajině:

- Soulad forem osídlení a přírodního prostředí
- Harmonický vztah zástavby a přírodního rámce
- Soulad hospodářské činnosti a přírodního prostředí
- Uplatnění kulturních dominant v krajinné scéně
- Působivá skladba prvků krajinné scény
- Výrazně přírodní nebo přírodě blízký charakter scenérie

Harmonické měřítko a vztahy v krajině jsou výsledkem poměru jednotlivých charakteristik, jejich prostorového rozměru, funkčního vztahu, kdy kulturní prvky jsou v souladu s přírodním rámcem daného území. Využití krajiny, vedení komunikací, zasazení sídel do krajinného rámce apod. respektuje přírodní podmínky.⁵

Harmonické měřítko krajiny vyjadřuje takové členění krajiny, které odpovídá harmonickému vztahu činností člověka a přírodního prostředí; z hlediska fyzických vlastností krajiny se jedná o soulad měřítka celku a měřítka jednotlivých prvků.

Harmonické vztahy v krajině vyjadřují soulad činností člověka a přírodního prostředí (absence rušivých jevů), trvalou udržitelnost užívání krajiny, harmonický soulad jednotlivých prvků krajinné scény.

Historická charakteristika krajinného rázu je specifickou součástí kulturní charakteristiky a

⁵ Roman BUKÁČEK, Petr MATĚJKA, Hodnocení krajinného rázu (metodika), Správa Chráněných krajinných oblastí České republiky 1998, s. 4.

spočívá v souvislostech kulturních a přírodních charakteristik oblasti či místa; historická charakteristika je klíčová pro pochopení logiky vztahů mezi přírodními vlastnostmi krajiny, jejím využíváním vzhledem k jejich trvalé (dlouhodobé) udržitelnosti; může nést stopy významných historických událostí.

Harmonická krajina představuje harmonii a uklidnění, odpočinek a uvolnění od neklidu a starostí.⁶

2) Panoramatické pohledy

Při hodnocení prostorových a vizuálních vztahů v krajině se definují a klasifikují následující kategorie:⁷

Pohledový horizont

Pohledový horizont je tvořen spojitou linií oddělující nebe a zemský povrch. Optimální stanoviště pro pozorování pohledového horizontu je v 1/3 převýšení. Rozlišujeme primární a sekundární pohledový horizont. Primární horizont je tvořený reliéfem, tzn. geomorfologicky trvalými objekty primární krajinné struktury. O kulise hovoříme v případě, že za ní následuje pohledový horizont, o bariéru se jedná, pokud brání v pohledu na pohledový horizont. Obvykle se pohledové horizonty stanovují z krajiny na sídlo a ze sídla na krajinu (z hranice intravilánu a extravilánu). Z jednoho stanoviště je možné získat více pohledů. Pokud je tentýž horizont vidět ze sídla i z krajiny, jedná se o tzv. významný pohledový horizont a neměl by být narušen.

Vstupní pohledová brána

Vstupní branou rozumíme první místo, z něhož se otevírá pohled na sídlo, v jehož okolí probíhá hodnocení. Sídlo nemusí být viditelné celé, stačí například věž kostela nebo první zástavba.

Výhledy - významná místa pozorování krajinné scény

Podle úhlu pozorování krajinné scény lze rozlišit několik druhů míst výhledu:

Pohled (sekundární pohled)

- ohraničený okraji, definovaný vertikálním ohraničením, případně horizontálním, při sekundárním pohledu může být výseč nepřímého pohledu a vnímaný bod na jiném stanovišti

Panorama (sekundární panorama)

- výseč krajiny vnímanou z určitého místa, široký záběr vnímání.
– pohled odchýlený od hlavního pohledu

Panoramatická cesta

- panorama je vnímané průběžně z cesty, kde se otevírají a zavírají pohledy do krajiny.

Vyhlídky

- místo, kde je možné pozorovat krajinnou scénu v rozsahu 360 stupňů (nebo téměř 360°).

⁶ Tamtéž. s. 4.

⁷ Barbora MATÁKOVÁ, Studijní materiály pro předmět Nauka o krajině II., Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, 2010, s. 190, Pavla JAŠKOVÁ, Krajinářská studie formou audiovizuálního projektu, DP Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně, Lednice 2015, s. 9.

Dominanta, objekt

- objekt, který je viditelný z celé krajiny.

Krajinné dominanty

Krajinné dominanty jsou „prvky nebo soubory prvků, které přesahují některou svou vlastností dimenzi prostoru“. Touto vlastností mohou být nejen fyzické charakteristiky prvku jako tvar, velikost či barva, ale i kulturní či duchovní aspekt. Může docházet i k potlačení jedné dominanty působením jiné, zpravidla negativně vnímané dominanty. V takovém případě je působení pozitivní dominanty nejasné a narušené dominantou negativní.

Terénní dominanty

Terénní dominanty a prostorové akcenty, projevující se významně v obrazu krajiny a vytvářející jedinečnost a rozlišitelnost krajinné scény.

Kulturní dominanty v krajině

Kulturní dominanty projevující se v obrazu krajiny a ovlivňující rázovitost a identitu krajiny.

3) urbanizovaný prostor

Specifický typ sídla s určitými kvantitativními (počet obyvatel, poloha, rozloha) a kvalitativními (funkce, dostupnost, zázemí služby, kvalita života) s využitím vhodného přírodního prostředí. Urbanizovaný prostor je prostorově uspořádán v určité urbanistické kompozici. Jedná se o uspořádání hmotných prvků, tj. objektů v území, které ovlivňují vzhled řešeného území. V prostorovém uspořádání, a konfigurace terénu se skládají z překryvů historických stavebních vrstev, které se prokreslují jako historické krajinné struktury.

Historické krajinné struktury jako starší časové horizonty, jsou reliktem antropických činností, které se dochovaly do současnosti. Společným znakem je časová ohraničenost a způsob vzniku, což znamená, že jich člověk vytvářel tradičními způsoby hospodaření, anebo tradičními stavebními technikami. Tvoří neodmyslitelnou součást každé krajiny a krajinných struktur. Mají tedy i vliv na utváření krajinného rázu.

Některé části krajiny mají zcela svébytnou a jedinečnou podobu, jedinečný význam a odlišnost. Jsou to místa s vysokou vlastní identitou kulturní krajiny, která je dána především přítomností dochovaných stop kulturního a historického vývoje krajiny, jedinečností a neopakovatelností krajinné scény a výrazností jednotlivých prvků krajiny. Identita je jedno z nejvýznamnějších hodnot kulturní krajiny i lázeňských měst.

Vzájemné prostorové uspořádání hmotných prvků krajiny, včetně urbanistické kompozici sídel se projevuje v krajinné scéně a v dílčích krajinných sceneriích.

struktura zástavby

vzájemné uspořádání prvků zástavby - staveb, souborů staveb, motorových a pěších komunikací, nezastavěných městských prostorů (uličních koridorů, náměstí, parkových ploch) a ploch pro další městské funkce (rekreace, výroba, technická infrastruktura)

charakter zástavby

je dán spolupůsobením formy (struktury) zástavby a architektonického výrazu jednotlivých staveb, stavebních souborů a nezastavěných ploch (zejména parkových)

architektonická forma

půdorysná a hmotová skladba stavby nebo souboru staveb, ve které hrají role dimenze, objemy a proporce hmot

architektonický výraz

půdorysné, hmotové řešení, řešení detailů, materiálů, barevnosti a výtvarných prvků

individuální architektonický výraz

architektonický výraz tkvící v použití půdorysného, hmotového řešení, řešení detailů, materiálů, barevnosti a výtvarných prvků, které sídlo výrazně odlišují od jiných sídel

Prostorové utváření krajiny si zachovává své historické vrstvy, které lze označit jako paměť krajiny. Některé jevy v utváření krajiny mají charakter fenoménu, jedinečnost místa, které je nutné respektovat. Souhrn těchto jedinečností, materiálních i nemateriálních projevů historie, ale i současnosti, jež se vyskytují v dané lokalitě a specificky působí na určitý subjekt, se označuje jako *genius loci*.

Genius loci – původně anima loci – je pojem vycházející z keltských kultů. Duše, která zemřela, údajně létá nad krajinou a ochraňuje žijící. Vychází z přírodních kultů stromů, pramenů, kamenů, hor ... jako jejich osobní duch, esenciální bytost míst. Jde o výsledek individuálního vnímání (individuální genius loci) nebo i shodného skupinového vnímání (sociální genius loci) "významů" daného místa či dané lokality, v níž se vyskytují neopakovatelné prvky přírodního, architektonického a obecně kulturního prostředí, jejich ojedinělé kombinace a prostorové koncentrace. Architekti a urbanisté chápou genius loci jako *tvářnost*, tj. určitý typický, jedinečný vzhled dané lokality či sídla. Protože se jedná o výsledek procesu vnímání či jakéhosi vnitřního dialogu s místem, je genius loci nutně podmíněn i vnitřními světy hodnotitelů, návštěvníků. Zanechává v nich trvalejší dojem, jakýsi emocionálně estetický „otisk“ daného místa v daném okamžiku. Do tohoto otisku se holisticky promítá např. pocit vznešenosti, estetičnosti, tajemnosti, nostalgie, mystičnosti, nekonečnosti, ale i pocit vlastní bezvýznamnosti apod.⁸ Genius loci jako jedinečný a charakteristický aspekt místa byl často oslavován umělci a spisovateli, nebo zachycen v pohádkách či místním folklóru.

⁸ Srov. např.: Christian NORBERG-SCHULZ, *Genius loci: K fenomenologii architektury*. Praha 1994; Christopher DAY, *Duch a místo. Uzdravování našeho prostředí*. Brno 2004; Martina PÁSKOVÁ - Josef ZELENKA, *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2002, 448 s.

Genius loci je tedy obtížně definovatelný jev v podobě zážitku či dojmu, jenž je vytvářen vizualizovanými přírodními prvky, kulturním dědictvím, prostorovým uspořádáním, ale i atmosférickými a světelnými podmínkami, ročním obdobím a v neposlední řadě i aktuálním psychickým a fyzickým naladěním člověka. Na atmosféře místa se ale mohou skrytě podílet i fyzikálně podložené vlivy jako např. tektonické zlomy, geomagnetické anomálie, pachy, vlhkost prostředí, proudění vzduchu aj.

Výtvarná hodnota vnitřní a vnější formy sídla je vizuálně vnímaná jako celek. Je vyjádřením městské krajiny, v níž se rozvíjí každodenní sociální vztahy člověka a jež má proto být kulturně uzavřeným prostorem. O účinnosti obrazu města rozhoduje zřetelnost struktury, identifikace specifické formy a jeho výraznost. S tím souvisí i image místa. Vytváření pozitivního image místa je považováno za významný nástroj, který pomáhá přilákat do měst vybrané cílové skupiny.⁹

⁹ Jiří JEŽEK, Aplikace městského marketingu v praxi [online].

Cíl práce

Cílem studie je vytvořit pomocný podklad pro činnost a výkon státní správy na úseku památkové péče příslušnými orgány státní památkové péče. Základní podmínky ochrany a péče o nominovaný statek musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné zachovat při umožnění realizace zamýšleného záměru, který je zápis na Seznam UNESCO. Mezi jinými hodnotami je nutné chránit i významné pohledy na sídla, tvořící ikonické obrazy, včetně pohledových stanovišť.

Legislativní rámec problematiky na mezinárodní i národní úrovni

Ochrana kulturních hodnot městské, urbánní krajiny, stejně jako krajiny navazující, suburbánní, je předmětem ochrany nejen na základě ochrany přírody a krajiny, ale také památkové péče (viz výše). K ochraně kulturních hodnot krajiny, komponovaných krajín a památek zahradního umění bylo v poslední době 10 let vydáno velké množství analýz i metodik, jak tyto hodnoty analyzovat, vyhodnotit a chránit. Ochranu kulturních hodnot v krajině zakotvila v globálním měřítku i řada mezinárodních úmluv prostřednictvím normativních nástrojů.¹⁰

Významný dokument zahrnující zásady památkové péče a pojetí restaurátorské práce, představuje Athénská charta, zformulovaná na Mezinárodní konferenci památkových teoretiků a restaurátorů, svolané komisí pro mezinárodní duševní spolupráci v Athénách roku 1931. Na mezinárodní úrovni byly poprvé zformulovány principy konzervace a restaurování památek směřující k jejich zachování v plné autenticitě. Konference mimo jiné doporučila, že předmětem zvláštního studia mají být také otázky spojení architektury s přírodou, vegetační doprovod má být přizpůsoben památkám nebo jejich souborům, s tím záměrem, aby byl zachován jejich původní charakter. „Dále bylo doporučeno, aby byla v blízkosti uměleckých a historických památek potlačena jakákoliv publicita, jakékoliv nadbytečné stavění telegrafních sloupů a drátů i jakýkoliv hlučný a překážející provoz nebo průmysl“.¹¹

Významným krokem k upřesnění a sjednocení názorů na hodnoty kulturní krajiny byla specifikace kategorií kulturních krajín, jako výsledek dlouhodobé spolupráce smluvních států Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Úprava pro Prováděcí směrnici Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, přijatá v roce 1992 na 16. zasedání Výboru světového dědictví UNESCO v Santa Fé, definovala kulturní krajiny jako kombinovaná díla přírody a člověka, která jsou dokladem vývoje lidské společnosti a sídel v průběhu historie, pod vlivem fyzikálních omezení a/nebo příležitostí daných jejich přírodním prostředím a vlivem postupných společenských, ekonomických a kulturních vlivů jak vnitřních, tak vnějších. Potvrdila skutečnost, že kulturní krajiny spadají do jedné ze tří hlavních kategorií: jasně definované krajiny

¹⁰ Přehled mezinárodních úmluv čerpáme z následující metodiky: Lenka KŘESADLOVÁ, Marie PAVLÁTOVÁ, Jiří OLŠAN, Marek EHRLICH, Metodika prostorové analýzy památky zahradního umění, Národní památkový ústav, 2015; další mezinárodní úmluvy o krajině dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/culturallandscape>.

¹¹ Český překlad viz Božena PACÁKOVÁ-HOŠTÁLKOVÁ, Jaroslav PETRŮ, Dušan RIEDL, Antonín Marián SVOBODA, Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 2004, s. 444.

záměrně navržené a vytvořené člověkem, organicky vyvinuté krajiny a asociativní kulturní krajiny.¹²

Dne 20. října 2000 byla ve Florencii přijata Evropská úmluva o krajině, Florentská charta, kterou Česká republika ratifikovala v roce 2005. Krajina se zde představuje jako část území, tak jak je vnímána lidmi, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů. Pokrývá přírodní, venkovské, městské a příměstské oblasti a týká se jak krajin, které mohou být považovány za pozoruhodné, tak krajin běžných a narušených.¹³

Důležitým podkladem pro ochranu prostředí kulturního dědictví je Xi'anská deklarace, zformovaná na konferenci ICOMOS, konané v Číně v roce 2005. Byl zde zdůrazněn především význam prostředí kulturního dědictví: „Prostředí historických struktur lze ve vztahu k jednotlivým místům i větším celkům definovat jako bezprostřední i širší prostředí, v němž je obsaženo kulturní dědictví různého druhu, které zahrnuje jednotlivé budovy a upravené prostory i celá historická města a jejich okolí, krajinu, kulturní koridory a archeologické lokality. Význam historického prostředí je odvozen ze společenské, duchovní, historické, umělecké, estetické, přírodní, vědecké i jiné hodnoty kulturního dědictví. Od této hodnoty se také odvíjí kvalita vztahů spojená s fyzickým, vizuálním, duchovním a dalším kulturním kontextem prostředí.“¹⁴

K upřesnění významu prostředí kulturního dědictví přispěl velkou měrou dokument utvářený na expertní půdě za organizační podpory UNESCO v letech 2006-2011 v podobě mezinárodního Doporučení pro historickou městskou krajinu (tzv. HUL).¹⁵ Nový dokument kromě ochrany vlastních urbánních struktur upozorňuje na nezbytnost vnímání krajinného kontextu. Zavádí pojem „péče o urbanistické dědictví“ (urban conservation), který je v České republice v praxi po desetiletí uplatňován.¹⁶

Území lázeňských měst Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně, požívají vícenásobnou ochranu definovanou národními legislativními předpisy o státní památkové péči, o ochraně přírody a krajiny a dalšími nařízeními.¹⁷ Nařízením vlády České republiky č. 430/2017 Sb. ze dne 6. prosince 2017 o prohlášení území vybraných částí měst Františkovy Lázně, Cheb, Karlovy Vary a Mariánské Lázně a obce Valy s lázeňskou kulturní krajinou za památkové rezervace a o změně nařízení vlády č. 443/1992 Sb., o prohlášení území historického jádra města

¹² Viz: Věra KUČOVÁ, Jiří DOSTÁLEK, Marek EHRLICH, Karel KUČA, Božena PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, Metodika standardizovaného záznamu krajinné památkové zóny. Národní památkový ústav, Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební; Praha 2015, s. 14-15. publikováno na <http://www.kpz-naki.cz/>; <http://www.npu.cz/veda-vyzkum/certifikovane-metodiky/>.

¹³ Evropská úmluva o krajině, Florencie 20. 10. 2000, český překlad: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva/\\$FILE/OZV_cesky_text_EoUK_20170220.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva/$FILE/OZV_cesky_text_EoUK_20170220.pdf)

¹⁴ Dostupné na <http://www.international.icomos.org/charters/xian-declaration.pdf>; český překlad citován z: Věra KUČOVÁ, Jiří DOSTÁLEK, Marek EHRLICH, Karel KUČA, Božena PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, Metodika standardizovaného záznamu krajinné památkové zóny 2014, s. 16.

¹⁵ Viz <http://whc.unesco.org/en/activities/638>.

¹⁶ UNESCO Recommendation on Historic Urban Landscape; viz KUČOVÁ 2014

¹⁷ Výčet všech legislativních předpisů viz Management plan I a II. pro lázeňská města Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně pod značkou "Západočeský lázeňský trojúhelník" v rámci transnacionální sériové nominace GREAT SPAS OF EUROPE na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Františkovy Lázně a území pevnosti Terezín za památkové rezervace, byly chráněné části výše zmíněných lázeňských měst nově vymezeny a rozšířeny o přilehlou lázeňskou krajinu. Za památkové rezervace se prohlásila území, u kterých se prokázaly urbanistické a architektonické hodnoty přesahující celostátní význam a dokumentující nejdůležitější etapy historie, kultury a vývoje civilizace.

Pro ochranu vizuálních a prostorových vztahů lázeňské krajiny byly pro jednotlivá města vymezeny Nárazníkové zóny (Buffer zone), které sledují převážně hranice katastru a chrání i terapeutickou krajinu lázeňského jádra. Podle směrnice Světového dědictví (WHS) bylo požadováno chránit charakter a vztah okolí k danému městu do minimální vzdálenosti 1,5 km od hranice jádrového území. Dále byla zahrnuta i dostatečná plocha pro ochranu klíčových prvků krajiny, včetně výhledů a pohledů. Začleněné oblasti poskytují pohledy na chráněný statek a jeho hodnot v rámci širšího pochopení významu světové památky. Snahou bylo zamezení nepříznivých dopadů činností, které by mohly poškodit vynikající univerzální hodnotu lokalit.

Cílem památkové péče je kromě zastavení zkázy památek i jejich prostředí, eliminovat co nejvíce soudobé negativní vlivy a speciálními technikami (konzervace, restaurování, obnova) udržovat vypovídací hodnotu staveb i celého území. V odůvodnění prohlášení lázeňských měst Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně za památkové rezervace nařízení vlády ČR se konstatuje, že: *"Vliv na životní prostředí je v případě prohlášení dalších částí lázeňských měst Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně za památkové rezervace jako měst s léčebně-terapeutickou krajinou možno označit za pozitivní, neboť pro zachování mimořádných památkových hodnot má zásadní význam zachování i jejich autentického prostředí. Znamená to minimalizaci narušení historického prostředí nevhodnými zásahy."*

Součástí managementu KPZ proto musí být i proces EIA/SEA, kterým se dle zákona č. 326/2017 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí vyhodnocuje vhodnost plánovaných záměrů. Z uvedeného důvodu byla přijata metodika hodnocení vlivů na krajinné památkové zóny.¹⁸ Metodika stanovuje jednotnou strukturu sledování stavu krajiny a jejích změn jako podklad pro úpravu managementu památkově chráněných území v ČR.

Při všech zásazích do památkově chráněného prostoru či staveb v chráněném prostředí nominovaného statku i ochranného pásma je nutné dodržovat příslušné legislativní předpisy na úseku památkové péče, stavebního řádu a ochrany přírody, které na národní a místní úrovni zaručují uchování statku a jeho ochranu proti takovému vývoji a změnám, které by mohly mít negativní dopad na mimořádnou univerzální hodnotu nebo na celistvost nebo autentičnost statku. Před zásahem jak do stavby samé, tak i do jejího prostředí, je nezbytné vyžadovat provedení potřebné předprojektové přípravy, zejména vyhotovení stavebně historického průzkumu. Při jednodušším zásahu je možné se omezit na formu dílčích studií, archivní rešerše či stavebně historické analýzy. Stejně tak, jak je to vyžadováno v případě ochrany krajiny, kdy se stanoví

¹⁸ Alena SALAŠOVÁ, Jozef SEDLÁČEK, Lenka TRPÁKOVÁ, Hana MARTINKOVÁ-KUCHYŇKOVÁ, Metodika monitoringu stavu krajinné památkové zóny, Mendelova Univerzita 2015.

rámkové podmínky pro zamýšlené zásahy do krajinného rázu ještě před zpracováním projektové či jiné dokumentace záměru. Posouzení vlivu navrhovaného záměru na krajinný ráz je standardním výkonem, který provádějí příslušných orgánů ochrany přírody ve správních řízeních podle § 12 zákona č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Jasně poznání dává jasnou představu a specifikaci, v čem tkví památková podstata a hodnota celku.

Monitoring

Jednou z povinností smluvních států je průběžné sledování stavu konzervace zapsaných statků a podávání periodických zpráv o implementaci Úmluvy a o stavu péče o jednotlivé statky světového dědictví. Sledování nominovaného území a jeho nárazníkové zóny je v České republice úkolem orgánů státní památkové péče a je stanoveno zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění. Postupy při monitoringu posuzování vlivů na změny vegetační části a stavebních objektů historické kulturní krajiny standardizuje výše zmiňovaná Metodika monitoringu stavu krajinné památkové zóny, a to s ohledem na vlivy, které se mohou projevit v důsledku strukturálních změn krajiny, vlivy na prostorové a symbolické vztahy v krajině.

Periodicita monitoringu, která je v České republice stanovena jednotnou celonárodní metodikou aktualizovanou v roce 2011, bude odvislá od spolupráce celého sériového statku *Great Spas of Europe*. Klíčové indikátory pro posuzování stavu zachování lázeňského města Karlovy Vary, jakožto komponenty sériového statku *Great Spas of Europe*, budou sledovány a zaznamenávány v rámci zpracování ročních monitorovacích zpráv.¹⁹

S ohledem na charakter komponenty sériového statku budou pro sledování jejího stavu prováděny tyto druhy monitoringu:

- I. Monitoring stavu urbanistických prvků**
- II. Monitoring objektů a areálů, architektonických prvků**
- III. Monitoring přírodních prvků**
- IV. Monitoring doplňkových prvků (nehmotného dědictví)**

Při monitoringu se přitom budou posuzovat zejména tato kritéria:

I. Monitoring stavu urbanistických prvků
a) Stav zachování vizuální integrity komponenty s okolím
b) Stav zachování půdorysné struktury, hmotové a prostorové skladby
c) Stav veřejného prostoru (ulice, náměstí, parter, městský mobiliář, zeleň atp.)

¹⁹ Pro monitoring a posuzování stavu zachování komponenty sériového statku *Great Spas of Europe* byla využita certifikovaná metodika MK ČR Monitoring stavu krajinné památkové zóny, Doc. Dr. Ing. Alena Salašová a kol., Mendelova univerzita v Brně, Lednice 2015 a města Bath, Velká Británie.

II. Monitoring objektů a areálů, architektonických prvků
a) Stav zachování autenticity (uchování hmotových a tvarových charakteristik, respektování původních stavebních detailů, architektonických a výtvarných článků a materiálů)
b) Stavebně-technický stav objektů a areálů
c) Funkční využití objektů a veřejných prostor (udržení lázeňské funkce jednotlivých staveb a balneologických provozů)
d) Stav drobné architektury a samostatných sochařských děl (sochy, památníky, pamětní desky)
e) Novostavby
III. Monitoring přírodních prvků
a) Přírodní minerální zdroje (minerální prameny, rašelina, slatina, plyny)
b) Lázeňské zahrady a parky v intravilánu komponenty
c) Terapeutická krajina (celkový krajinný rámec, vnější obraz komponenty, stav cílových bodů v krajině, úprava lázeňských cest, stav lesního hospodářství, rušivá zeleň)
IV. Monitoring doplňkových prvků (nehmotného dědictví)
a) Financování péče (objem finančních prostředků investovaných na zachování hodnot)
b) Právní stav ochrany (legislativa, nové prohlášené kulturní památky, nové významné dokumenty na mezinárodní, národní a místní úrovni)
c) Změna počtu obyvatel na území komponenty
d) Vývoj návštěvnosti a rozsahu poskytovaných služeb a zařízení pro návštěvníky
e) Stav a forma prezentace komponenty (publikace, web, osvětová a edukační činnost)
f) Zapojení místního obyvatelstva do procesů souvisejících s koordinací území
g) Stav zachování tradičních místních produktů a specialit

Proces pravidelného monitoringu sledování kvalitativního stavu komponenty sériového statku bude prováděn kontinuálně a cyklicky. Cílem monitoringu stavu komponenty sériového statku je:

- identifikovat, zda předmět ochrany existuje
- popsat stav vybraných jevů identifikujících kvalitu
- vyhodnotit dopad a účinky manažerských rozhodnutí (dle Management Planu)

Sledování změn se bude provádět obhlídkou věci, fotodokumentací (popř. videodokumentací ze stejného místa), grafickou dokumentací, vyhodnocováním statistických údajů tak, aby srovnávací výpověď byla co nejpřesnější.

KARLOVY VARY

1. Rozbor půdorysné struktury z hlediska historického vývoje - intravilán a extravilán lázeňského města

1. 1 Charakteristická struktura urbánního a suburbánního prostoru

Dnešní struktura a podoba města je výsledkem historického mnohasetletého vývoje. Historický půdorys lázeňského města Karlovy Vary je dosud zřetelný. Centrum města se rozkládá na obou březích říčky Teplé. Zdejší nejstarším předlokačním sídlem byla ves Obora, západně od centra Karlových Varů. Zde se kolem kostela sv. Linharta a tvrze rozprostírala drobná ves, přináležející k hradu Lokti. Vznik samotných Karlových Varů je spojován s osobou českého krále a císaře Říše římské, Karla IV., který zde měl podle známé pověsti objevit kolem roku 1350 hluboko v údolí horké vřídlo. Zřejmě již kolem roku 1358 dal zde, ve vyvýšené poloze nad ohybem řeky, vybudovat královský lovecký hrádek a při něm komorní městečko, které pojmenoval svým jménem – *Karlsbad*. Nazývalo se též *Warmbad* či případně česky *Wary*. Roku 1370 bylo městečko nadáno Karlem IV. městskými právy dle královského města Lokte. Karlovarští měšťané měli za tato poskytnutá privilegia povinnost péče o návštěvníky lázní. Tím byl dán impuls k vývoji města jako významného lázeňského střediska.

Karlovy Vary patří v rámci středověku k velmi pozdním městským založením. Od počátku také nebyly klasickým středověkým městem, ale městem lázeňským. Terénní reliéf, na kterém město vyrostlo, byl poměrně příkrý a neumožňoval pravidelnější založení zástavby. Zástavba města byla sevřena v úzkém a velmi hlubokém údolí řeky Teplé, uzavřeném na dolním konci zúženým hrdlem mezi Petrovou výšinou s Jelením skokem a protější Ottovou výšinou. Východní strana údolí se rozšiřuje a nad zákrutem Teplé vytváří vyvýšenou ostrožnu. Řečiště Teplé bylo širší a břehy povlnnější, přerušované ovšem skalisky vybíhajícími v prostoru Keglevičovy skály a vývěru Skalního pramene až do řeky.

Centrum lázeňského města se rozkládá na obou březích řeky, v bezprostřední blízkosti Vřídla. Na levém břehu řeky Teplé vévodil na strmé skále městu hrádek císaře a českého krále Karla IV., dnešní Zámecká věž, pod níž se rozprostíralo náměstí - Tržiště. Dřevěné lávky spojovaly levobřežní zástavbu se zástavbou na pravém břehu řeky, kde byl nad samotným Vřídlem situován původní gotický kostel sv. Maří Magdalény. Komunikace v urbanistické osnově byly určeny především konfigurací terénu. Vedeny byly účelně a nadmíru racionálně. Hlavní, pravobřežní cesta podél řeky se u Vřídla rozšiřovala v trojúhelníkové Kostelní náměstí a kolem kostela sv. Maří Magdalény byla vedena úvozem příkrě vzhůru na Prahu. Severně od Kostelního náměstí odbočovala cesta šikmo vzhůru na Cheb a Ostrov. Z Tržiště vedla cesta vzhůru za Karlův Hrádek na Horní Slavkov a Loket. Město nebylo opevněno, chránily je zejména příkré svahy, z nichž nemohlo být v této době vojensky ohrožováno, a zprvu snad jen dvě, později čtyři brány, uzavírající přístupové ulice. Na Zámeckém vrchu na cestě do Lokte a Horního Slavkova uzavírala cestu brána zvaná Slavkovská, nad farním kostelem sv. Maří Magdalény střežila cestu do Prahy brána Pražská a na cestě do Ostrova stála nejprve za dnešním sanatoriem Astoria brána Ostrovská.

Pod skálou bývalého hradu, u špitálu sv. Ducha, stála brána Špitálská, zvaná někdy i Mlýnská podle blízkého mlýna.

Domovní zástavba byla řešena převážně na hloubkových, jen výjimečně šířkových parcelách a jednotlivé domy se obracely do veřejného prostoru svými mohutnými štíty. Karlovy Vary se zřejmě poměrně rychle rozvíjely a rozšiřovaly po délce údolí i na jeho úbočích. Dokládá to poloha kostela sv. Ondřeje z doby před rokem 1500, postaveného na konci města, u cesty z Prahy do Lokte v místech vzdálených od hlavního kostela přes 500 m.

Po požáru města roku 1604 se některé městské brány posunuly tak, aby obsáhly i domy postavené mimo dřívější město, jiné již vůbec nebyly obnoveny. Špitálská brána pod hradem byla přeložena někdy v průběhu první třetiny 18. století až na konec Křížové ulice (dnešní Vřidelní) na druhém břehu řeky, na cestu směřující do Chebu a Říše, a byla proto poté nazývána bránou Chebskou nebo Říšskou. Na cestě do Ostrova se Ostrovská brána přesunula výše až ke starému gotickému kostelíku sv. Ondřeje. Brána uzavírající Tržiště směrem na dnešní Starou Louku zvaná Luční, někde v místech dnešního domu Atlantic, již obnovená nebyla.²⁰

Na Tržišti tehdy stálo kolem dvaceti domů, stejně tak i v Zámecké ulici a kolem radnice. V ulici Křížové, dnešní Vřidelní, se nacházelo šestnáct domů, kolem kostelního náměstí jich bylo rozmístěno osmnáct. K tomu je nutné připočítat další objekty, neboť u domů také bývaly stodoly a již tehdy i vozovny pro kočáry. Hned vedle radnice a vývěru Tržního pramene pod skálou s hrádkem, Zámeckou věží, stávala jako nezbytná součást lázeňství lékárna zvaná U bílého orla či Bílý orel. Založena byla již roku 1590 a po požáru města v roce 1604 byla opět obnovená. Až do roku 1825 byla jedinou lékárnou ve městě a existovala zde až do roku 1877, kdy byl dům s číslem popisným 2 zbourán. Po 260 let ji držela rodina Pecherů (později si změnila jméno na Becher), která se stala jednou z nejvýznamnějších karlovarských rodin.²¹ Před radnicí a lékárnou stávaly na Tržišti drobné dřevěné stánky, chlebové a masné krámy. Dále zde byly i lázeňské budky s vanami (Badenstuben), kam byly sváděny dřevěným žlabem prameny vyvěrající z puklin ve vřidlovcové desce v úpatí skály, na níž se tyčil hrad.²² Základem karlovarské léčby byly od samého počátku především koupele v minerální vodě. Nejdříve byly podávány právě na Tržišti, kde stával jeden z nejznámějších karlovarských hospiců zvaný „Creusina“, podle své majitelky, vdovy Kreuslové. V roce 1716 byl na Tržišti vztyčen sloup Nejsvětější Trojice.

Podél řeky Teplé stála řada „hospiců“ s lazebnami, lázeňských domů, kde se v přízemí poskytovala lázeň a v patře se pak nacházely pokoje k ubytování lázeňských hostů. Pro majetnější pacienty sloužily domy vymezující východní stranu Tržiště na levém břehu Teplé. Vřidelní voda sem byla tak jako dříve přiváděna dřevěnými žlaby. Na pravém břehu vyvěralo v malém dřevěném altánku Vřídlo. Z levého břehu sem vedl dřevěný můstek. Na nejvhodnějším místě, přímo u

²⁰ Srov. např. Anton GNIRS, *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirk Karlsbad*. rkp.1933, München 1996, s. 47; Karl LUDWIG, *Alt-Karlsbad ...* s. 59.

²¹ Otakar BOŘÍK., Jana BOŘÍKOVÁ, *Pohled do minulosti karlovarské farmacie*. In: *Historický sborník Karlovarska V.*, Karlovy Vary 1997, s. 51-53.

²² *Karlovy Vary na přelomu tisíciletí*, Karlovy Vary 2001, s. 27.

Vřídla, se nacházely větší veřejné Obecní lázně. Na vyvýšené terase nad Vřídlem stával starý, ještě gotický farní kostel sv. Maří Magdalény. Před kostelem sv. Maří Magdalény byla umístěna druhá městská kašna.

U severního cípu města stál špitál sv. Ducha, postavený v roce 1531 loketským purkrabím Albrechtem Šlikem. K jeho zadní straně, směrem k řece, byla přistavěna nad mlýnským náhonem stejnojmenná kaple. Voda sem byla vedena od Vřídla opět pomocí dřevěného žlabu. Řeka Teplá měla dlouho na své cestě překážku, skálu sv. Bernarda, sahající až do poloviny řečiště. Pod skálou prýštily další horké prameny. Volně odtékaly do řeky, kde se tvořila hluboká tůň. V těchto místech dosahovala voda takové hloubky, že tam bylo možné zavést koně, který se tam ponořil až po krk. Proto se tomu místu říkalo Koňská tůň či Koňské lázně. Sem přiváděli lidé svá nemocná zvířata, aby se i ona koupáním v minerální vodě opět uzdravila.

V zástavbě se nacházely vedle lázeňských domů i další užitkové stavby jako chlévy, stáje, stodoly, dřevníky, seníky apod. Stály zde i ohrady se zásobami dřeva, neboť měšťané dřevo neustále potřebovali jako stavební materiál i jako palivo. Pod legendami opředenou skálou označovanou jako Jelení kámen či Jelení skok, měli svou střelnici karlovarští ostrostřelci. Za městem, u Chebské cesty (v místech dnešních Dvořákových sadů), se nacházel ještě další mlýn, jehož součástí byla i papírna.

V barokním období se lázeňská část města šířila proti toku Teplé, kde postupně vyrůstala zástavba Staré a Nové Louky. Předměstské louky se původně využívaly jako hospodářské zázemí města. Později začaly sloužit k procházkám hostů ve volné přírodě. Vznikala tak první lázeňská promenáda, korzo, označované jako Wiesen – Louky, či Weg nach der Wiesen. Od 17. století se zde podnikaly různé společenské slavnosti a zábavné hry pod širým nebem. Odstraněním skály u ohybu řeky Teplé bylo možné prodloužit širokou promenádní cestu podél řeky od Tržiště až k Saskému sálu, postavenému pro konání balů a slavností v roce 1701. Od konce 17. století se na Louce začaly stavět další drobné letohrádky a posléze i obytné domy. Začala se tak rodit dnešní Stará Louka. V roce 1715 byla Louka již zpola zastavěná a v roce 1726 téměř zcela zaplněná.²³

Až do poloviny 18. století nebyla řeka nijak regulovaná. O výstavbu první nábrežní zdi, prozatím na levém břehu Teplé, se postaral v roce 1756 hrabě Rudolf Chotek, nejvyšší purkrabí Království českého, častý návštěvník lázní a velký mecenáš města. V jednotlivých úsecích kamenného tarasu byly ponechány vstupy do řeky se schůdky. Obdobná kamenná zeď byla posléze za přispění hraběte Jana Rudolfa Chotka (synovce výše zmíněného Rudolfa Chotka) postavena v letech 1803-1805 i na protější Nové Louce. Výstavba kamenné nábrežní zdi tento prostor vyčlenila z dosud volného přírodní rámce a vytvořila z něj mimořádný urbanistický prvek. Když na takto vzniklé nábreží pak dal hrabě Chotek ještě vysázet kaštanovou alej, získaly Karlovy Vary novou vzornou promenádu přímo velkoměstského charakteru. Zcela promyšleně se měla přiblížit velkoměstsky pojatým scénám z prostředí italských a francouzských středisek celoevropského formátu - Říma, Neapole či Paříže. Svým architektonickým řešením připomínala

23 Srov.: Jiří BÖHM – Vladimír DLESK, Stará Louka, Karlovy Vary 2000.

zejména slavnou mořskou promenádu Via Nuova Marina v Neapoli s výhledem na Neapolský záliv, nebo nábrežní promenádu v Bad Ems. I v Karlových Varech bylo velice úspěšně využito pohledu na vodní hladinu obklopenou vzhledově domy a letohrádky. Až do 19. století byl také na karlovarskou promenádu navážen k lepší chůzi písek.

Důležitým vývojovým zlomem pro zástavbu Karlových Varů se stal další velký požár města v roce 1759, který vypukl v domě U tří mouřenínů na Tržišti a zničil 224 domů včetně městské věže a radnice. Následujícího roku byl vydán dvorním dekretem zastavovací plán města. Obnova byla sice provedena na středověké parcelaci, ale nová zástavba se řídila již plně barokními principy s komfortností a vybaveností jak veřejných budov, tak i měšťanských a lázeňských domů. Rozkvět lázeňského města pak nadále pokračoval. Koncem 18. a počátkem 19. století se v zástavbě uplatnil klasicismus a empír. Nad prameny se začaly stavět zprvu drobné pavilóny a altány a později i větší kolonády. Ty byly zároveň umístovány přímo na břeh řeky Teplé, aby se jejich majestátnost a vznešenost zrcadlila ve vodní hladině. Vytvořil se tak urbanistický koncept longitudinálních lázeňských staveb, který přetrval až do současnosti.

Rostlý urbanismus města ovšem příliš neumožňoval cílené komponování veřejného prostoru s lázeňskými zdroji. Nové řešení vždy vyžadovalo zásah do již stojící zástavby, což bylo obtížně uskutečnitelné. Nicméně od roku 1874 se městská rada snažila všechny prameny propojit pod jednu spojenou kolonádu. Protože ovšem již první architektonická soutěž na stavbu kolonády nad Tržním pramenem přímo v centru, na Tržišti, nebyla úspěšná, byla zde postavena dřevěná konstrukce promenádní haly, která zde jako Tržní kolonáda přetrvala až do současnosti. Byla postavena přímo do centra Tržiště, na místo staré radnice, pod skálu, na které se vypíná Zámecká věž. Posléze byla ještě rozšířena, ale k výstavbě nové kolonády propojující prameny v centru Karlových Varů již nedošlo. K propojení nedošlo ani v letech 1910-1912 stavbou nové kolonády Zámeckého pramene, která byla komponována jako horizontální podnož vertikálně působící Zámecké věže. Nová kolonáda Mlýnského pramene architekta Josefa Zítka i litinová Vřídelní kolonáda ateliéru Fellner a Helmer byly komponovány v obdobné urbanistické orientaci jako předcházející klasicistní kolonádní stavby. Jedním z nejdůležitějších kompozičních principů bylo zrcadlení stavby ve vodní hladině řeky Teplé.

Velké balneoterapeutické komplexy typu Kurhaus byly budovány vesměs u vývěrů pramenů (Vřídelní lázně, Kurhaus, Nové lázně, Plynové lázně). Výjimkou byly Císařské lázně, které sloužily převážně pro rašelinové koupele a byly zakomponovány do osy ukončující pohled od ohybu řeky Teplé, u Grandhotelu Pupp, směrem k Dorotiným nivám. Alžbětiny lázně pak byly zakomponovány do osy z nově vybudovaného nábreží císaře Františka Josefa a císařovny Alžběty (v místech dnešního přemostění u Hlavní pošty). Vždy byly brány v potaz pohledové osy uplatnění staveb a patřičným vygradováním hmot bylo umocněno jejich umístění.

Pro potřeby osobní prezentace a zábavy lázeňských hostů vznikaly objekty se sály, určenými buď k tanci, nebo ke konverzaci (Saský sál 1701, Český sál před rokem 1715). První skutečný *Kursalon* či *Kursaal* byl v Karlových Varech postaven u vývěru hlavního pramene

Vřídla v letech 1774-1777 a to v dominantní poloze při pohledu od hlavní cesty na Tržiště.

Velký promenádní prostor, největší salón pod širým nebem v lázeňských městech, vznikl po regulaci řeky Teplé, mezi Tržištěm a Saským sálem a Českým sálem (dnešní Grandhotel Pupp), na Staré a později i Nové Louce. Hlavní osou města se tak stala řeka. Lázeňské korzo tak začíná na Mlýnském nábřeží, probíhá přes Tržiště, jakožto historické centrum, Starou a Novou Loukou pak dospěje ke Grandhotelu Pupp, odkud pokračuje Mariánskolázeňskou ulicí až k Císařským lázním. Zde pak navazuje již výletní cesta Dorotinými nivami až k Poštovnímu dvoru a dále ještě k původní výletní restauraci Toscana.

V době nástupu romantismu pak vznikaly četné promenády do přilehlé romantické krajiny, z nichž nejvýznamnější byla promenáda z Puppových alejí do údolí nazvaného Dorotiny nivy. Na výletních místech za hranicí souvislého intravilánu města vznikaly výletní zahradní restaurace a sálové domy, z nichž nejvýznamnější je Poštovní dvůr, Sál přátelství (dnešní Toscana), Kaiserpark (Gejzírka park), Malé Versailles.

Na příkaz nejvyššího purkrabího hraběte Rudolfa Chotka byla v letech 1804-1811 vybudována nová silnice do Prahy, zvaná díky překrásným vyhlídkám na město Panoramastrasse. Přitahovala umělce, podle nichž byla též známa jako Kunststrasse. Osou dalšího urbanistického rozvoje se však nikdy nestala a zachovala si své původní určení obvodového vymezení údolní zástavby. V letech 1854–1860 byla postavena spojovací císařská silnice z Mariánských Lázní, Teplé a Bečova nad Teplou údolím řeky Teplé, která propojila obě nejvýznamnější západočeská lázeňská města.

Kvůli zřízení nové promenády na Nové Louce, byly postupně v polovině 19. století ubourány nad řekou stojící domy v Divadelní ulici a v ustoupené uliční čáře vznikla nová zástavba lázeňských hotelů. Stejně tak byla zbourána řadová zástavba stojící přímo nad řekou ve Vřídelské ulici, aby se mohl plně uplatnit pohled na Mlýnskou kolonádu.

Ve druhé polovině 19. století nastal prudký stavební rozvoj města, který předurčil současnou podobu jeho centrální a lázeňské části. Překotný hospodářský i stavební rozvoj nastal po napojení na železniční síť v roce 1870-1871 na Buštěhradskou dráhu z Chebu do Prahy. Lázeňské centrum Karlových Varů se rozrůstá o další části šplhající do vrcholových partií Pod Jelením skokem, Ondřejské ulici, na Vavřincově a Petrově vrchu či Tappenbergu, vznikají nové reprezentační bulváry jako Sadová třída, Zahradní třída, světový obraz města dotvářejí vilové čtvrtě Westend, Panorama, Na Vyhlídce. Cílevědomě byly prováděny další a další parcelace území kolem lázeňského centra. Pro zabezpečení světového rázu Karlových Varů rozhodla také Městská rada o zástavbě svahu nad rozrůstající se Sadovou třídou vilovými objekty. Od 70. let 19. století tak nad Zámeckým vrchem vyrůstá první vilová čtvrť zvaná Westend, včetně anglikánského chrámu (1876–1877), synagogy (1875-1877) a pravoslavného chrámu (1893–1897).²⁴ Na počátku 20. století vznikl na uvolněném prostoru severně od městského divadla malý park s formální úpravou, dnešní Divadelní náměstí. Díky tomu ovšem patřičně vyniklo boční

²⁴ Lubomír ZEMAN, Karlovarský Westend. Počátky vilové architektury v Karlových Varech. Karlovy Vary 1998.

monumentální průčelí Městského divadla tak, jak to tvůrci budovy zamýšleli již při jejím komponování.

Smělými inženýrskými díly v Karlových Varech se staly zejména lanové dráhy, spojující lázeňské korzo v údolí s okolními výšinami, na nichž vyrůstaly vyhlídkové cíle a rozhledny. Nejstarší lanovou dráhou byla trať na Výšinu Přátelství, vybudovaná v letech 1911-1912, kde tehdy vyrůstala rozhledna, dnes zvaná Diana. Projekt připravil inženýr H. H. Peter z Curychu a stavbu zajistila vídeňská firma Leo Arnoldi. Dodávku a montáž strojního vybavení pak zajistila firma Österreichische Siemens-Schuckert-Werke. Dne 5. srpna 1912 byla lanovka slavnostně předána do provozu a ještě do konce sezóny stihla přepravit 40 535 osob.

V letech 1906–1907 byla na vrchol Tappenbergu, pro umožnění stavby nového hotelu, vybudována podle projektu švýcarské firmy Strupp unikátní lanová dráha vedoucí ve skále z Divadelního náměstí. V roce 1912 byl vybudován na samém temeni nový Hotel Imperial, který se stal svým širokým rozevřeným průčelím s trojicí věžic jednou z největších dominant lázeňského města. Ještě v témže roce byla k hotelu vybudována ještě druhá elektrická lanovka, vedená povrchově na opačné straně kopce ze současné Slovenské (tehdy Mariánskolázeňské) ulice, aby se lázeňští hosté nemuseli po pravidelné procházce vracet ke Vřídlu. Obdobným způsobem byl také realizován v roce 1911 v rámci stavby nové kolonády Zámeckého pramene podle projektu Fridricha Ohmanna výtah na Zámecký vrch.

V polovině 19. století vzniká také dnešní tzv. obchodně-správní část města, kde původně stávaly drobné domy, stodoly, ale i zájezdní hostince a zahradní restaurace pro lázeňské hosty. Byly zde upraveny zahrady a rozsáhlé louky jako výletní místa, podle nichž se území nazývalo Wiesenthal - Zahradní či Luční údolí. Na poměrně dominantním skalním výchozu zvaném Steinberg, byla postavena budova spolku karlovarských ostrostřelců a v zářezu pod ostrožnou se nacházela samotná střelnice. Zámožní karlovarští měšťané, obchodníci a podnikatelé si zakupovali jednotlivé parcely, na nichž začali budovat nové obytné domy i hostince. Vymístěny sem byly také provozní objekty, jejichž výrobní funkce byla obtížně slučitelná s lázeňským charakterem historického centra města. V roce 1867 zde vybudoval Johann Becher novou provozní budovu pro výroby Karlovarské Becherovky, u ústí Teplé do Ohře byla zřízena nová solivárna a zasilatelství minerálních vod. Karlovy Vary se tak od poslední třetiny 19. století staly důležitým hospodářským a správním centrem, a postupně se začaly proměňovat v aglomeraci velkoměstského charakteru. Nová část města, zvaná také Dolní město, vyrostla v obchodní a správní centrum města. Urbanismus této části města zřetelně odráží postupný vývoj.

V první fázi, v polovině 70. let 19. století, byla v místě zalomení staré nádražní cesty (Alte Bahnhofstrasse, dnešní ulice Dr. Bechera) vytyčena druhá přímá cesta vedoucí k Chebskému mostu (Neue Bahnhofstrasse, později Kaiser Franz Josef-strasse, dnešní třída T. G. Masaryka). Pětiobloukový silniční kamenný most přes řeku Ohři, byl na svou dobu impozantním dílem. V letech 1891–1892 došlo k rozšíření o chodníky po obou stranách pomocí konzol a osazení nového železného zábradlí. Neue Bahnhofstrasse se stala hlavní obchodní třídou a rušnou tepnou celého

města. Na ni se kolmo napojily další ulice a komunikační spojky, podél nichž se začala postupně rozrůstat další zástavba. Na pravém břehu Teplé se na Chebskou ulici napojila komunikace obcházející svah nad čtvrtí Drahovice, na kterou se vázaly stavby dalších zahradních restaurací a penzionů.

Ve druhé polovině 80. let 19. století byla na starší komunikační strukturu obou nádražních ulic dokuomponována nová urbanistická skladba, vznikající již na historickém katastru sousední vsi Tuhnice. Katastrální území Tuhnic bylo pak postupně zatlačováno směrem západním na úkor rozrůstajících se Karlových Varů. V 90. letech 19. století se pak na podmáčených loukách u oblouku řeky Ohře, v prostoru nazývaném Čertův ostrov, vytyčil pravoúhlý rastr nových ulic, obestavěný honosnými činžovními domy. Podle toku Ohře ve směru východ – západ, s pozdějším napojením železnice vedoucí podél řeky do Mariánských Lázní a Centrálního nádraží (dnešní Dolní nádraží) otevřeného v roce 1898, byl vytyčen pravidelný, přísně pravoúhlý rastr, se třemi souběžně vedenými ulicemi, prořatý trojicí kolmých ulic, přičemž první ulice byla záměrně komponována na osu Chebského mostu. Pravidelný obrazec tak vytvořil uliční systém dvou řad obdélných domovních bloků. Uprostřed byl jeden blok ponechán volný pro nové náměstí Langemark (dnes náměstí dr. Milady Horákové). Jednotlivé uliční bloky byly postupně, od východu k západu, obestavovány činžovními domy, jejichž výstavba pokračovala kontinuálně až do konce 30. let 20. století. Počítalo se zde i s výstavbou druhého katolického kostela (k jehož výstavbě ale nakonec nedošlo). Pozoruhodným rysem nového centra Karlových Varů bylo situování dominantních veřejných budov do nejjižnějšího pásu území podél ulice Habsburgerstrasse (nynější Moskevská ulice). Jako vyvrcholení pohledové osy z Chebského mostu byla na vyvýšený svah umístěna reprezentační budova Krajského, později okresního soudu. V jejím sousedství pak v roce 1933 vyrostl redemptoristický klášter (1984 zbořený), školní budovy a tělocvična. Západně od tělocvičny tato řada bloků pokračovala dále podél úpatí do Nových Tuhnic. Popsanou zonací, která byla do značné míry vyvolána protáhlým tvarem celého území, se nové Karlovy Vary řadí mezi vývojově nejpozoruhodnější novodobé městské celky v českých zemích.²⁵

Nová aglomerace se na konci 19. a počátkem 20. století začala rozrůstat směrem severovýchodním, kde absorbovala starou ves Drahovice a směrem severozápadním, kde se propojila se vsí Tuhnice (Staré Tuhnice). Drahovice se staly součástí města v roce 1939 a znovu od roku 1948. Tuhnice byly sloučeny s Karlovými Vary již v roce 1928 a nadále pak byly městskou čtvrtí a katastrálním územím. Na počátku 20. století bylo ve vsi Dvory (Dolní Dvory), kde již byla v provozu proslulá sklárna Ludwiga Mosera, vybudováno závodíště, jezdecká dráha, kde pořádal jezdecký klub a později přímo lázeňské město, hojně navštěvované koňské dostihy. Podobně vyrostlo v Olšových Vratech golfové hřiště a v meziválečném období zde bylo pro potřeby rozvoje lázeňského města vybudováno i letiště. Další městská čtvrť Rybáře byla původně samostatným městem na levém břehu řeky Ohře, připojená ke Karlovým Varům 1. května 1939.

²⁵ Karel KUČA, *Města a městečka 2. díl*, Praha 1997, s. 809.

Na počátku 20. století, před první světovou válkou a později i po ní ve 20. letech 20. století se vytvářejí nové silniční komunikace zejména v prostoru tzv. Kohlohu, jihovýchodně od lázeňského centra. Pod Hotelem Imperial vznikla nová komunikace se serpentínami sestupujícími od hotelu do údolí řeky Teplé, k Dorotíným nívám. V roce 1932 byla řeka Ohře překlenuta směrem k Hornímu nádraží technicky obdivuhodným železobetonovým mostem.

Po roce 1945 došlo k všeobecnému odsunu německého obyvatelstva z území Československa a k zaboru jeho majetku. Po roce 1948 k tomu přistoupilo všeobecné zestátnění vlastnictví v podmínkách totalitní společnosti. Zatímco jinde v pohraničí to vše obvykle vedlo k úpadku a rozrušení urbanistické a obecně sídelní struktury, Karlovy Vary představovaly potenciál příliš cenný i pro potřeby socialistického systému, který prosadil všeobecnou dostupnost bezplatné lázeňské péče pro nejširší vrstvy obyvatel. Nezanedbatelná byla též role lázní pro získávání devizových prostředků od hostů z kapitalistických či rozvojových zemí. Pokračovalo se tak v kontinuálním využívání existujících lázeňských kapacit. V tehdejších podmínkách šlo především o exploataci dříve vytvořených hodnot, jejichž životnost byla prodlužována jen nejnutnější údržbou. Díky tomu se v Karlových Varech neprosadila nová investiční výstavba lázeňských provozů či ubytovacích kapacit.

Teprve v 70. a 80. letech 20. století se tento stav začal částečně měnit. Nová architektonická tvorba vycházela programově ze základního principu neovlivnitelnosti svým okolním prostředím. Ke skutečně razantnímu vstupu nových objektů do obrazu města došlo ale jen v případě hotelu Thermal a Vřidelní kolonády. V obou případech to bylo spojeno s likvidací části starší urbanistické struktury. Tyto novostavby sice patří mezi nejkvalitnější architektonická díla své doby, ale současně představují neobyčejně kontrastní zásah do architektonického obrazu i hmotové kompozice města.²⁶ Integrita v minulosti byla narušena jen dílčími zásahy.

Jednoznačně lze konstatovat, že přelom 19. a 20. století, kdy rozvoj lázeňského života a tím i stavební aktivita ve městě kulminovala, je z hlediska urbanistické osnovy i samotné architektury vyvrcholením „zlatého věku“ města Karlovy Vary. Městská krajina se zde vyznačuje výraznou individualitou, svébytností spočívající v kompaktní zástavbě z 19. a počátku 20. století, ve formách historizujících slohů, secese a Art Deco. Vytříbenost a kvalita lázeňské architektury, stejně jako její začlenění do celkového kontextu městského urbanismu jsou zcela mimořádné. Mimořádné je i začlenění urbanistické struktury do působivého krajinného rámce. Městská krajina Karlových Varů se tak stává nadmíru osobitá, jedinečná a neopakovatelná.

²⁶ Lubomír ZEMAN, Moderní architektura 70. a 80. let 20. století v Karlových Varech. In *Zpravodaj STOP*, sv. 14, č. 2 (2012), s. 54-71.

1. 2. Městská zeleň, lázeňské parky, terasové zahrady a promenády

Lázeňské parky a lázeňské promenády

Když v 60. letech 18. století odhalil dr. David Becher v Karlových Varech v léčivých pramenech přítomnost oxidu uhličitého (Luft), který rychle vyprchává, přišel s myšlenkou pití termální vody v co nejkratší době po jejím načerpání ze zřídla. Stále více lázeňských hostů pak vycházelo ze svých příbytků a proudilo k vývěrům pramenů, aby mohli načerpat svou denní dávku vody. Dr. Becher také pacienty žádal, v rámci nových léčebných metod, o zvýšení tělesného pohybu během léčby a k tomu doporučoval četné vycházky. Pohyb pacientů ordinovaný při pitné kúře vyvolal potřeby úpravy lázeňského korza, jeho krytí stromořadím, loubím nebo krytými galeriemi. Velkou roli hrálo také zasazení lázeňského střediska do krajinného rámce. Postuláty nové krajinářské a zahradní tvorby přeměňující dříve uzavřené zahrady ve volnou krajinu, uplatňující se v anglickém prostředí již od 20. let 18. století, byly od konce 18. století přejímány i do urbanistických plánů. V řadě případů se tak vytvořily jedinečné celky a kompozice s cíleně proponovanou skladbou přírodních a stavebních prvků, které vytvářejí vhodné léčebné prostředí. Pro zpříjemnění lázeňského korza byly budovány lázeňské parky, sady či aleje. V roce 1728 bylo v zahradě Českého sálu (na místě dnešního Grandhotelu Pupp) vysazeno dvanáctřadové kaštanové stromořadí, zvané později Puppova alej, určené k procházkám v příjemném stínu. Nejstarší promenáda v Karlových Varech vznikla v polovině 18. století podél řeky Teplé, v prostoru dnešní Staré Louky. Až do 19. století sem byl navážen písek pro lepší chůzi a konaly se zde i závody na koních typu karusel.

Měšťané si v této době již čím dál více upravovali své zahrady a sady v romantickém duchu, sloužící i pro lázeňské hosty. Vedle přírodně krajinářských úprav „anglického“ stylu se ale dále používaly i formální úpravy francouzského střihu. Do osově křížem členěných ploch pak byly situovány drobné letohrádky, pavilónky či altánky, uplatňovala se dále i stinná loubí a pergoly, jako například v zahradě vedle domu Georga Zistlera v ulici Pod Jelením skokem, kterou vytvořil Wenzl Mader v roce 1817.²⁷ V podobném duchu provedl úpravu W. Mader roku 1809 i v Puppově aleji, kterou řešil přilehlé plochy za alejí ve formálním pojetí s centrálně umístěným tzv. šnečím kopečkem (Schneckenberg), ale s dalšími již krivolace vedenými cestičkami.²⁸

Podle příkladu Františkových Lázní a Mariánských Lázní vydal příkaz purkrabí Rudolf Chotek upravit svah kolem Tereziina pramene v městský sad podle anglického způsobu. Josef Esch na místě starého romantizujícího pavilónu vyprojektoval v roce 1829 nový pavilón ve formě neoklasicistního kruhového templu, který byl dokončen v následujícím roce (1830).²⁹ Skalnatý vrch byl upraven na mírné návrší, po kterém stoupaly klikaté chodníky až nahoru k Zámeckému vrchu. Trávníkové plochy oseté anglickou a francouzskou travou i vonným jetelem byly na příhodných místech vystřídány skupinami stromů a ozdoben květinami. Dne 15. května 1831 byl

²⁷ SOkA K.Vary, Archiv města K.Vary, sign. 1, kart. č. 35.

²⁸ SOkA K.Vary, Archiv města K.Vary, sign. 8, inv. č. B/8/20, kart. č. 49.

²⁹ Alois KUBÍČEK, Architekt českých lázní. *Umění* VI, 1958, s. 298.

již zcela dohotovený park zpřístupněn veřejnosti.³⁰ K vybudování sadu byl pověřen již tehdy známý mariánskolázeňský umělecký zahradník Václav Skalník. Práce byly zahájeny hned na konci lázeňské sezóny roku 1830. Skalník osobně dohlížel na průběh prací a potřebné dřeviny přivážel z Mariánských Lázní a z Prahy. K pěstování okrasných květín a exotických rostlin k výzdobě sadu byl postaven v roce 1848 vedle Zámecké (Městské) věže skleník.³¹ Park sloužil k inscenaci individuality, stal se jevištěm a příroda kulisou.

V roce 1834 bylo přikročeno k rozšíření městského sadu v místech staré Bernhartovy zahrady, opět podle plánu Václava Skalníka, který se mezitím stal starostou Mariánských Lázní. Po započetí výstavby nové Mlýnské kolonády podle projektu architekta Josefa Zítka, kdy byla zabrána spodní část městského sadu vytvořeného Skalníkem v letech 1830-1831, byla zakoupena tzv. Wintrova zahrada u Vojenského lázeňského ústavu k vybudování nových městských sadů, které se dnes nazývají jménem Antonína Dvořáka. K úpravě městských sadů se přistoupilo podle plánu Hahmanna v roce 1878. V květnu roku 1881 byl podle projektu vídeňské architektonické kanceláře F. Fellnera a H. Helmera dokončen koncertní sál s restaurací, známý podle dodavatele litinových prvků z blanenských železáren jako Blanenský pavilón. Ještě v průběhu stavby byla místo navrhované dřevěné chodby vedoucí podél Vojenského lázeňského ústavu od Sadového (Císařského) pramene k restauraci postavena kolonáda z litinových dílů, kterou dnes nazýváme Sadovou kolonádou. Před restaurací bylo vysázeno kaštanové stromořadí. Pro toto stromořadí byly objednány stromky v holandském Boscoopu, stejně tak jako pro nově upravované kaštanové stromořadí u Grandhotelu Pupp. Hierarchizovaná struktura vzrostlých dřevin ve formě stromořadí se stala pro Karlovy Vary ve druhé polovině 19. století přímo charakteristická. Ponejvíce byly vysazovány právě kaštany (jírovce). Takovéto stromořadí bylo vysazeno u hotelu Bristol, podél hotelu Savoy-Westend i před hotelem Richmond.³²

Stranou nezůstávali ani samotní karlovarští měšťané. Za svými domy si zřizovaly zahrady, které vlivem příkrého skalnatého terénu, realizovali terasovitě. Vznikl tak velice zajímavý zahradní prvek, který se stal pro Karlovy Vary přímo fenoménem. Obdobně jako v případě barokních terasových zahrad, například pod Pražským hradem, se i terasy v Karlových Varech členily do jednotlivých odlišných oddílů, propojených schodišti. Sloužily ke klidnému posezení lázeňských hostů, kteří tak i v rušném městě našli potřebný klid. Doplněny byly v romantických úpravách pergolami, zelení porostlým loubím, kašnami, altánky. Nechyběla zde ani vinná réva. Terasové zahrady byly přístupné z horních pater předních domů pomocí vysutých lávek a z horních teras se pak naskýtal krásný pohled na panorama lázeňského města. Výjimečným komplexem terasových zahrad byly zejména úpravy za domy na Staré Louce, přecházející až za domy na Tržišti, v samém centru města.

³⁰ Josef NOŽIČKA, *Městské sady karlovarské*, výzkumný ústav ČSAZV, s. 326-329.

³¹ SOKA K. Vary, - L. ZEMAN, *Karlovy Vary, architektura baroka a klasicismu 1650-1850*, Karlovy Vary 2006, s. 63.

³² Robert ŠREK - Lubomír ZEMAN, *Krajinářské úpravy v Karlových Varech a okolí v 19. století*, In: *Historický seminář Karla Nejdla XVIII /2009*, Karlovy Vary 2009, s. 31-45.

Obdobně náročně řešené a vybavené byly zahrady kolem vil ve vilových čtvrtích. Již ve Vyhlášce městské rady ke stavbám vilových objektů z roku 1888 (1874) bylo stanoveno, že vila má být od ostatních oddělena nezastavěnou plochou nejméně pěti až šestinásobnou, než je samotná stavební parcela. Doporučuje se pro tento záměr uplatnění teras, rizalitů, lodžii apod. Přitom má být tento objekt izolovaný a plocha bez zástavby má obklopovat budovu ze všech stran. Vnitřní prostory, dvorky k hospodářským účelům nebyly povolovány.³³ Zahradní úpravy byly doplňovány altánky, pavilónky, loubím a vybavovány i kašnami a plastikami. Ještě před první světovou válkou byly do zahrad začleňovány garáže pro první osobní automobily, které ovšem byly vždy pečlivě zakomponovány jako zahradní domky opatřené treláží a zahalené do pnoucí zeleně.

Můžeme konstatovat, že na konci 19. století volná příroda prostoupila plně do lázeňského města. To bylo dáno šťastnou symbiózou přírodních i člověkem záměrně vytvářených prvků v podobě nezvykle rozsáhlých ploch kultivované zeleně. Karlovy Vary tak představují jedinečný urbanistický soubor s množstvím promenádních cest i všudy přítomné zeleně v organismu města, který nabyl naprosto mimořádného rozsahu. Tak rozlehlá a kompaktní lázeňská zóna s prostoupením přírodním prvků do svého centra nemá obdoby.

³³ Vyhláška (Kundmachung) karlovarské městské rady z 21. 4. 1888, Viz: SA ÚM Karlovy Vary, svazek č. 918.

2. Rozbor struktury okolní krajiny z hlediska historického vývoje - terapeutická (léčebná) krajina lázeňského města

Rousseauovský návrat k přírodě a pohyb jako léčebný prostředek vedl kroky pacientů v Karlových Varech dále do okolní přírody za městem. Zasazení lázeňského města v romantickém prostředí hlubokého údolí, obklopeného věncem lesů a skalních výběžků, přímo lákalo k vytvoření promenádních cest stoupajících daleko do okolních svahů. Postupně dostávaly cíle těchto cest vypointování v podobě výletních hostinců, drobných parkových stavbiček či různých památných míst, která se stala oblíbenými výletními cíli lázeňské společnosti. K oblíbeným zastávkám v blízkém okolí města patřily tzv. veřejné zahrady se stolky, kde se hostům podávalo pohoštění. Do úprav lesních cest v Karlových Varech se nejdříve pustil v roce 1799 hrabě von Stollberg Werningerode. Na další zpřístupnění místních lesů s železnou pravidelností přispíval zejména hrabě James Ogilvie Findlater, původem skotský šlechtic trvale sídlící v Drážďanech. Jednou z nejslavnějších výletních cest v Karlových Varech byla cesta z Puppových alejí do údolí zvaném Dorotiny nivy a k Poštovnímu dvoru. Odtud dále vedla pěšina směrem k chrámku, který nechal postavit roku 1801. O tři léta později nechal Findlater nad Dorotinými nivami postavit červený slunečník zvaný České sedátko. A roku 1807 přispěl k vytvoření takzvané Čtyřhodinové promenády. Lázeňská společnost se tu procházela v příjemném chládku, ve stínu, který zde díky konfiguraci terénu začínal ve čtyři hodiny odpoledne. Měšťané si byli velmi dobře vědomi, co pro blaho Karlových Varů skotský hrabě znamenal, a nechali mu na památku vztyčit vysoký žulový obelisk, který byl proveden ve formě trojbokého jehlanu.

Na vyhlídkových bodech s pohledem na lázeňské město vznikala četná zastavení, pavilónky a vyhlídkové věže, rozhledny. Krajinná scenérie obklopující lázeňské centrum přímo pronikla do urbanizovaného prostoru. Na okrašlovacích plánech karlovarského údolí se podílel i nejvyšší purkrabí Jan Rudolf Chotek. Na vlastní náklady nechal roku 1803 zřídit pohodlnou cestu vedoucí kolem Puppových alejí směrem ke skále Parnas, a odtud nazpátek dvě další - takzvanou Štěrkovou cestu a Topolovou alej. Téhož léta se díky němu na Parnasu objevila jako odezva vzdálených exotických kultur a romantické touhy po cestování rákosová chýše.³⁴ Mezi známé a v lázeňských průvodcích často doporučované cíle patřila Výšina přátelství z roku 1804 a Friederichiny skály z roku 1806. Roku 1818 nechali rakouští důstojníci, kteří trávili svůj čas na léčení v karlovarských lázních, postavit nedaleko Poštovního dvora obelisk slavnému vítězi v bitvě u Lipska, Karlu von Schwarzenbergovi. Tomuto prostranství se začalo říkat Místo knížete Schwarzenberga. O dvě léta později nařídil nejvyšší purkrabí František hrabě Kolovrat upravit cestu na horu Tří křížů a vytvořit zde oddechové místo nazvané k počtě Fridericha Viléma III.

V místech, kde stál k připomínce pobělohorských exulantů kamenný kříž, nechal v roce 1834 krajský hejtman baron Karg vybudovat chrámeček zdobený květinami, který pro své umístění s možností příjemného výhledu brzy obdržel přízvisko Bellevue. V téže době byl na počest

³⁴ Lubomír ZEMAN, Karlovy Vary, architektura baroka a klasicismu 1650-1850, Karlovy Vary 2006, s. 34-35.

barona, jenž rovněž financoval výsadbu na zdejší Klitschkabergu a položení nové cesty vedoucí k patě Křížové hory, v blízkosti pražské silnice vybudován intimní Kargův odpočinek. Roku 1834 obohatili lázeňští hosté okolí údolního městečka ještě několikrát. 4. června bylo jménu württemberské královny Pavliny nad Čtyřhodinovou promenádou zasvěceno skalisko nazvané Kněžnina skála. 21. července byl na skalisku sousedícím s Jelením skokem k počtě kněžny Marie Theresie Karoliny z Angoulême věnován pomníček ve tvaru pyramidy, která spočívala na kvádru, na jehož čelo byla připevněna deska z černého mramoru s oslavným nápisem provedeným ve zlatém písmu. Místu se začalo říkat Tereziina výšina. 28. července proběhlo slavnostní odhalení Sedátka vděčnosti, místa, které bylo nad českým sálem vybudováno baronem von Chabotem na počest knížete Ludvíka Rohana.³⁵ Roku 1839 přispěli vídeňští hosté v Karlových Varech na vytvoření Vídeňského sedátka poblíž Helenina dvora.

Roku 1835 byl pahorek, jenž podle legendy dobyl na koni počátkem 18. století sám car Petr I., nazván k upomínce všech členů ruského carského domu, kteří Karlovy Vary navštívili, Petrova výšina a upraven výsadbou keřů, položením žulového schodiště a vytvořením mramorového monumentu. Z ušlechtilého kamene byl zhotoven i nedaleký pomníček velkovévodského výmarského páru.³⁶

Roku 1846 financoval kníže Paul Esterhazy rozšíření a prodloužení dřívější Brízové cesty tak, aby mohla pohodlně sloužit k jízdě na koni a dopravě vozy. Esterhazyho cesta byla ve čtyřicátých letech posledním velkým počinem podniknutým ve věci kvalitnějšího zapojení obklopujících lesů do lázeňského prostředí. Podél cest obdivovatelé lázní a vyléčení vděční lázeňští hosté zasazovali děkovné pamětní desky, vztyčovali kříže či stavěli drobné kapličky. Jsou ideálním místem pro modlitbu a tichou kontemplaci (Mariánská kaple, Schwarzova kaple, Lesní pobožnost, Keglevičův kříž, Vavřínecká kaple, Rohanův kříž, kaplička Ecce homo, Kamenná kniha aj.).³⁷ Pobyt v přílehlé přírodě tvořil plnohodnotnou součást života hostů jak po společenské, tak medicínské stránce.

Výstavba lesních promenád, omezení těžeb a soustavné zalesňování vhodných ploch se projevilo ve zvýšené návštěvnosti lesů. Městská rada podporovala investice do lesů a od konce 40. let 19. století programově zalesňovala holé stráně. Používaly k tomu to účelu byly zejména listnaté dřeviny, buky, duby, javory a břízy. Zvláštní režim v oblasti tzv. parkového lesa, která se rozkládala na ploše cca 240 ha, silně omezoval těžbu. Kultivace karlovarských lesoparků kulminovala stavbami restaurací a rozhleden na kopcích nad městem. Postupně vzniklo 5 rozhleden. Většinu výletních míst zdolávali lázeňští hosté pěšky, ke vzdálenějším lokalitám se také dávali vozit fiakrem či vozítky s jízdními osly. Pro snazší dostupnost výše položených lesních promenád a vyhlídek bylo kolem roku 1900 postaveno několik lanovek. Celková výměra lesů vzrostla na konci 19. století již na 1197 ha a město stále přikupovalo další pozemky. Lesní

³⁵ Josef Johann LENHART, Carlsbad's Memorabilien vom Jahre 1325 bis 1839, Prag 1840, s. 341-342.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Stanislav BURACHOVIČ, Na výlet do karlovarských lesů. In. <http://kvmuz.cz/typ/zajimavosti-typy-na-vylet-na-vylet-do-karlovarskych-lesu>

promenády v parkovém lese měřily 63 km. Na ně pak navazovaly další, které mířily do širšího okolí města, takže celá síť cest měla před první světovou válkou více než 100 km. Dnes plocha lesů města Karlovy Vary ve správě příspěvkové organizace Lázeňské lesy Karlovy Vary činí celkem 2281 hektarů. Karlovarský městský les se rozkládá na ploše 1849 ha a lesy nad Odeří na ploše 432 ha.³⁸ Karlovy Vary tak disponují jedním z nejvíce rozsáhlých lesoparků protnutých lázeňskými lesními promenádami s romantickými výletními místy, nabízejícími klid pro duše lázeňských hostů.

³⁸ Pavel RIESER, Karlovarské lázeňské lesy. In: <http://www.llkv.cz/historie/>

3. Rozbor kompoziční struktury z hlediska historického vývoje - historické pohledy na město a z města do okolní krajiny

Obdiv k přírodním a historickým scenériím přilákal do Karlových Varů množství význačných malířů. V době letní lázeňské sezóny působilo v Karlových Varech mnoho vynikajících vedutistů nejen z Čech, ale i z celé Evropy. Umělci, kteří v té době tvořili v Karlových Varech, patřili hlavně k okruhům pražské, vídeňské a drážďanské malířské školy.³⁹

Je mezi nimi zastoupena litografie, mědirytina, lept, kombinované hlubotisky nebo ocelotisky. Nejstarší veduta pochází z roku 1625, autorem je Simon Cato. Zlatý věk karlovarských vedut spadá do období 1750-1850. V roce 1756 vydal rozměrný prospekt města malíř Josef Spahn a v roce 1790 pak vytvořili sérii karlovarských rytin M. Liveratti a pražský krajinář Anton Balzer (1771-1807). V prvních desetiletích 19. století pracoval v Karlových Varech známý malíř Karel Postl (1769-1818). Vzdělání dosáhl ve Vídni, zabýval se malováním prospektů, heroických krajin i vedut. Jeho žáky byli význační vedutisté, například V. Berger, J. Döbler, J. B. Zwettler a také například hrabě Ludwig Ernst Buquoy (26. 12. 1783 Brusel - 14.2.1834 Vídeň). Ten v Karlových Varech působil v letech 1810-1815. Mezi Postlovy žáky patřil také Antonín Pucherna (1776 Lisko v Haliči - 12. 6. 1852 Praha), snad nejplodnější český vedutista. Atmosféru Karlových Varů zachytil v roce 1812 i známý drážďanský malíř Georg Emanul Opitz (1775-1841). Autorem rozsáhlé série romantických kvašových maleb Karlových Varů v rozmezí let 1801-1825 byl také hrabě Pierre Corneillan, který do karlovarských lázní zajížděl se dvorem saského krále. K umělecky nejpůsobivějším karlovarským vedutám v době kolem roku 1830-1835 patří díla vídeňského dvorního malíře Eduarda Gurka a Antona Arrigoniho z Drážďan. Významné místo mezi vedutisty zaujímá nadaný samouk Vincenc Morstadt (1802-1875). Morstadt byl ve třicátých letech 18. století jedním z nejvyhledávanějších pražských kreslířů a vydával množství alb obsahujících i karlovarské veduty. Po roce 1850 vytvořil rozsáhlý cyklus vedut Karlových Varů i jejich okolí malíř Josef Andreas Schäfler.⁴⁰ hodnotným pramenem k poznání Karlových Varů jsou také veduty místních umělců, bratří Platzerů, Tadeáše a Leopolda z přelomu 18. a 19. století.

Karlovy Vary byly zpodobňovány jako velké panoramatické scenérie s typickými dominantami pramenů a promenád, altánů, mostů a silnic, nýbrž i v záběrech s nově vznikající zástavbou, ulicemi a budovami slavnostních sálů, stejně jako v listech komornějšího rozsahu. Nedílnou součástí vedutové tvorby mistrů konce 18. a 19. století bylo zachycení barvitého charakteru lázeňského života hostů, jejich procházky či jízdy kočárem, pití pramenů, poslech hudby nebo odpočinek na lavičkách, stejně jako charakteru zdejší přírody a krajiny.⁴¹

Nejčastěji byly Karlovy Vary zobrazovány z okolních převýšených svahů, z vyhlídky

³⁹ Karel NEJDL, Karlovy Vary očima pražských umělců. Veduty Karlových Var v první polovině 19. století. Karlovy Vary 1953, 52 s.

⁴⁰ Stanislav BURACHOVIC, Karlovarské veduty 1750-1850, katalog k výstavě Krajského muzea Karlovy Vary, Karlovy Vary 2006.

⁴¹ Božena VACHUDOVA, Výtvarné umění v Karlových Varech. Publikováno: <https://cestaumeni.cz/vytvarne-vary>

Friedricha Wilhelma nad dnešním Grandhotelem Pupp, Štěpánovy vyhlídky u Vily Lützow, Staré pražské silnice či z Vrchu svatého Vavřince (od kaple sv. Vavřince). Zdůrazňována byla souvislá řada domů na Staré a Nové Louce s protékající řekou lemovanou kaštanovým stromořadím. Jako městské dominanty byly akcentovány kostel sv. Maří Magdalény a protilehlá Zámecká věž, z přírodních prvků pak zejména skalnaté výchozy vysokých svahů, tyčící se nad městem. Tyto akcenty byly rovněž součástí vedut zachycujících významné lázeňské budovy v centru města, vždy se neopomělo zachytit lesnaté svahy s vyhlídkami za městem. V centru lázeňského města se pohledy vedly směrem na Zámeckou věž se zachycením vrchu Tři kříže s Lützowovou vilou, Na Vřídlo s dominantním Vřídelním sálem a pozdější Vřídelní kolonádou s kostelem sv. Maří Magdalény, na zástavbu lemující Starou i Novou Louku, na Saský a Český sál s Keglevičovým křížem a Výšinou přátelství (dnešní Diana). Další pohledy zachycovaly kolonádu Nového pramene s Mlýnskými lázněmi a Zámeckým vrchem, později nahrazené Giesselovou kolonádou s romantickou Bernardovou skálou spadající do řeky. Oblíbeným místem pohledů byl také prostor sadů u Tereziina pramene s upraveným přírodním zátiším. Pro zdůraznění idyličnosti Karlových Varů byly zachycovány pohledy na drobné stavby v lázeňských lesích či pohledy na město z vyhlídkových míst. Nejoblíbenějším místem byly Dorotiny nivy s Dorotíným gloriem, Puppovy aleje, pohledy na Poštovní dvůr či průhledy krajinou od Findlaterova altánku. Krajina byla zachycována s velkou pečlivostí a různými detaily prostorové struktury (skupiny stromů, souvislé stromořadí, volné louky ohraničené lesy) a prezentována jako idylický ráj na zemi.

Na přelomu 19. a 20. století je nutné zmínit i dalšího významného vídeňského malíře, který působil v Karlových Varech a vytvořil zde své vynikající dílo, Wilhelma Gauseho. Wilhelm Gause (1853-1916) se narodil v Krefeldu nad Rýnem a po absolvování akademie v Düsseldorfu u Eduarda von Gebharda, tvořil od roku 1879 ve Vídni. Koncem 19. století byl velmi vyhledávaným ilustrátorem, zachycujícím lidový život ve Vídni. V Karlových Varech vytvořil na objednávku městské rady sérii obrazů zachycujících jedinečnou a neopakovatelnou atmosféru Karlových Varů na sklonku 19. století, atmosféru kolonád a společenského života. Velkolepý soubor maleb salonního stylu je uchováván v karlovarském muzeu. Výjevy jsou prochnuty kypící i poklidnou atmosférou lázeňského života, nesou svědectví o půvabné módě konce 19. století a neuspěchaném životním stylu, plném společenského lesku a zábavy. Gause zachytil scény plné krásných dam a galantních mužů, kteří se s nenucenou elegancí setkávali na kolonádách, u pramenů, či na lázeňských stezkách, procházeli se, měli dostaveníčka, vybraně hodovali. V řadě evropských sbírek jsou zastoupena exkluzivní alba 29 heliogravur (fotolitografií) Carlsbad z roku 1896 vytvořená podle děl W. Gause a určená význačným návštěvníkům Karlových Varů.⁴²

Na tyto veduty navázaly již v 70. letech 19. století i první fotografie města. Stejně jako vedutisté zachycovali fotografové stejná oblíbená místa. Z nich se tak postupně vytvořila stanoviště ikonických pohledů na lázeňské město.

⁴² Stanislav BURACHOVIČ – Jiří MARTÍNEK, Svět kolonád Wilhelma Gauseho, Karlovy Vary 1992.

4. Identifikace vztahů z hlediska prostorové morfologie sídla a okolní krajiny - klíčové body a orientační místa pohledových vazeb

Lázeňská část města je malebně rozložena v hlubokém údolí řeky Teplé, které obklopují zalesněné svahy často se skalnatými výchozy. Díky geomorfologii terénu byla terapeutická krajina města Karlovy Vary využita pro vedení vycházkových cest na výšiny, které se staly oblíbenými výletními cíli lázeňské společnosti a odkud se nacházel nerušený pohled na město či do okolní krajiny. V uzlových bodech cest byly budovány přístřešky pro návštěvníky, pavilony, altánky, drobné chýše. Na výšinách byly vybudovány celkem čtyři rozhledny (rozhledna Diana, Goethova rozhledna, rozhledna Aberg, vyhlídka Karla IV.), k nimž vedou dvě (původně tři) lanové dráhy a řada dalších vyhlídek. Dále se zde nachází množství památníků, pomníků a děkovných nápisů za vyléčení.

Podle rozboru z Preventivního hodnocení krajinného rázu území CHKO Slavkovský les zpracovaného v roce 2011 Mgr. Lukášem Kloudou je významným krajinným fenoménem středního a dolního toku řeky Teplé s údolím řeky Ohře přechod Slavkovského lesa do údolí Ohře. Tento přechod tvoří velmi výrazné zlomové vztahy, tvořící přírodní i prostorové rozhraní. Hlavní osou území je tok řeky Ohře, s přítokem řeky Teplé, prořezávající se kaňonovitým údolím v zalesněné krajině Slavkovského lesa. Zcela primárním krajinným prvkem je tak hluboce zařízlé údolí řeky Teplé, kaňonovitého rázu. Svahy údolí jsou velmi strmé. V severní části se nachází vodní nádrž Březová, podle stejnojmenné obce ležící pod ní. Větší část území rozkládajícího se podél toku reprezentuje velmi přitažlivý prostor nabízející jedinečné údolní scenérie. Ty lze přirozeně shlédnout především v odlesněných nivních partiích. Údolí představuje jednoznačně vymezený, často sevřený, prostor s výraznými lesnatými horizonty.⁴³ Krajina je z velké části zastavěná a v jejím obraze tak výrazně převládají urbánní struktury oproti prvkům a strukturám přírodním. Řada přírodních hodnot je proto vázána jak na lázeňské lesy, tak na prvky městské zeleně. V urbanizovaném území vynikají panoramata a scenérie historického lázeňského města Karlových Varů s cennou architekturou ve výrazném krajinném rámci. Zapojení zástavby a četných výrazných architektonických solitér do jedinečného prostorového ohraničení hluboce zaříznutého údolí Teplé vytváří nezaměnitelné znaky osobitostí krajiny. Většinu území reprezentuje krajina kulturní – harmonická, vlastní zastavěnou část města Karlovy Vary pak krajina přeměněná.⁴⁴

Hlavní a emblematické znaky krajiny

- jedinečné scenérie historického lázeňského města v krajinném rámci údolí Teplé v historickém centru lázeňského města podél kolonády, soutok Ohře a Teplé

⁴³ Rozbory Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Správa CHKO Slavkovský les, Mariánské Lázně 31. 12. 2013, s. 127-128.

⁴⁴ Prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc., Pilotní studie Karlovarského kraje. Aplikace evropské úmluvy o krajině do zásad územního rozvoje, Česká zemědělská univerzita v Praze – Fakulta životního prostředí Praha 2013, s. 29.

- střídání urbanizovaných ploch s mírně členitou krajinou otevírající se k jihu k toku Ohře
- výrazné ohraničení krajiny lesnatými horizonty okrajů Slavkovského lesa, mírně zvlněná krajina z velké části zastavěná, s převahou urbánních struktur oproti strukturám a prvkům přírodním
- vysoká koncentrace léčivých pramenů a vývěřů nad zlomy zemské kúry
- významné stavby lázeňského centra Karlových Varů, památkové rezervace i připojených místních částí a blízkých obcí včetně národních kulturních památek

Znaky a hodnoty přírodní charakteristiky krajinného rázu:

- výrazný říční ekofenomén údolí Teplé a Ohře
- úzká zaříznutá údolí přítoků Teplé
- vysoká lesnatost území - louky v údolní nivě
- vodní nádrž Březová - Svatošské skály

Znaky a hodnoty kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu:

- převažující extenzivní využití z větší části zalesněného území
- mimořádně cenné sídelní celky významem přesahující území CHKO
- léčebné využití území s potřebnou infrastrukturou lázeňského centra Karlových Varů

Znaky a hodnoty vizuální charakteristiky krajinného rázu:

- dominantní osa území – údolí s tokem Teplé
- uzavřený údolní prostor s dominancí vertikálního měřítka – kaňon údolí Teplé a údolí Ohře
- zalesněné členité údolní horizonty zřetelně vymezující prostor
- lesnatá krajina utvářející trvalé tmavou kompozici

Pozitivní krajinné dominanty:

- historicky utvářená veduta lázeňského centra Karlových Varů
- rozhledna Diana
- rozhledna Aberg
- Goethova rozhledna
- Rusalčina chata
- Svatošské skály

Negativní krajinné dominanty

- telekomunikační stožár Tři Kříže
- Gejzír park s předimenzovanou strukturou

Na území byla prostorová analýza prováděna pomocí komparativní metody srovnáním historických mapových podkladů s dnešní situací.

5. Identifikace a výčet charakteristik, jevů a vazeb sídla a okolní krajiny - pohledové vazby, ikonické a klíčové pohledy na město a z města do okolní krajiny

Významný vyhlídkový bod a pohledové stanoviště je místo v sídle nebo v jeho okolí, z něhož je malebný pohled na toto sídlo nebo na jeho část. Je to veřejně přístupné místo, jehož vyvýšené umístění v terénu nebo v rámci stavby umožňuje přehlédnout významnou a atraktivní část okolního území.⁴⁵ Místa vedut, jako prostorové rozmístění význačných objektů v sídle, jsou stanoviště, ze kterých jsou pozorovatelné charakteristické a symbolické, tj. ikonické pohledy jak na město s významnými prvky prostorové kompozice, tak i na urbánní i přírodní struktury (významné stavby, přírodní prvky). Pohled může mít více stanovišť pro pozorování význačného cíle. Pohledově exponované místo přitahující pohled, místo častých pohledů, je i pouze pohledově exponovaná část průčelí jinak významného cíle. V ukončení pohledu se nachází cílový bod pohledu (point de vue). Bylo identifikováno přes 50 vedut z různých pozorovacích míst, z nichž byla v historii harmonická krajina Karlových Varů obdivována. Ikoničnost těchto pohledů lze doložit množstvím návštěvníků, kteří si na těchto místech krajinu dodnes fotografují.

Klíčové, ikonické pohledy Karlových Varů

místa pohledů a výhledů	
stanoviště	výšeč pohledu
Tržiště	přes Tržiště s Trojičným morovým sloupem, Tržní kolonádou a Zámeckou věží
Tržiště	Zámecké schody s kašnou, Trojičným morovým sloupem a Tržní kolonádou
Jánský most u Vřídelní kolonády	přes osu toku řeky Teplé až ke GH Pupp včetně přilehlých svahů
Moravská ulice nad Vřídelní kolonádou	přes Vřídelní kolonádu na západní svahy s Jelením skokem a Starou a Novou Loukou
Zámecký vrch	přes Zámeckou kolonádu, Tržiště a kostelu sv. Maří Magdalény až k Hálkově vrchu a hotelu Imperial
Divadelní náměstí	pohled na Starou Louku s Jelením skokem a Dianou
ohyb řeky Teplé u Mírového náměstí u GH Pupp	přes osu řeky Teplé až k Vřídelní kolonádě a vrchu Tři kříže

⁴⁵ Ústav územního rozvoje, Brno. Standard sledovaných jevů pro územně analytické podklady obcí. [online]. Brno a Praha, 2014. Principy a zásady urbanistické kompozice v příkladech. Publikováno: https://www.mmr.cz/getmedia/82ed4e8c-759a-4490-a59f-23d47a3791a4/2016_III_31_Principy-a-zasady-urbanisticke-kompozice-v-prikladech.pdf

sady Karla IV.	GH Pupp s Kegličovým křížem a Výšinou přátelství
Mlýnský most a plató u Mlýnské kolonády	přes řeku Teplou na svahy se sadem Jeana de Carro a Lützowovou vilou
plató u Mlýnské kolonády	Vřídelská ulice
Mlýnské nábřeží	Mlýnská kolonáda, Vřídelská ulice až po Lázeňskou ulici s Městským domem
plató u Mlýnské kolonády	Mlýnská kolonáda se Zámeckým vrchem a hotelem Ontario
Lázeňský most	Vojenský lázeňský ústav, Lázně III, Mlýnská kolonáda, OC Atrium (Nové lázně)
Vyhledka Jelení skok	přes skalnatý výchoz se sochou Kamzíka, který se stal symbolem města pohled na Petřín, Divadelní náměstí s hotelem Imperial
ulice Pod Jelením skokem	přes Tržiště, kostel sv. Maří Magdalény až po Ottovu výšinu a Petřín, hotel Imperial, GH Pupp a Jižní vrch s rozhlednou Karla IV.
plató u hotelu Ontario	přes Ondřejskou ulici na vily v ulici Na Vyhledce a vrch Tři kříže
plató u Cambridgeského sloupu	Vojenský lázeňský ústav, Lázně III, terasa Mlýnské kolonády, přes hotel Kolonáda, Ondřejskou ulici až po západní svahy vrchu Tři kříže
Labitzkého lávka	GH Pupp, LD Quisisana
Festivalový most	Císařské lázně
plató před Císařskými lázněmi	Císařské lázně, hotel Carlsbad Plaza, Měšťanská škola (divadlo Husovka)
Goethova stezka	skalní výchozy s pamětními děkovnými deskami, pohledy na řeku Teplou, Císařské lázně, evangelický kostel a Mariánskolázeňskou ulici, busta J.W. Goetha
Goethova stezka, Galerie umění	skalnaté srázy Dorotinyh niv s Dorotíným gloriem, bývalou lanovkou a hotelem Imperial
Galerie umění	Pomník Friedricha Schillera
Slovenská ulice u hotelu Richmond	slavobrána příjezdové cesty a hotel Richmond
Slovenská ulice u hotelu Richmond	altán Aloise Kleina s pramenem Štěpánka, Japonská zahrada a Beethovenův pomník
Slovenská ulice	Poštovní dvůr
Stará Pražská silnice	pohled přes serpentiny silnice na hotel Imperial
plató u Savoy Westend Hotelu	pravoslavný kostel sv. Petra a Pavla, východní průčelí

ulice krále Jiřího	pravoslavný kostel sv. Petra a Pavla, západní průčelí, pravoslavná fara
Zámecký vrch a ulice Petra Velikého	anglikánský kostel sv. Lukáše a hotel Bristol
ulice Petra Velikého	Vila Chopin a průhled Sadovou třídou
křižovatka ulic Zahradní a Sadová třída	průhled směrem jz. s dominantou vily Carlton
křižovatka ulic Petra Velikého a Křižíkova	rybník Malé Versailles
ulice krále Jiřího	Vila Ritter, Trocnov, Vyšehrad, Smetana a Becher
Dvořákovy sady	Sadová kolonáda a Vojenský lázeňský ústav
Dvořákovy sady	průhled na hotel Thermal
třída T.G.Masaryka u pošty	průhled přes alej k Alžbětíným lázním, Pošta, Thermal
Smetanovy sady	přes parter s kašnou na Alžbětiny lázně
třída T.G.Masaryka, Zlatý kříž	GH Ambassador (Národní dům)
nábřeží Osvobození	zástavba na Čertově ostrově, Obchodní akademie
ulice Libušina	volný pohled na kapli sv. Vavřince a Výšinu přátelství s Dianou
Hálkův vrch	Jelení skok s ulicí Pod Jelením skokem, vrch Tři kříže

Panorama je pohled s širokým záběrem na sídlo, případně krajinu. Panorama města lze vnímat a pozorovat obvykle jen z některých stanovišť a vyvýšených poloh. I z těchto stanovišť pocházejí ikonické pohledy na lázeňské město v údolí, včetně okolní krajiny.

místa panoramatických pohledů	
stanoviště	výseč pohledu
schodiště kostela sv. Maří Magdalény	široký pohled od sv. svahů, přes Tři kříže, Vřídelní ulici, Tržiště a Vřídelní kolonádu až po západní svahy s Jelením skokem, GH Pupp s jihozápadními svahy a Divadelní náměstí
zahrada a gloriet Lützowovy vily	široký pohled od sz. s vilami Westendu, přes Tržiště se Zámeckou věží až po z. a jz. svahy s údolím řeky Teplé
Štěpánova vyhlídka v sadech Jeana de Carro	přes Tržiště se Zámeckou věží, Starou a Novou Loukou až po z. a jz. svahy s Výšinou přátelství, Dianou
terasa Mlýnské kolonády	od sz. s Lázněmi III, přes Vřídelní ulici a vrchem Tři kříže až po sady Jeana de Carro
terasa u Zámecké věže	jz. s Divadelním náměstím až po jv. s hotelem Imperial
terasa u výtahu na Zámecký vrch	jv. s kostelem sv. Maří Magdalény, přes Lázeňskou a Vřídelní ulici až na Petřín, k Ottově výšině a vrchu Tři kříže

Vyhlídky Petra Velikého	od sv. s Tržištěm a Zámeckou věží, přes Vřídelní kolonádu s kostelem sv. Maří Magdalény, Divadelním náměstím, hotelem Imperial až po GH Pupp s Výšinou přátelství, Dianou
Maierův gloriét	přes Vřídelní kolonádu s kostelem sv. Maří Magdalény, Divadelním náměstím, hotelem Imperial až po GH Pupp
Keglevičův kříž	od Divadelního náměstí přes hotel Imperial až po Jižní vrch
rozhledna Diana	široký panoramatický pohled o 360°
rozhledna Karla IV.	severním směrem na Novou a Starou Loku až po Tržiště a vrch Tři kříže
vyhlídka u Ottovy výšiny	jižním směrem přes hotel Imperial, Jižní vrch, Divadelní náměstí, GH Pupp, Výšinu přátelství a Jelení skok
vyhlídka Tři kříže	široký pohled přes hotel Imperial, Jižní vrch, Divadelní náměstí, GH Pupp, Výšinu přátelství až po Westend
Vyhlídky Camera obscura	od údolí řeky Teplé s GH Pup až po Westend až po Dolní město, s průhledem na sever na Krušné hory
altán Bellevue	Dvořákovy sady, hotel Thermal
terasa u termálního bazénu hotelu Thermal	směrem jv. na celé lázeňské centrum s hotelem Bristol, Lázněmi III, Mlýnskou kolonádou i hotelem Imperial
Divadelní náměstí	široký panoramatický pohled o 360°, od hotelu Central, Vřídelní kolonády, vrch Tři kříže, Starou Louku s Jelením skokem, až po GH Pupp a Městské divadlo
Divadelní lávka	široký panoramatický pohled o 360°, od hotelu Central, Vřídelní kolonády, vrch Tři kříže, Starou Louku s Jelením skokem, až po GH Pupp a Městské divadlo
Dvořáková lávka	široký panoramatický pohled o 360°, od hotelu Central, Vřídelní kolonády, vrch Tři kříže, Starou Louku s Jelením skokem, až po GH Pupp a Městské divadlo
ulice Na Vyhlídce	široký pohled od hotelu Thermal, přes Westend, až po Mlýnskou kolonádu, Zámecký vrch, Vřídelní kolonádu, Divadelní náměstí, GH Pupp, Jelení skok a Výšinu přátelství
Vídeňské sedátko	jv. od Richmondu až po Jižní vrch

Panoramatická, scénická cesta

Jedná se o cestu, která návštěvníkovi otevírá panoramatický pohled na městskou strukturu či krajinu, nebo poskytuje určitou scénérii.

- Stará Louka
- Nová Louka
- ulice Na Vyhlídce
- Stará Pražská silnice
- Goethova stezka
- Slovenská ulice
- Libušina ulice
- Moravská ulice
- Sadová třída
- třída krále Jiřího
- stezka Jeana de Carro
- Pod Jelením skokem
- Ondřejská s Mozartovým parkem
- Chotkova pěšina
- Jelení skok
- Findlaterova pěšina
- Marxova pěšina
- pěšina Přátelství
- Sovova stezka
- Jungmannova cesta

Silueta krajinného reliéfu a zástavby

Siluetu města je nejen dálkový, panoramatický pohled na město, ale také souhrn jednotlivých obrazů, které se divákovi otevírají v městě samém. V urbánním prostředí označuje obrys hmot zástavby kontrastující s pozadím.⁴⁶

- Zámecká věž s Tržní kolonádou
- kostel sv. Maří Magdalény s Vřídelní kolonádou
- Jelení skok a Maierův gloriét
- Výšina přátelství s rozhlednou Diana
- Hotel Imperial
- Hotel a sanatorium Thermal
- Mlýnská kolonáda
- Vila Lützow

⁴⁶ Tamtéž.

- vily ve čtvrti Westend s pravoslavným chrámem sv. Petra a Pavla
- Hotel Bristol - Palace
- Alžbětiny lázně
- Pošta
- Hotel Ambassador (Národní dům)
- likérka Jan Becher
- Tržnice
- Obchodní akademie
- vrch Tři kříže
- Výšina věčného života s Goethovou rozhlednou
- Vrch Aberg s rozhlednou
- Císařské lázně
- Dorotin glorieta
- Galerie umění
- Hotel Richmond

Pohledový horizont

Jedná se o horizont tvořící pozadí sídla nebo jeho části, souvisle působící soubor hmot, zeleně nebo jiných přírodních prvků. Pohledový horizont historického jádra města je chápán jako hmotné i pocitové ohraničení té části města, která je pohledově přímo spojena s centrem.

- Jelení skok, Petrova výšina a Maierův glorieta
- Výšina přátelství s rozhlednou Diana
- vrch Tři kříže
- Ottova výšina
- Jižní vrch s rozhlednou Karla IV.
- výšina Tappenberg s hotelem Imperial
- Výšina věčného života s Goethovou rozhlednou
- Stará Louka
- Nová Louka
- Grandhotel Pupp
- Hotel a sanatorium Thermal s termálním bazénem
- Hotel Bristol - Palace
- severní svahy Vítkovy hory
- Petřín Alžbětiny lázně
- Dolní město, obchodně-správní část města

Pohledové vazby, pohledové osy

Pohledové osy jsou záměrně vedené pohledy na dominanty, na pohledově exponovaná místa. Tím zdůrazňují linie urbanistických os. Vedení pohledové osy trasou urbanistické osy, zvýrazňuje existenci urbanistické osy a její význam. Směr pohledu vedený na význačný cíl může být umocněn vymezením vnějšími svislými hranami.

- Tržiště - Zámecká věž s Tržní kolonádou a vrchem Tři kříže
- Jánský most, Vřídelní kolonáda, Divadelní náměstí - Jelení skok, Petrova výšina a Maierův gloriét
- Jánský most, Vřídelní kolonáda - Grandhotel Pupp
- Grandhotel Pupp - Vřídelní kolonáda
- Hotel Imperial korunující celé panorama Karlových Varů
- Petrova výšina, Maierův gloriét - údolí Teplé s kostelem sv. Maří Magdalény, Vřídelní kolonádou, Divadelním náměstím a Hotelem Imperial
- Jelení skok - údolí Teplé s kostelem sv. Maří Magdalény, Vřídelní kolonádou, Divadelním náměstím a Hotelem Imperial
- Keglevičův kříž - Nebozízek s Hotelem Imperial
- sady Karla IV. - Grandhotel Pupp
- Štěpánova vyhlídka v sadech Jeana de Carro - Tržiště a Vřídelní kolonáda
- Vila Lützow - Mlýnská kolonáda, Zámecký vrch, Tržiště
- Goethova stezka - Dorotín gloriét
- Slovenská ulice - údolí Teplé s Poštovním dvorem
- Výšina přátelství s rozhlednou Diana - vrch Aberg s rozhlednou
- vyhlídka pod Otovou výšinou údolí Teplé - Grandhotel Pupp
- rozhledna Karla IV. - Stará Louka, Tržiště
- plató před Mlýnskou kolonádou, Mlýnský most - Mlýnská kolonáda
- plató před Mlýnskou kolonádou, Mlýnský most - sady Jeana de Carro s Lützowovou vilou
- plató u Cambridgeského sloupu - Vojenský lázeňský ústav, Lázně III, hotel Kolonáda, Ondřejská ulice s Ondřejským hřbitovem a západní svahy vrchu Tři kříže
- Mlýnské nábřeží - Mlýnská kolonáda, Vřídelní ulice, Městský dům
- Mlýnské nábřeží, Lázeňský most - Lázně III
- Mlýnské nábřeží, Lázeňský most - Vojenský lázeňský ústav
- Mlýnské nábřeží, Lázeňský most - OC Atrium (Nové lázně)
- Sadová třída - Westend
- sady Antonína Dvořáka - Sadová kolonáda a Vojenský lázeňský ústav
- sady Antonína Dvořáka, Sadová kolonáda - Hotel a sanatorium Thermal
- terasa u termálního bazénu hotelu Thermal - celé lázeňské centrum s hotelem Bristol, Lázněmi III, Mlýnskou kolonádou i hotelem Imperial

- Poštovní most a třída T.G.Masaryka - nábřeží Jana Palacha
- třída T.G.Masaryka u pošty - Alžbětiny lázně
- třída T.G.Masaryka - průhled ulic v - z
- Chebský most - Bělehradská ulice a Okresní soud
- Moskevská ulice - průhled ulic v - z
- Varšavská - Tržnice

Ideové vazby

Symbolické vazby, které nejsou v krajině často vnímatelné na první pohled. Osy, které nemusí být přímo v celém úseku viditelné a vnímatelné zrakem, ale propojení s význačným cílem je ideové. Směr k cíli je pouze tušený. Přesto existuje niterné propojení, často vycházející ze symbolické roviny, na kterou význačně působí Genius loci. Jedná se o ideové průsečíky městské struktury či krajiny, ideový koncept často i nehmotných vazeb.

- Zámecká věž - kostel sv. Maří Magdalény
- Zámecká věž - Vřídlo
- Zámecká věž - Městský dům (nová radnice) v Lázeňské ulici, kostel sv. Ondřeje
- kostel sv. Maří Magdalény - Vřídlo
- Zámecký vrch - Šibeniční vrch
- Tržiště - Hotel Imperial
- Janský most, Vřídlo - Grandhotel Pupp
- glorieta vily Lützow - Tržiště a Jelení skok
- Stará Louka pod Keglevičovým křížem - Císařské lázně
- sady Jeana de Carro s pomníkem Karla IV. - Vřídlo
- Grandhotel Pupp - Quisisana
- Grandhotel a Parkhotel Pupp - Goethova stezka, Dorotiny nivy
- Zahradní ulice - Alžbětiny lázně
- třída T.G.Masaryka - Chebský most a Horní nádraží
- Dolní město a svahy lázeňských lesů v pohledu od kostela sv. Urbana

Průhled

Jedná se o pohled na význačný cíl rámovaný jiným objektem nebo stromy.

- Tržiště - Zámecká věž s Tržní kolonádou a vrchem Tři kříže
- Tržiště - Zámecký vrch na glorieta Horního Zámeckého pramene
- Zámecký vrch - Lázeňská, Petřín, Ottova výšina
- Stará Louka - průhled ulici na GH Pupp
- od Vřídelské kolonády - Vila Lützow
- Lázeňská - průhled ulici
- Pod Jelením skokem - Městská spořitelna, Divadelní náměstí, Nová Louka, Hotel Imperial

- plató u hotelu Ontario - vily v ulici Na Vyhlídce a vrch Tři kříže
- sady Karla IV. - Císařské lázně
- Goethova stezka - Císařské lázně, evangelický kostel, Dorotín glorieta
- plató před Hotelem Imperial - Stará Louka, Jelení skok
- Libušina ulice - Tržiště, Stará Louka
- Hálkův vrch - ulice Pod jelením skokem, Jelení skok
- stezka Jeana de Carro - Tržiště, Zámecký vrch, Mlýnská kolonáda
- ulice Na Vyhlídce - Tržiště, GH Pupp, Mlýnská kolonáda, Zámecký vrch, Westend
- Sadová třída - Westend
- Sadová třída - průhled ulic
- schodiště u vily Lauretta - Sadová třída
- schodiště k Poděbradské ulici - Sadová třída a Hotel Bristol - Palace
- rybníček Malé Versailles - hostinec Malé Versailles, vila Chopin a pravoslavný chrám sv. Petra a Pavla
- třída T.G.Masaryka u pošty - Alžbětiny lázně
- třída T.G.Masaryka - průhled ulic v - z
- Chebský most - Bělehradská ulice a Okresní soud
- Moskevská ulice - průhled ulic v - z

Urbanistická osa

Urbanistická osa je linie směřující k významnému cíli městské struktury. Je významným kompozičním prvkem sídla a důležitou součástí kompozice ve smyslu provozně-prostorové osnovy sídla.

- Vřídlo - Grandhotel Pupp
- Zámecká věž - Vřídlo - kostel sv. Maří Magdalény
- Lázeňská - Mlýnské nábřeží

Kompoziční osy hlavní

Významná, historickým vývojem vzniklá nebo založená linie, která se nachází uvnitř zástavby, nebo urbanistického prostoru. Kompoziční osy mohou propojovat části města, mohou, ale nemusí směřovat k významným cílům městské struktury nebo krajiny. Jedná se o koridorový prostor, který určuje charakter městské krajiny a vytváří jedinečné – ikonické scénérie.

- Vřídlo, Stará Louka - Grandhotel Pupp
- Lázeňská - Mlýnské nábřeží
- Zahradní ulice
- nábřeží Jana Palacha
- třída T.G.Masaryka
- Moskevská ulice

Kompoziční osy vedlejší

- Zámecký vrch - kostel sv. Maří Magdalény
- Nová Louka - Grandhotel Pupp
- Stará Louka - Městské divadlo
- Vřídelní - ulice I. P. Pavlova
- ulice Na Vyhlídce
- Sadová třída
- nábřeží Osvobození
- ulice dr. Davida Bechera
- Bělehradská ulice
- Krymská ulice

Kompoziční osy radiální

- ulice krále Jiřího
- Na Vyhlídce - Bellevue
- ulice U Imperiálu

Kompoziční uzel hlavní

Jedná se o významné cíle v zájmovém území.

- Tržiště
- Vřídelní
- náměstí Svobody, kostel sv. Maří Magdalény
- Divadelní náměstí
- Mírové náměstí
- plató u Mlýnské kolonády
- křižovatka ulic Zahradní a Sadová
- křižovatka ulic Petra Velikého a krále Jiřího
- třída T.G.Masaryka, u pošty
- třída T.G.Masaryka, u likérky Jan Becher
- křižovatka ulic T.G.Masaryka a Zeyerova

Kompoziční uzel vedlejší

Jedná se o méně významné cíle v zájmovém území.

- Zámecký vrch
- křižovatka ulice Moravská a Kolmá
- křižovatka ulice Vřídelní a Ondřejská
- Husovo náměstí
- křižovatka ulice Na Vyhlídce a Pražská silnice

- Slovenská ulice, u vjezdu k hotelu Richmond
- Poštovní dvůr
- křižovatka ulic Petra Velikého a Sadová
- náměstí Republiky
- křižovatka ulic T.G.Masaryka a dr. Davida Bechera

6. Rozbor prostorové struktury - dominanty, významné prvky a zajímavá místa pohledově se uplatňující v panoramatu lázeňského města

Dominanta je objekt, nebo krajinný prvek, který je viditelný z celé krajiny. Kulturní dominanty projevující se v obrazu krajiny a ovlivňující rázovitost a identitu krajiny. Mohou to být místa spojená s mytologií a pověstmi, s legendami, historickými osobnostmi, důležitými událostmi, či místa spojená s literárními a uměleckými díly.

Kulturní dominanty v krajině

Dominanty lze klasifikovat do skupin:⁴⁷

- podle původu (přírodní, umělá, respektive antropogenní, a kombinovaná)
- podle směru působení (vertikální, horizontální či všesměrná)
- podle lokalizace (nachází-li se dominanta uvnitř nebo vně řešeného území)
- podle počtu prvků tvořících dominantu (samostatná, souvislá, soubor)
- podle způsobu vnímání (vizuální, pachová, hluková)
- podle doby působení (dočasná, trvalá)
- podle způsobu pohybu (dynamická, statická, kombinovaná)
- podle rozsahu působení (místní, regionální, nadregionální, národní)
- podle unikátnosti dominanty ve vztahu k danému prostoru (unikátní, symbolická, typická, tradiční)
- podle hodnocení dominanty (pozitivní, negativní, rozporné)

Krajinné dominanty

aleje a stromořadí, další vegetační struktury

Terénní dominanty

umělé – stavby a objekty; přírodní – reliéf, vegetace, voda

⁴⁷ Petr SKLENIČKA, Základy krajinného plánování, Praha 200.

číslo na mapě	dominanta	počet prvků tvořící dominantu	původ	rozsah působení ochrana	směr působení	pohyb	unikátnost
1.	kostel sv. Maří Magdalény	samostatná s dvouvěžím	umělá	národní NKP	vertikální	statická	unikátní
2.	Zámecká věž s výtahem	samostatná	umělá	KP	vertikální	statická	symbolická
3.	polygon haly Vřídla Vřidelní kolonáda	samostatná	umělá	nadregion.	vertikála v horizontále	statická	unikátní symbolická
4.	Trojboký morový sloup	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	symbolická
5.	LD Wolker	samostatná	umělá	regionální KP	vertikální	statická	typická
6.	LD Atlantic	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	typická
7.	Městská spořitelna	samostatná v nároží	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	typická
8.	Městské divadlo	samostatná	umělá	nadnárodní KP	horizontální	statická	symbolická
9.	zástavba Staré Louky	soubor	umělá	nadregion. četnost KP	horizontální	statická	symbolická
10.	stromořadí Staré Louky	soubor	přírodní	místní	horizontální	dynamická	symbolická
11.	Hotel Central	samostatná v řadě	umělá	regionální KP	horizontální	statická	typická
12.	Hotel Imperial	samostatná	umělá	nadnárodní KP	horizontální	statická	unikátní symbolická
13.	Maierův gloriét	samostatná	umělá	regionální KP	vertikální	statická	symbolická

14.	LD Romance	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	typická
15.	Horní zámecký pramen	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	typická symbolická
16.	Zámecké lázně	soubor	umělá	nadregion. KP	horizontální	statická	typická
17.	dům Metropol	samostatná	umělá	regionální KP	vertikální	statická	typická
18.	Hotel Olympic	soubor	umělá	regionální KP	horizontální	statická	typická
19.	dům Ontario	samostatná	umělá	regionální KP	vertikální	statická	typická
20.	Mlýnská kolonáda	soubor	umělá	nadnárodní KP	horizontální	statická	unikátní symbolická
21.	Městský dům	samostatná v nároží	umělá	regionální KP	horizontální	statická	typická
22.	Lázně III	samostatná	umělá	nadregion. KP	horizontální	statická	typická
23.	pavilon pramene Svobody	samostatná	umělá	regionální KP	vertikální	statická	typická
24.	dům TAWAN	samostatná	umělá	místní	vertikální	statická	typická
25.	Hotel Kolonáda	soubor	umělá	místní	horizontální	statická	typická
26.	OD Baťa	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	typická
27.	dům Pasteur a sanatorium Astoria	soubor	umělá	místní KP	vertikála v horizontále	statická	typická

28.	LD Tosca	soubor	umělá	nadregion.	horizontální	statická	unikátní
29.	dům Norimberský dvůr	samostatná v řadě	umělá	místní KP	vertikála v horizontále	statická	typická
30.	dům Mořská panna	samostatná v řadě	umělá	místní KP	vertikála v horizontále	statická	typická
31.	dům Nastopil	samostatná v řadě	umělá	místní KP	vertikála v horizontále	statická	typická
32.	kavárna Elefant	samostatná v řadě	umělá	místní KP	vertikála v horizontále	statická	typická symbolická
33.	dům Krásná královna	samostatná v řadě	umělá	místní KP	vertikála v horizontále	statická	typická symbolická
34.	dům Dalibor	samostatná v nároží	umělá	místní	horizontální	statická	typická
35.	Keglevičův kříž na skalním výchozu	samostatná	umělá a přírodní	místní	vertikála	statická	symbolická
36.	Grandhotel Pupp	soubor	umělá	nadregion.	horizontální	statická	typická symbolická
37.	Parkhotel Pupp	soubor	umělá	nadregion.	horizontální	statická	typická
38.	dům Zlatá harfa	samostatná v nároží	umělá	místní KP	horizontální	statická	typická
39.	Hotel Opera	samostatná v nároží	umělá	místní KP	horizontální	statická	typická
40.	Muzeum	samostatná v řadě	umělá	místní KP	horizontální	statická	typická

41.	divadlo Husovka	samostatná	umělá	místní KP	horizontální	statická	typická
42.	dům Qusisana	samostatná v řadě	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	typická symbolická
43.	hotel Carlsbad Piazza	soubor	umělá	nadregion. KP	horizontální	statická	typická
44.	Císařské lázně	samostatná	umělá	nadnárodní a národní NKP	vertikály v horizontále	statická	unikátní symbolická
45.	Evangelický kostel	samostatná	umělá	místní KP	vertikála v horizontále	statická	typická
46.	Galerie umění	samostatná	umělá	místní KP	horizontální	statická	typická
47.	Dorotin gloriety	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	symbolická
48.	sanatorium Richmond	soubor	umělá	regionální KP	horizontální	statická	symbolická
49.	Poštovní dvůr	soubor	umělá	nadregion. KP	horizontální	statická	symbolická
50.	Vila Moser	samostatná	umělá	regionální KP	vertikální	statická	typická
51.	základní škola Libušina	samostatná	umělá	regionální KP	horizontální	statická	typická
52.	Rezidence Královská vyhlídka	soubor	umělá	místní	horizontální	statická	negativní
53.	Garáže Libušina	soubor	umělá	místní	horizontální	statická	negativní
54.	Vila Wartburg	samostatná	umělá	nadregion.	vertikály v horizontále	statická	typická

55.	Stanice lan. dráhy Imperial	samostatná	umělá	nadregion.	vertikály v horizontále	statická	typická
56.	Švýcarský dvůr	soubor	umělá	místní	horizontální	statická	typická
57.	Vila Minerva	samostatná	umělá	regionální	vertikály v horizontále	statická	typická
58.	Hotel Sanssouci	soubor	umělá	nadregion.	horizontální	statická	typická
59.	Dům Sluneční lázně	samostatná	umělá	místní	horizontální	statická	negativní
60.	Vila Lützow s gloriem	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	symbolická
61.	Hotel Panorama	samostatná	umělá	regionální	vertikála v horizontále	statická	typická
62.	restaurace Galerka	samostatná	umělá	regionální	horizontální	statická	typická
63.	Vila Leopoldum Stavoprojekt	samostatná	umělá	regionální	vertikála v horizontále	statická	typická
64.	Vila Johannes	samostatná	umělá	regionální KP	vertikály v horizontále	statická	typická
65.	rezidence Triplex	soubor	umělá	nadregion.	horizontální	statická	negativní
66.	rozhledna Diana	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	symbolická
67.	Vyhlička Karla IV.	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	symbolická
68.	Goethova vyhlídka	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	symbolická

69.	Rozhledna Aberg	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	symbolická
70.	Vojenský láz. ústav	samostatná	umělá	regionální KP	horizontální	statická	typická
71.	věžové pavilony Sadové kolonády	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	symbolická
72.	Hotel Slovan	samostatná	umělá	regionální	horizontální	statická	typická
73.	Hotel Bristol Palace	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	typická
74.	Hotel Excelsior	samostatná	umělá	regionální	horizontální	statická	typická
75.	Vila Carlton	samostatná	umělá	regionální KP	vertikální	statická	typická
76.	St. Joseph Royal Hotel	soubor	umělá	nadregion.	horizontální	statická	negativní
77.	Hotel Thermal	soubor	umělá	národní	vertikála v horizontále	statická	negativní symbolická
78.	bazén Hotelu Thermal	soubor	umělá	národní	horizontální	statická	negativní symbolická
79.	Hotel Pavlov	samostatná	umělá	regionální	vertikály v horizontále	statická	typická
80.	Policejní komisařství	samostatná	umělá	nadregion.	horizontální	statická	typická
81.	učiliště Ondřejská	samostatná	umělá	místní	horizontální	statická	typická
82.	Vily Louise a Luginsland Na Vyhlídce	samostatné	umělé	regionální	vertikály v horizontále	statické	typické
83.	Anglikánský kostel	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikální	statická	typická

84.	Královská vila	samostatná	umělá	regionální	horizontální	statická	typická
85.	Vila Tereza	samostatná	umělá	regionální	vertikála v horizontále	statická	typická
86.	Savoy-Westend	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	typická
87.	Vila Ahlan	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	typická
88.	Vila Chopin	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	typická
89.	pravoslavný chrám sv. Petra a Pavla	samostatná	umělá	nadnárodní KP	vertikální	statická	typická
90.	Vila Ritter	samostatná	umělá	regionální KP	vertikály v horizontále	statická	typická
91.	Vila Vyšehrad	samostatná	umělá	regionální KP	vertikály v horizontále	statická	typická
92.	LD Čajkovskij	samostatná	umělá	místní	horizontální	statická	negativní
93.	Vila Becher	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikála v horizontále	statická	typická
94.	Pošta	samostatná	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	typická
95.	Císařský dvůr	soubor	umělá	regionální	vertikály v horizontále	statická	typická
96.	bývalé Gymnázium	soubor	umělá	nadregion.	horizontální	statická	typická
97.	Obchodní akademie	samostatná	umělá	nadregion.	horizontální	statická	typická
98.	Alžbětiny lázně	soubor	umělá	nadregion. KP	horizontální	statická	typická symbolická

99.	aleje ve Smetanových sadech	samostatná	přírodní	nadregion. součást KP	horizontální	dynamická	typická symbolická
100.	Obelisk třída T.G.Masaryka	samostatná	umělá	místní	vertikální	statická	typická
101.	Hotel Ambassador	soubor	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	typická
102.	UniCredit Bank	samostatná	umělá	nadregion.	vertikální	statická	typická
103.	Pasáž a Kino Praha	samostatná	umělá	nadregion.	horizontální	statická	typická
104.	Karlovarská spořitelna	samostatná	umělá	nadregion.	vertikální	statická	typická
105.	Okresní soud	soubor	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	typická
106.	Magistrát města	soubor	umělá	místní	horizontální	statická	negativní
107.	ZŠ Dukelských hrdinů	soubor	umělá	nadregion. KP	vertikály v horizontále	statická	typická
108.	Poliklinika	samostatná	umělá	nadregion. KP	horizontální	statická	typická
109.	Okresní správa soc. zabezpečení	soubor	umělá	místní	horizontální	statická	negativní
110.	likérka Jan Becher	soubor	umělá	nadregion.	vertikály v horizontále	statická	typická
111.	Okresní zastupitelství	samostatná	umělá	regionální	vertikály v horizontále	statická	typická
112.	Telecom	samostatná	umělá	místní	horizontální	statická	negativní
113.	Městská Tržnice	soubor	umělá	regionální	horizontální	statická	typická

114.	Stáčírna KMV	soubor	umělá	regionální	horizontální	statická	typická
115.	solivárna	samostatná	umělá	místní	vertikální	statická	negativní
116.	Dům Merkur	samostatná	umělá	regionální	horizontální	statická	typická
117.	Dolní nádraží ČD	soubor	umělá	místní	horizontální	statická	negativní
118.	Ostrovský most	samostatná	umělá	regionální	horizontální	statická	typická

7. Vizuální vnímání krajiny

Výše uvedené hodnoty lázeňské krajiny, vnitřní i vnější, získává pozorovatel či návštěvník prostřednictvím vizuálního vjemu, vnímání zrakem. Vizuální atraktivnost krajinné scény vede ke scénickému vnímání krajiny, díky níž se mohou vnímat v krajině estetické hodnoty.⁴⁸ Zóna viditelnosti v krajině se projevuje pohledem z pozorovacího bodu na bod zájmu, cílový bod, se všemi body v zorném poli, které leží mezi pozorovatelem a cílovým bodem. Pro posouzení vizuálních dopadů v krajině se využívá terénních modelů, analýzy digitálního 3D modelu krajiny a kartografických analýz výškopisných situací, hypsometrické mapy výškových vrstev.

Pro analýzu viditelnosti panoramatického horizontu z jednotlivých, předem vytipovaných míst v Karlových Varech, z nichž jsou pořizovány ikonické pohledy, byly vypracovány základní přehledové mapy s výškopisnými vrstvami pomocí aplikace *Základní analýzy výškopisných dat území České republiky* (Zeměměřický úřad).⁴⁹ Výsledkem je pole viditelnosti, barevně znázorněné části zemského povrchu, které jsou viditelné v určité vzdálenosti od cílového bodu.

Jednotlivé mapy s analýzou viditelnosti jsou zařazeny do přílohy studie.

⁴⁸ Josef VALENTA, *Scénologie krajiny*, Praha 2008, s. 24-25.

⁴⁹ <http://ags.cuzk.cz>

8. Vyhodnocení

V Karlových Varech se na velké ploše vnitřního i vnějšího lázeňského území, dochovala v téměř intaktním stavu historická urbanistická struktura i jedinečný soubor budov lázeňské architektury. Lázeňská část města se rozkládá v hlubokém údolí řeky Teplé, které je sevřeno lesnatými svahy. Díky svému historickému stavebnímu fondu se Karlovy Vary prezentují jako významný soubor urbanistických, architektonických, kulturně – historických, uměleckých a estetických hodnot. Z hlediska kulturního dědictví se soubor vyznačuje stavbami se značným podílem nemovitých kulturních památek. Na výrazněji nenarušené struktuře sídla nebo její určující části jsou zachovány původní objemové formy rozhodujících typologických druhů staveb.

Zcela dominuje autentická zástavba mimořádné či vysoké umělecké hodnoty. Z hlediska lázeňského významu se jedná přednostně o typické lázeňské budovy lázní s minerálními prameny jako lázeňské hotely, pitné haly, kolonády apod. Architektura lázeňským komplexů, hotelů nebo rezidenčních vil a turistickou infrastrukturu odpovídá všem typům evropských lázní se světovým renomé.

Celková struktura intravilánu i extravilánu kombinuje architekturu, urbanismus, zahradní architekturu a úpravu krajiny unikátním způsobem, který zahrnuje okolní krajinu do zastavěného prostředí, a to jak funkčně, tak vizuálně. Propojení lázeňského centra města s parky a plochami zeleně přinesla úzké spojení s okolní krajinou díky rozvíjejícím se lázeňským korzům a aktivitám hostů. Urbanistická struktura města i okolní krajina byly formovány s respektováním přírody jako explicitní „léčebná (terapeutická) krajina“ pro potřeby léčby pacientů, využívající uznané léčebné procedury, které byly zaznamenány a předepisovány klientům, pacientům. Terapeutická krajina kolem Karlových Varů se ve velké míře rozkládá na zlomových strukturách v zemské kůře, které vyvolávají návazné efekty, jimž jsou vystaveni pacienti zejména při pitných kúrách i při vycházkách na lesních promenádách. Tato „terapeutická (léčebná) krajina“ se vyznačuje kvalitou a velkou rozmanitostí hlavních lázeňských funkcí zasazených do přírodního prostředí parků, zahrad, rekreačních ploch, promenád, projížděk, lesních cest i nabídkou sportovních aktivit. Urbánní i suburbánní krajina se tak vzájemně prolínala, aby nabízela místa k pobytu a relaxaci s lázeňskými procedurami podle prostředků a preferencí návštěvníků. Karlovy Vary ve své historické urbanistické struktuře, stejně jako v mnoha dílčích částech, představují charakteristické svědectví, jak byly tyto ideje uskutečňovány. Urbanistická struktura města přináší ucelený doklad vývoje lázeňství a spoluvytváří komplexní obraz tohoto vývoje.

Karlovy Vary tak představují v nejvyšší kvalitě dochovanou historickou urbanistickou strukturou mezinárodního významu ve vazbě na integrálně napojenou terapeutickou krajinu mimořádné hodnoty. Obraz, jaký Karlovy Vary na počátku 20. století získaly a který se zachoval dosud, lze považovat za jedinečné umělecké dílo v urbanistickém, architektonickém, ale i krajinotvorném smyslu.

9. Rozbor dopadů ovlivňujících území komponenty sériového statku a ochrana kulturních hodnot - panoramatu, významných pohledových vazeb, průhledů a výhledů na město a z města do okolní krajiny, včetně stanovišť

Pro své mimořádné urbanistické a architektonické hodnoty je historický stavební fond lázeňského města Karlovy Vary chráněn plošnou památkovou ochranou území. V roce 1992 bylo lázeňské území Karlových Varů společně s obchodně správní částí města, vyhlášeno městskou památkovou zónou. Dne 16. prosince 2017 bylo území památkové zóny s jádrovým územím přilehlé terapeutické krajiny prohlášeno za památkovou rezervaci. Území města Karlovy Vary požívá ale i vícenásobnou ochranu definovanou národními legislativními předpisy o státní památkové péči, o ochraně přírody a krajiny a dalšími nařízeními (viz Management plánu I. a II. fáze).

Nařízením vlády č. 321/2012 Sb. byl schválen nový Statut lázeňského místa Karlovy Vary, s účinností od 1. ledna 2013. Statut vymezuje vnější a vnitřní území lázeňského místa Karlovy Vary a stanoví omezení související s jeho výstavbou a rozvojem; činnosti, které se v lázeňském místě omezují nebo zakazují; zařízení, která se v něm nesmí zřizovat; pro vnitřní území lázeňského místa další omezení související s uplatňováním zvýšených nároků na vzhled a uspořádání veřejných prostranství, zřizování, upravování, udržování, čištění a osvětlování veřejných prostranství, veřejné zeleně, parků a jejich vybavení. Vnitřní lázeňské území bylo rozšířeno na pohledové horizonty údolí Teplé.

Exploatace zdrojů přírodních minerálních vod je nově od roku 2001 vymezena zákonem č. 164/2001 Sb. o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech, a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „lázeňský zákon“) a prováděcí vyhláškou Ministerstva zdravotnictví č. 423/2001 Sb., kterou se stanoví způsob a rozsah hodnocení přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod a další podrobnosti jejich využívání, požadavky na životní prostředí a vybavení přírodních léčebných lázní a náležitosti odborného posudku o využitelnosti přírodních léčivých zdrojů a klimatických podmínek k léčebným účelům, přírodní minerální vody k výrobě přírodních minerálních vod a o stavu životního prostředí přírodních léčebných lázní (vyhláška o zdrojích a lázních).

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 423/2001 Sb., kterou se stanoví způsob a rozsah hodnocení přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod a další podrobnosti jejich využívání, požadavky na životní prostředí a vybavení přírodních léčebných lázní a náležitosti odborného posudku o využitelnosti přírodních léčivých zdrojů a klimatických podmínek k léčebným účelům, přírodní minerální vody k výrobě přírodních minerálních vod a o stavu životního prostředí přírodních léčebných lázní (vyhláška o zdrojích a lázních).

Velká část lázeňské zóny v Karlových Varech i navazující terapeutická krajina podléhá ochraně z hlediska ochrany přírody a krajiny jako součást Chráněné krajinné oblasti Slavkovský

Les, vyhlášené dne 3. května 1974. Uplatňuje se zde tedy i zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů. Kromě všech zákonných předpisů se zde sledují podle § 12, odst. 1 citovaného zákona i všechny intervence do krajiny z hlediska zásahů do krajinného rázu. Území lesoparků kolem lázeňského města Karlovy Vary je zařazeno do kategorie "lesů zvláštního určení" a platí zde tedy zákon č. 289/1995 Sb. Zákon o lesích (lesní zákon).

Město Karlovy Vary zároveň vytyčilo jako svůj cíl kromě ochrany památkového fondu i revitalizování a ochrany historického rázu prostředí, přičemž je kladen důraz především na obnovu hmotného kulturního dědictví, historických objektů, léčivých zdrojů a krajiny.

Rizika, dopady slabé regulace

Urbanizovaná krajina Karlových Varů v severní části má převážně obytnou a částečně výrobní funkci, na rozdíl od krajiny Karlovy Vary - jih s výrazným charakterem lázeňství a na ně navazujících rekreačních a prestižních rezidenčních funkcí. Trend rostoucího kontrastu mezi severní částí aglomerace s profilem blížícím se ostatním velkým městům a jižní částí aglomerace lázeňského charakteru může výhledově překročit práh sociální udržitelnosti. Z tohoto trendu hrozící bipolarity se vymykají suburbanizaci sídla v aglomeraci.

Hlavním rizikem pro krajinu Karlových Varů je tedy nárůst sociálních disparit s prostorovým dopadem a s tím související rezidenční suburbanizace vytvářející sociálně a demograficky uniformní enklávy. Se suburbanizací souvisí i riziko neregulovaného zastavování krajiny, včetně obsazování pohledových horizontů jako atraktivních míst s dalekým výhledem.⁵⁰ Památková ochrana spolu s ochranou přírody by tak měla eliminovat soudobé negativní vlivy a speciálními technikami (konzervace, restaurování, obnova) udržovat vypovídací hodnotu staveb i celého krajinného zázemí lázeňského města v charakteristické udržitelné podobě.

V rámci ochrany krajinného rázu je nepřípustné narušovat nezastavěná území, která tvoří charakteristické prvky historické struktury krajiny pro panorama města, jakoukoli zástavbou. Výjimku tvoří z hlediska památkového urbanismu volná místa proluk, nebo místa vytipovaná pro drobné vyhlídkové stavby do krajiny.

Lázeňská krajina na prudkých zalesněných svazích protkaných vycházkovými cestami a stezkami by neměla být plošně zmenšována na úkor nových developerských projektů. Historická hranice zástavby v jižní, jihozápadní i jihovýchodní části lázeňského centra by měla být zachována a přechod do krajiny čitelný v dochované struktuře. Nová zástavba by se neměla rozrůstat do historicky vytvořené lázeňské krajiny. Nejtěživěji se tato situace jeví jižně od Poštovního dvora, kde stále existují, z hlediska platného územního plánu, možnosti rozšíření zástavby. Z hlediska krajinného rázu i prostředí historických struktur krajiny je to ovšem velmi vážné pochybení, fixované ještě z dob socialismu. Zde historicky zástavba města končila a

⁵⁰ Karel Maier, CSc., Pilotní studie Karlovarského kraje, Praha 2013, s. 30-31

Poštovní dvůr byl vždy charakteristický solitér ukončující výletní cestu z města do Dorotinyých niv. Rozšířením zástavby u Poštovního dvora by ale tento charakter výletní restaurace na hranici historického města ztratil, což by nemělo být připuštěno. Výrazné memento představuje areál dříve oblíbené výletní restaurace Toscana, jejíž charakter novou zástavbou v areálu zcela zanikl.

Podobné je to i v případě jižních svahů pod historickou Pražskou silnicí, která je prohlášena za technickou památku. Otvírají se odsud úchvatné pohledy na lázeňské město, které obdivovala řada významných a slavných lázeňských hostů od počátku 19. století. Kvůli těmto scénickým výhledům a slavným umělcům byla také tato silnice nazývána Kunststrasse. Umožnění zástavby v této části mezi Pražskou silnicí a ulicí Na Milíři by došlo k nevratnému poškození ikonických panoramatických pohledů na lázeňské město (severní plochy nad silnicí byly již v dobách socialismu nešťastně zastavovány, v části jižní plochy se nachází zahrádkářská kolonie pouze s drobnými rekreačními stavbami). Celý jižní úsek Pražské silnice, včetně známé serpentiny, by tak měl být chráněn před nevhodnými zásahy do krajinného panoramatu.

V poměrně nedávné minulosti došlo k několika vážným narušením pohledových vazeb i krajinného panoramatu v samém historickém centru lázeňského města. Navýšením hřebene nově provedené mansardové střechy hotelu Jean de Carro na stezce Jeana de Carro došlo k zakrytí pohledů a výhledů na Tržiště s Vřídlem a Starou a Novou Loukou ze Štěpánovy vyhlídky. Samotná vyhlídka je sice opravená, ale výhled je z větší části zakryt.

Zcela flagrantním poškozením jednoho z nejvýznamnějších ikonických pohledů na panorama města je realizace stavby novodobých garáží v Libušině ulici, které svou převýšenou horizontální hmotou zcela zakryly podnož Hotelu Imperial, který celé městské panorama jedinečnou formou korunuje (podobně jako silueta Hradčan na obraze panoramatu v Praze).

Pohledový horizont byl vážně poškozen i v průhledu z Tržiště na Tržní kolonádu a Zámeckou věž, kde se namísto zelených svahů vrchu Tři kříže za Vilou Rosa (Café salon) a hotelem Panorama, objevuje po realizaci novodobé zcela nevhodné stavby značně převýšená hmota objektu Rezidence Vyhlídka. Pohledovou linii přerušila nová výstavba, která vizuální ráz území značně znehodnotila. Opět se jednalo o jeden z ikonických pohledů z historického lázeňského centra do okolí lázeňské krajiny.

K narušení pohledových vazeb došlo i v případě scénické cesty v ulici Pod Jelením skokem, kde řada převýšených garáží a provozních zázemí přilehlých hotelů zamezila výhledům na zástavbu v údolí řeky Teplé i na protilehlý vrch s hotelem Imperial. K zamezení pohledů na krajinu došlo i v ulici Škroupově na Nebozízku díky nevhodné souvislé řadě novodobé převýšené zástavby za hotelem Carlsbad Plaza, kde takováto zástavba nikdy nebyla.

Značně rušivě působí v krajině také nevhodný způsob rozvoje osídlení v tenisovém areálu Gejzír na jižní hranici Karlových Varů. Prostředí bylo rovněž poškozeno nevhodnou zástavbou typizovaných obytných domků. Pozdější zástavbou byla značně poznamenána rovněž k lázeňské krajině přilehlá obec Březová.⁵¹

⁵¹ Rozbory Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les, Mariánské Lázně 2013, s. 127

Ochrana prostředí historických struktur krajiny, včetně panoramatu, významných pohledových vazeb, průhledů a výhledů na město a z města do okolní krajiny

Kulturní krajina je kombinované dílo přírody a člověka, které je dokladem vývoje lidské společnosti a sídel v průběhu historie. (Výbor pro světové kulturní dědictví, 1992). Kulturní a historické hodnoty krajiny jsou stejně důležité jako hodnoty přírodní.

Management světového dědictví (WHS) vyžaduje ochranu všech atributů komponenty chráněného statku, mezi jinými také péči o zachování Mimořádné univerzální hodnoty (OUV) statku. Jeden z klíčových atributů OUV sériového statku *Great Spas of Europe* je léčebná lázeňská (terapeutická) krajina, se všemi hodnotami pro přilehlé lázeňské město, které skýtá. Důležitou složkou dochovaného charakteru krajiny, se všemi historickými strukturami, jsou pohledové vazby urbanizovaného prostoru (intravilánu) a vnitřní lázeňské krajiny s okolní krajinou (extravilánem), vnější lázeňskou krajinou. Pro zachování těchto hodnot je tak nutné sledovat a chránit klíčové, tzv. ikonické výhledy z města a dálkové pohledy na město. Lázeňská krajina obklopující Karlovy Vary byla vždy ceněná pro své "malebné" scénografické působení. Ochranu pohledových vazeb, panoramatu, je nutné zajistit pečlivým dohledem všech nových studií a projektů, kde by mohlo dojít k poškození krajinného rázu i vizuálního vnímání vlastního statku. Pro zachování ikonických pohledů je důležité také vhodným způsobem ošetřovat a pečovat o přírodní složku krajiny, vegetaci i půdní pokryv. Důsledně by se měly udržovat a obnovovat pohledy a průhledy, které zarůstají náletovou zelení. Ve vnitřní lázeňské krajině je potřebné zajistit obnovu historických struktur, které byly díky neúdržbě v minulých letech zpustošeny, jako jsou terasové zahrady ve svazích za lázeňskými domy, které tvoří typickou charakteristiku historicky vyvinuté vnitřní lázeňské krajiny Karlových Varů. Při obnově a údržbě tarasních zdí a zídek, včetně ohrazení, by mělo být postupováno podle historických způsobů tradičními postupy a technologiemi včetně materiálového řešení - používání přírodního kamenného materiálu s vodorovnou ložnou spárou (kameny ukládané na plocho) na co nejtenčí spáry bez aplikací cementových směsí. Dřevěné ohrazení řešit dle historických předloh hraněných trámů či přírodní kulatiny se zavětrováním ondřejskými kříži. Svou malebnost a mytičnost vyzařují Karlovy Vary právě díky své poloze zasazené v hlubokém údolí záramovaném vysokými a skalnatými svahy. Právě tato neopakovatelná poloha vytváří nezaměnitelný krajinný ráz i charakter vlastního lázeňského města.

Potřeba posuzování jednotlivých zásahů bude vyplývat z místa a povahy navrhovaných zásahů, staveb, přestaveb či úprav, do prostředí krajinného rázu i urbanizovaného prostoru. Bude třeba posoudit dopad zásahů, možnost poškození OUV nebo ostatních atributů chráněného statku UNESCO. Vyhodnocení a posléze rezultat by měl být vyřčen s plným pochopením významu komponenty statku světového dědictví a jeho Mimořádné univerzální hodnoty (OUV). Posuzování dopadu na světové dědictví, krajinu i vizuální vjem krajinné scenerie je složité a musí zohledňovat všechny atributy vztahující se k OUV.

Proces a způsob hodnocení

1 Identifikace klíčových atributů a atraktivit území

vyhodnocení charakteru, pohledů a historických pohledových vazeb, které by mohly být navrženým zásahem ovlivněny

2 Posouzení citlivosti každého zásahu do krajiny

vyhodnocení a posouzení citlivosti zásahu do krajiny i atributů OUV

3 Posouzení stupně a rozsahu zásahu

vyhodnocení účinků, měřítka zásahu do krajiny i atributů OUV

4 Celkové vyhodnocení zásahu

kombinované vyhodnocení citlivosti i účinků do krajiny z hlediska všech atributů OUV

Cílem je posouzení rozsahu a dopadu navrhovaných změn, zásahů do krajiny i atributů OUV, a tím i vyhodnocení celkové míry dopadu na statek světového dědictví UNESCO (OUV, autenticita, integrita a význam památky světového dědictví)

Ve vzájemné korelaci by měly být posuzovány aspekty

- charakter krajiny v místě navrhovaného zásahu i v jeho okolí
- specifické pohledy jak z daného místa zásahu, tak na místo tohoto zásahu

Tyto mechanismy a nástroje řízení (managementu) by měly být zakotveny i v připravovaném územním plánu města Karlovy Vary, kde by bylo potřeba jasně stanovit nutnost ochrany pohledových vazeb a panoramatu chráněného sídla, památkové rezervace včetně přilehlé lázeňské krajiny. Malebné pohledy jednoznačně zvyšují atraktivnost sídla. Dálkové pohledy z příjezdových komunikací vytváří vstupní bránu sídla. V dálkových pohledech se uplatňují pohledové horizonty, které vytvářejí pozadí sídla. Důležité jsou pohledy na významné objekty a opačně pohledy od nich, například výhledy od jejich vstupních ploch, kde se pohybují návštěvníci. Záměrně vedené výhledy souvisí s pohledovými a urbanistickými osami. Uvedené ikonické a scénické, malebné pohledy by měly být chráněny, včetně pohledových horizontů. Jejich pohledovou hranu by neměly jiné objekty převyšovat. Významné pohledové horizonty by neměly být zastavovány. Územní plán by měl vymezit území, jimž je třeba věnovat zvýšenou pozornost, aby nedošlo k porušení chráněného pohledu na dominantu, panorama a tím i ke znehodnocení kompozičních vztahů mezi kompozičně významnými objekty. V této analýze bylo zdokumentováno celkem 33 významných pohledových vazeb.

Sledovány by měly být i významné prostorové předěly, terénní horizonty a hrany, projevující se významně v obrazu krajiny, a vymezující vizuálně vnímatelné prostory, včetně linií za přirozenou hranou města - v údolí pod svahy, po nichž je vedena hranice památkové rezervace. Z výše uvedených důvodů jsou rozvojové plochy nové výstavby vymezené uvnitř hranice památkově chráněného území omezeny v souladu s kulturními hodnotami tohoto území.

Respektování charakteru památkové rezervace může být požadováno i v případě vymezujících podmínek pro určitý zásah při vnější hranici rezervace nebo na místě určujících pohledových směrů (kompoziční osy, panoramatický obraz v krajině, vazba na klíčové dominanty v krajině), neboť je zde pro patřičnou ochranu statku vymezeno jeho ochranné pásmo (buffer zone).

V případě výrazně negativního narušení pohledových vazeb je žádoucí i jeho určitá a postupná náprava formou rehabilitace prostředí a ploch (zejména plochy veřejných prostranství či nezastavěná území) nebo vhodným pěstebním opatřením (průklesty, prozeřání dřevin, nebo naopak vysazení vyšších dřevin či pnoucích zeleně, které by nevhodné stavební zásahy byly schopny krýt).

Ochrana panoramatu a významných vizuálních prvků je veřejným zájmem, který by měly prosazovat jak orgány vlastního města, tak i orgány státní správy. Především by se tak mělo vydávání stavebních povolení ke stavbám, které by výškově nezapadaly do struktury města a negativně by mohly ovlivnit jeho panorama.

Uvedenou ochranu lze zajistit zejména pomocí výškové regulace území. Pro posuzování a vyhodnocování míry a vhodnosti zásahů do vnitřní i vnější lázeňské krajiny je zapotřebí co nejpřesnějších viditelnostních analýz pro posouzení vizuálních dopadů zásahů v krajině. Podkladem pro stanovení výškové regulace v územně plánovací dokumentaci by měly být zákresy výškových hladin do panoramatických fotografií ze zvolených stanovišť, do digitálního 3D modelu území, digitální vizualizaci, nebo viditelnostních analýz v GIS.⁵² Tyto instrumenty rozhodování v procesu řízení, managementu území, by měly být přímo zakotveny i do územně analytických podkladů.

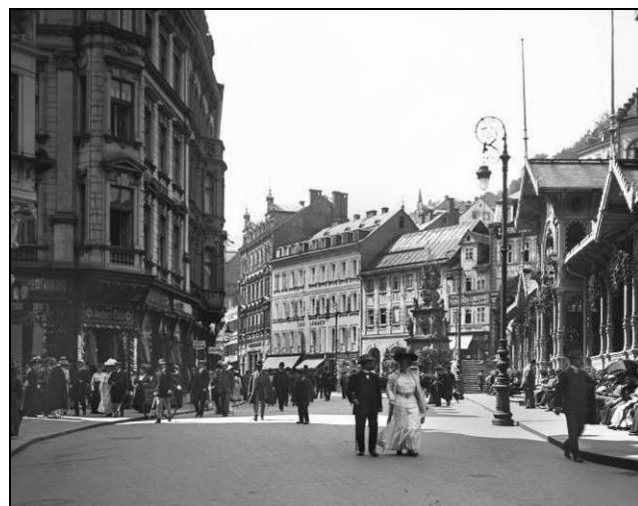
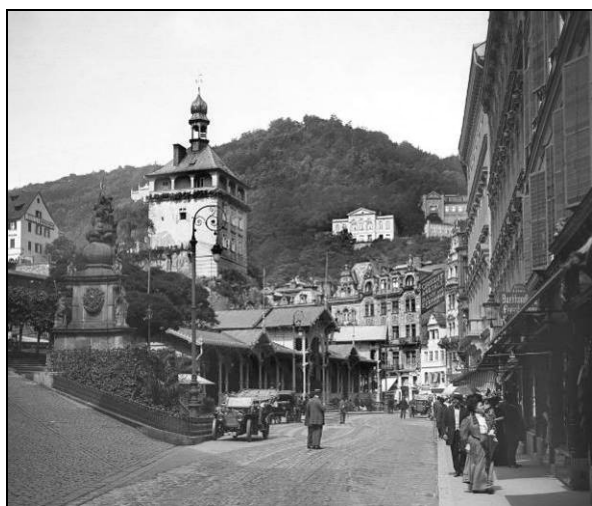
Podrobná analýza pohledových míst by měla napomoci posuzování zásahů, změn tak, aby bylo jednoznačně prokázáno, že navrhovaný zásah nenarušuje významné klíčové, ikonické pohledy a pohledové vazby, panoramata města a krajiny. Pro patřičnou regulaci a zachování tradičního pohledového uplatnění dominanty sídla by měla být vypracována i studie střešní krajiny, jejíž součástí by byly i obrysy exponovaných střešních ploch s ukončeným vývojem.

⁵² Principy a zásady urbanistické kompozice v příkladech. Publikováno: https://www.mmr.cz/getmedia/82ed4e8c-759a-4490-a59f-23d47a3791a4/2016_III_31_Principy-a-zasady-urbanisticke-kompozice-v-prikladech.pdf

Ikonografie

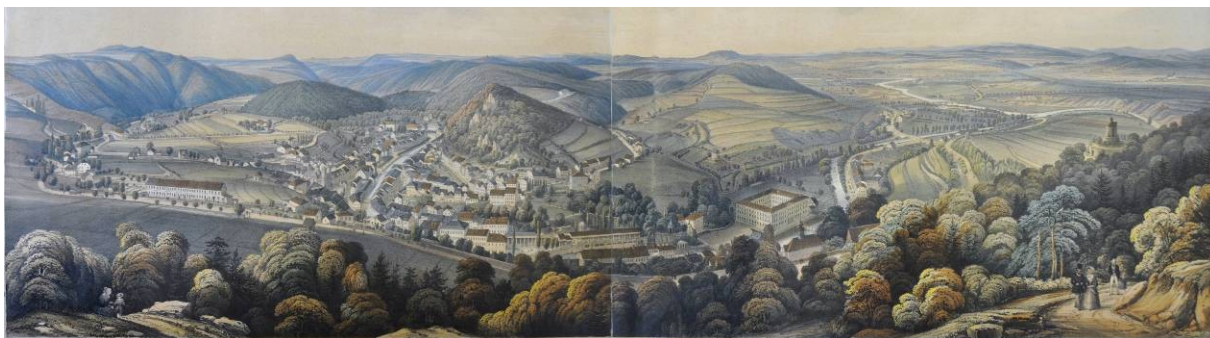
Karlovy Vary - Tržiště se Zámeckou věží, M. Liveratti, lavír. rytina kolem roku 1790
a Tržiště od Th. a L. Platzera z roku 1802

Karlovy Vary – Tržiště, kolem roku 1900

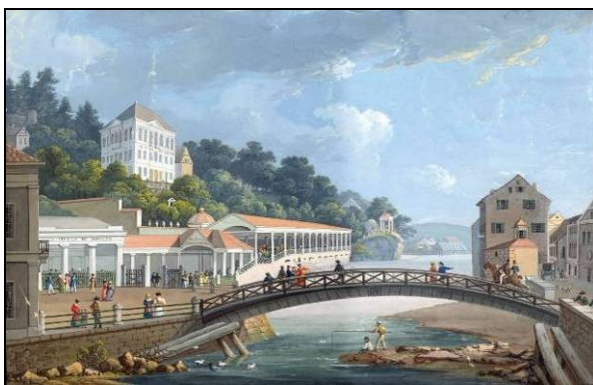
Karlovy Vary – Kostelní náměstí s chrámem sv. Maří Magdalény, J. Waage, 1845
a na fotografii z doby kolem roku 1860

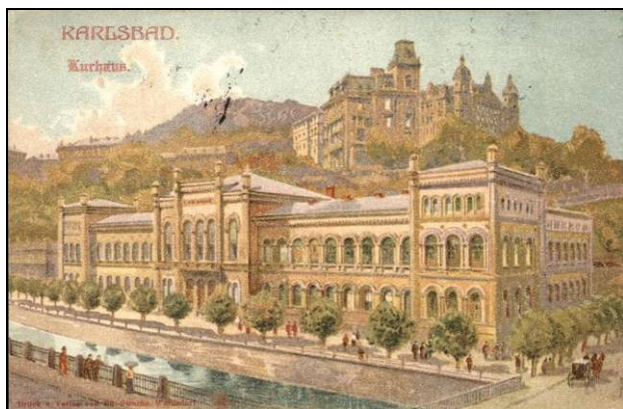
Karlovy Vary - panorama města od východu z Ottovy výšiny, A.F.Seifert, litografie kolem roku 1835

Karlovy Vary – Vřidelní kolonáda, kolem roku 1860 a 1900

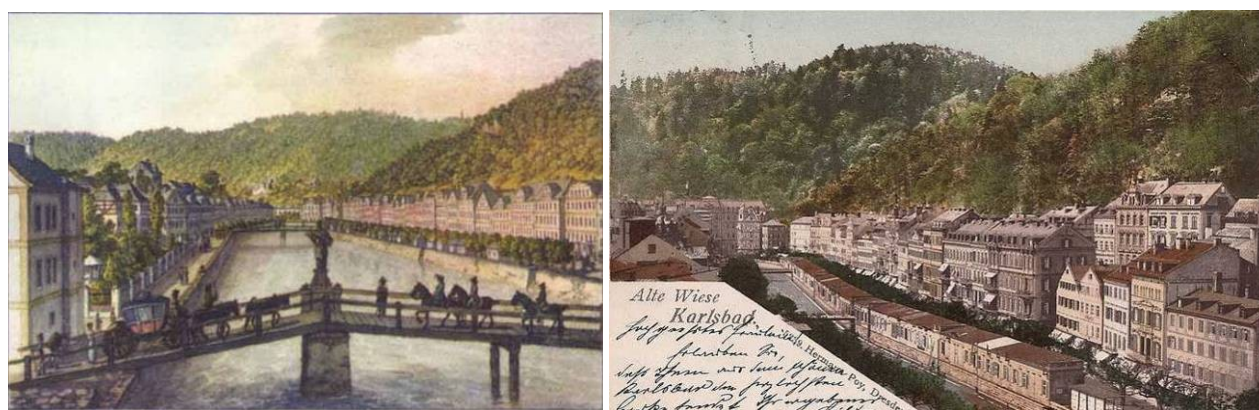
Karlovy Vary – Kolonáda Nového pramene, Eduard Gurk kol. 1830 a na fotografii kolem roku 1900

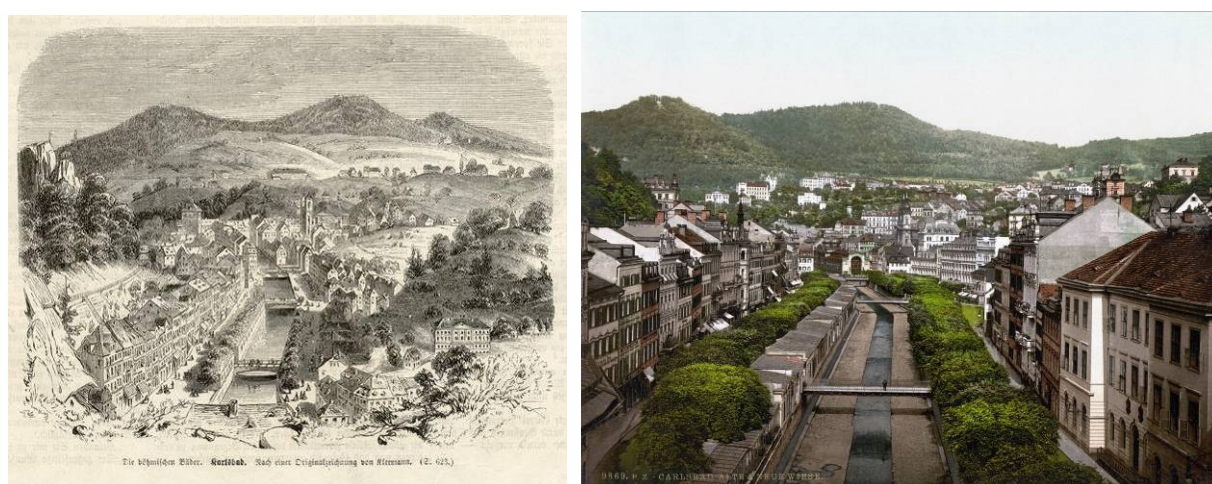
Karlovy Vary – Kurhaus (Lázně III), kolem roku 1890 a 1910

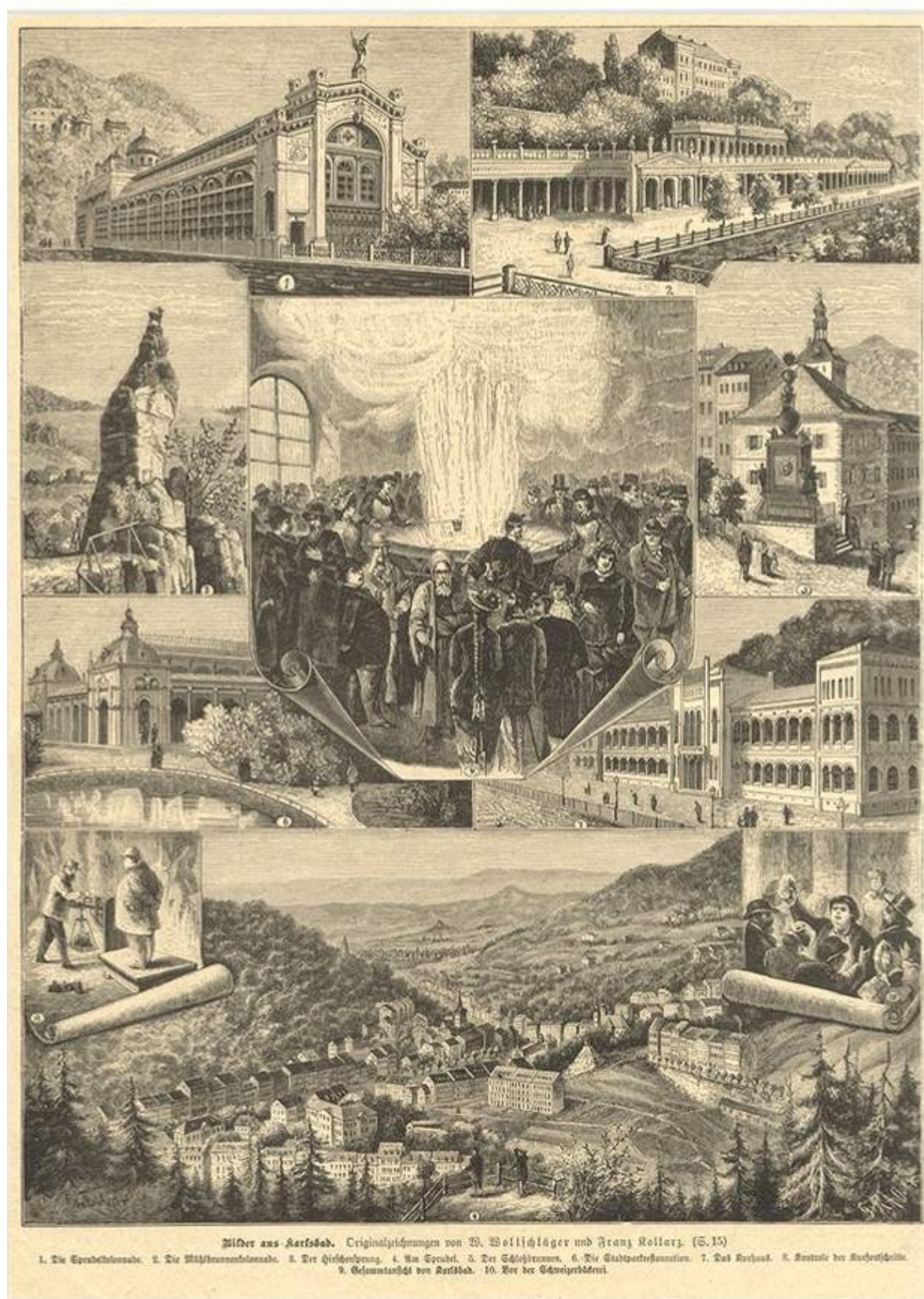
Karlovy Vary – dagerotypie Joseph Petzval 1839-1840

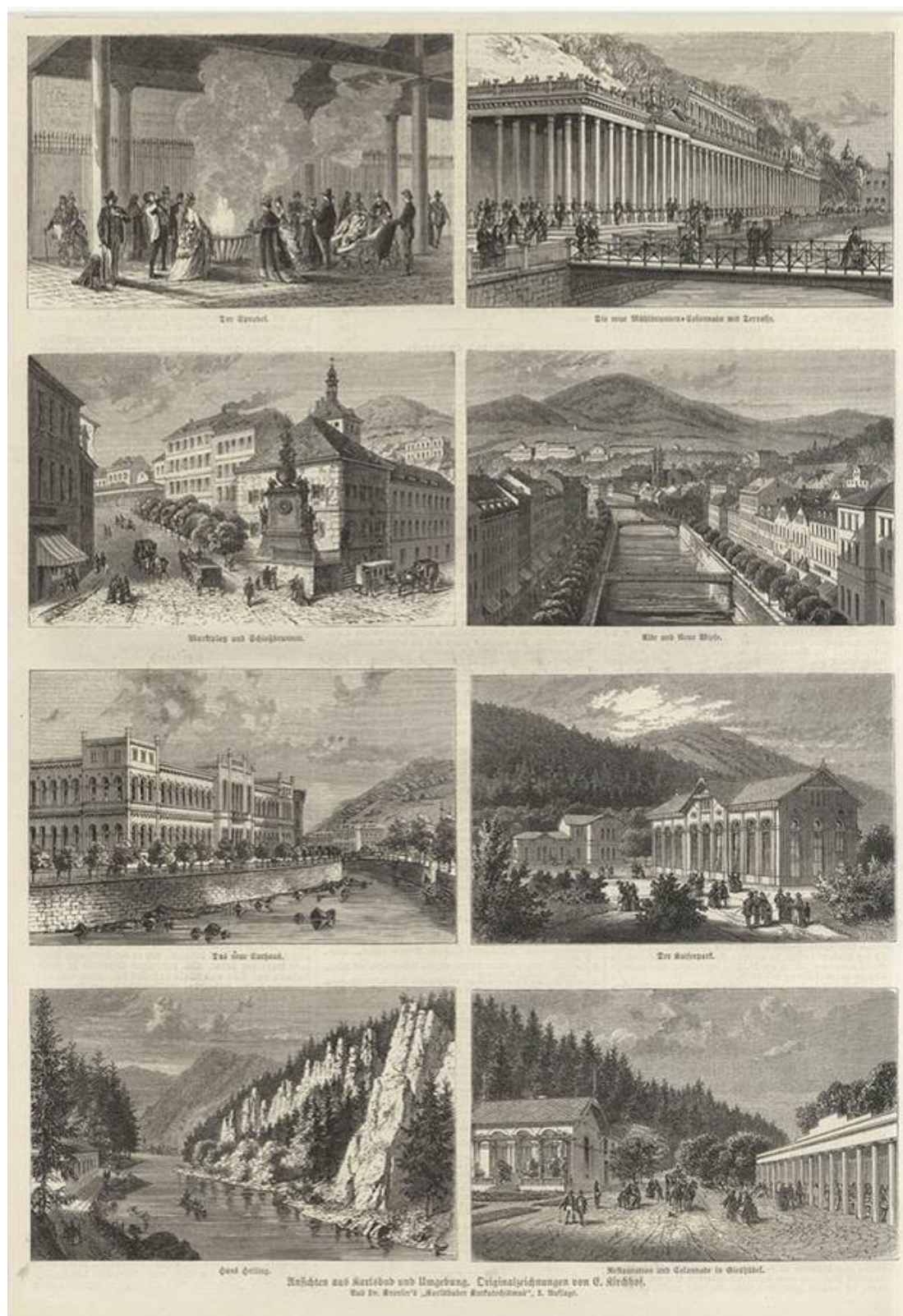
Karlovy Vary – Stará Louka kolem roku 1800 a 1900

Karlovy Vary – Stará Louka kolem roku 1850 a 1900

Karlovy Vary – nejznámější místa z doby kolem roku 1880

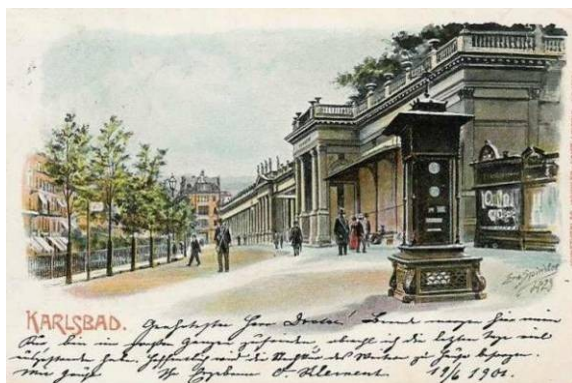
Karlovy Vary – nejznámější místa z doby kolem roku 1880

Karlovy Vary – nejznámější místa z doby kolem roku 1860

Karlovy Vary – nejznámější místa z doby kolem roku 1900

Karlovy Vary – Mlýnské nábreží se Skalným pramenem a Městské sady s galerií kolem roku 1890

Karlovy Vary – Císařské lázně a GH Pupp kolem roku 1900

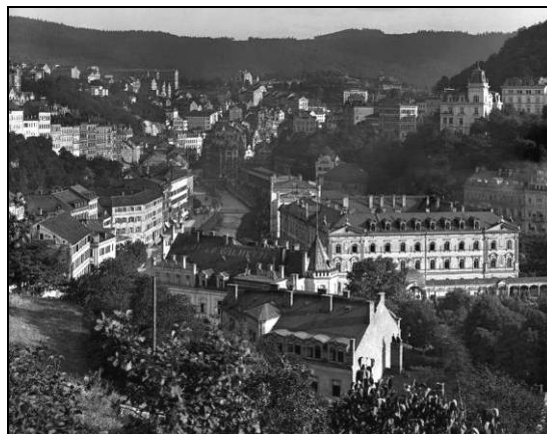
Karlovy Vary – Městská spořitelna, Městské divadlo a Quisisana v roce 1900

Karlovy Vary – Alžbětiny lázně, pravoslavný chrám a Keglevičův kříž 1900

Karlovy Vary – celkový pohled na lázeňské centrum a Zámecký vrch kolem roku 1900

Karlovy Vary – celkový pohled na město od severu, kolem roku 1870 a 1900

Karlovy Vary – celkový pohled na vilovou čtvrť Westend od východu, kolem roku 1900
a od jihozápadu, kolem roku 1900

Fotodokumentace

Karlovy Vary – Tržiště s Tržní kolonádou, Zámeckou kolonádou a Zámeckou věží

Karlovy Vary – Tržiště s Tržní kolonádou a poškozeným panoramatem v průhledu na vrch Tří kříže

Karlovy Vary – Janský most, pohled na Starou a Novou Louku ke GH Pupp

Karlovy Vary – Vřidelní kolonáda s průhledem na vrch Tři kříže

Karlovy Vary – Stará louka s průhledem na Jelení skok

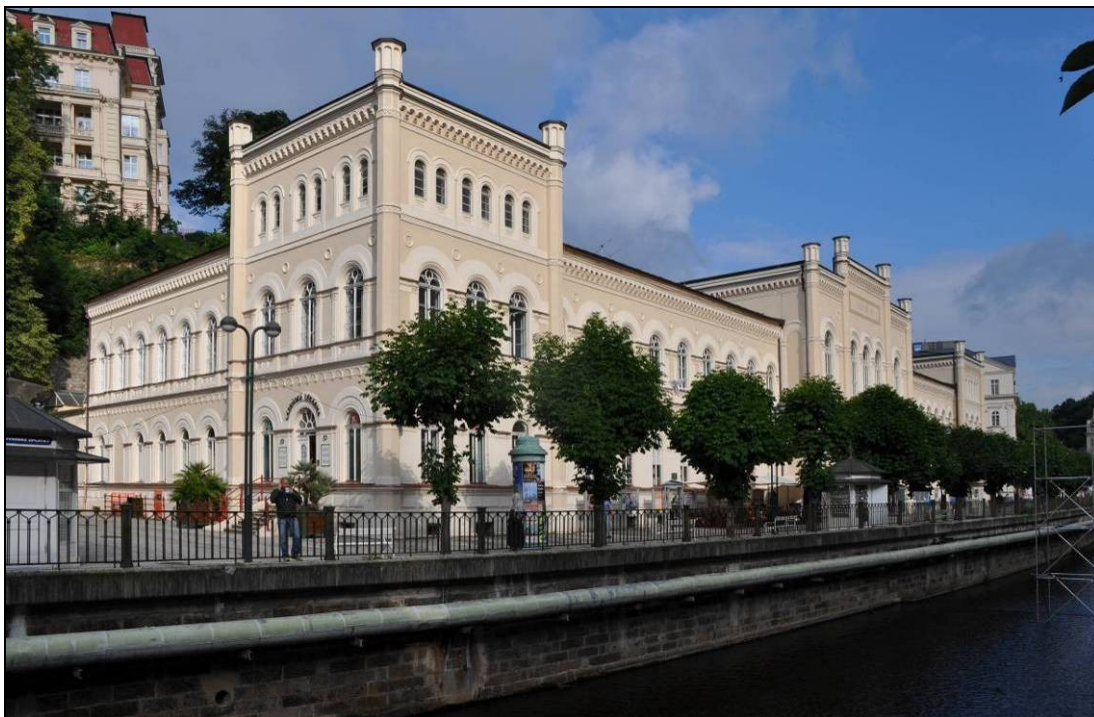
Karlovy Vary – Stará louka v pohledu z Dvořákovy lávky

Karlovy Vary – Grandhotel Pupp se Slavnostním sálem a Parkhotelem Pupp

Karlovy Vary – Císařské lázně (Lázně I) od Festivalového mostu

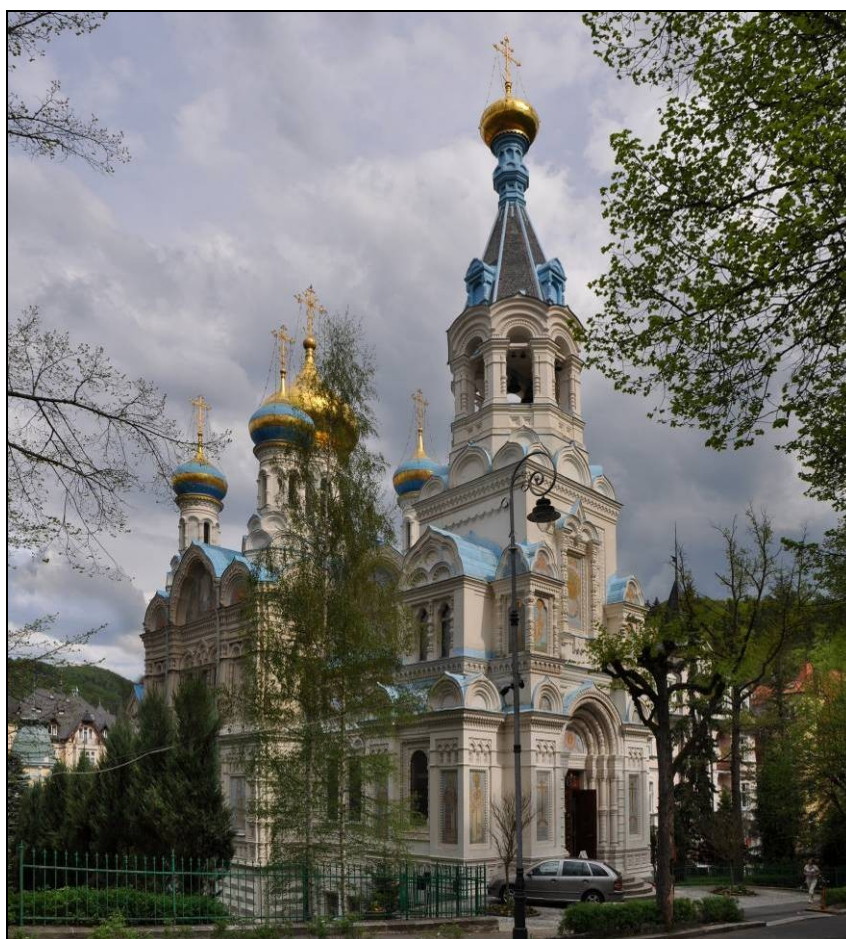
Karlovy Vary – Lázně III (Kurhaus)

Karlovy Vary – Sadová kolonáda

Karlovy Vary – Alžbětiny lázně

Karlovy Vary – pravoslavný chrám sv. Petra a Pavla

Karlovy Vary – celkový pohled od severu od Hotelu Thermal

Karlovy Vary – celkový pohled od východu z vyhlídky v Sadech Jeana de Carro

Karlovy Vary – celkový pohled od východu ze stezky Jeana de Carro

Karlovy Vary – pohled z terasy Vily Lützow

Karlovy Vary – pohled z Jeleního skoku

Karlovy Vary – pohled od Keglevičova kříže

Karlovy Vary – pohled z vyhlídky Petra Velikého

Karlovy Vary – celkový pohled z vyhlídky Petra Velikého

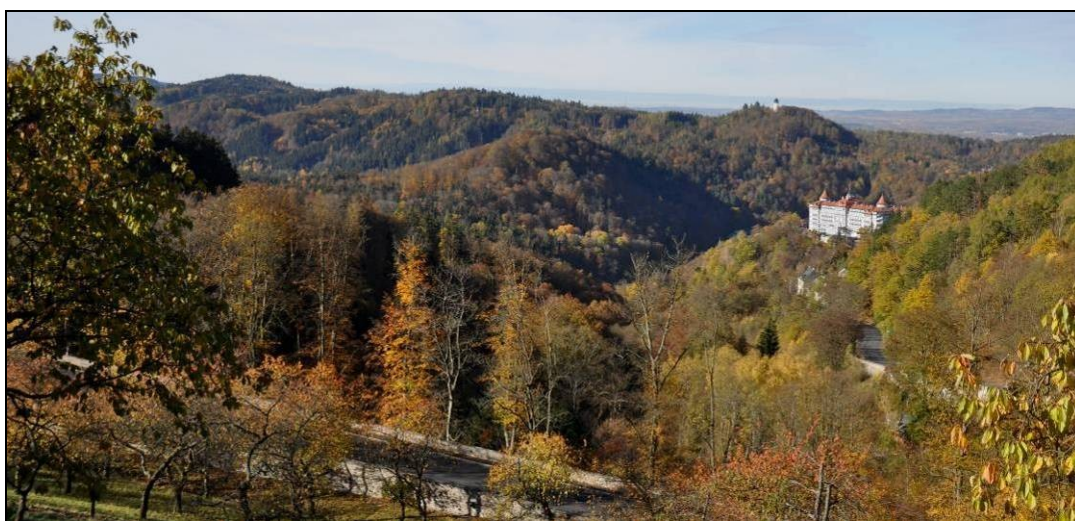
Karlovy Vary – celkový pohled od východu z vrchu Tři kříže

Karlovy Vary – celkový pohled od jihozápadu z rozhledny Karla IV.

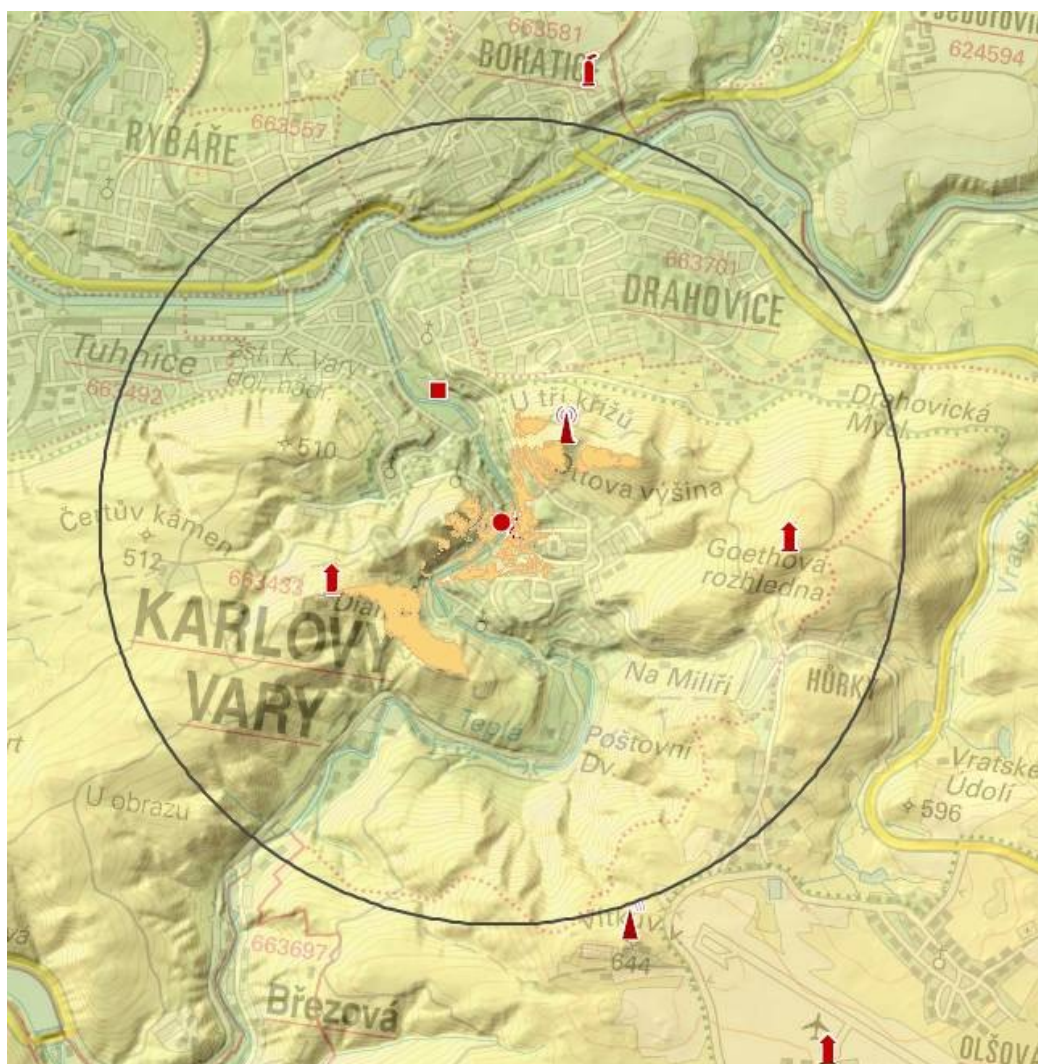

Karlovy Vary – celkový pohled z rozhledny Diana

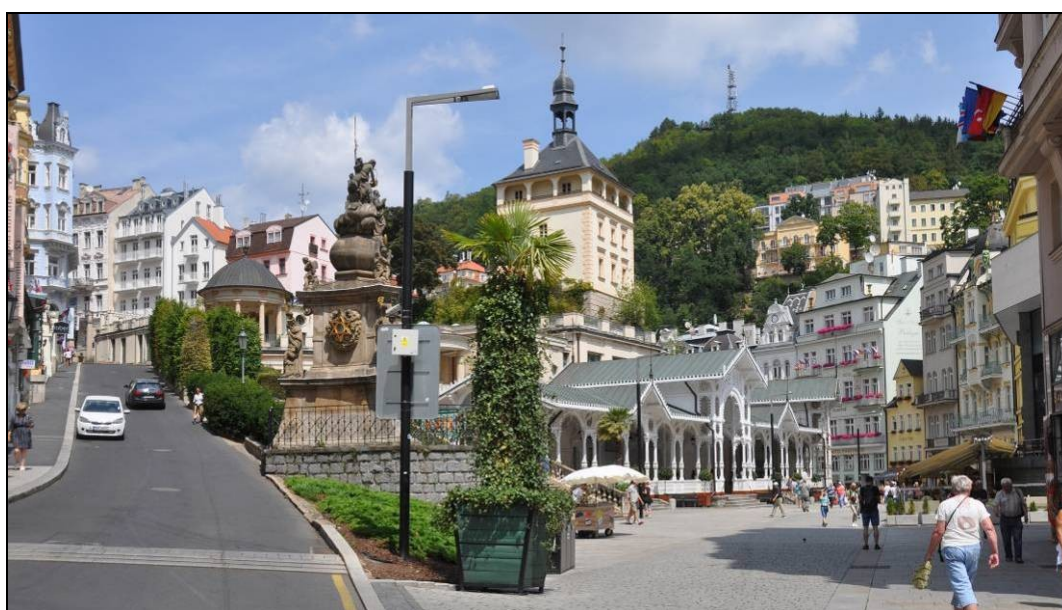

Pohled na panorama města ze Staré pražské silnice

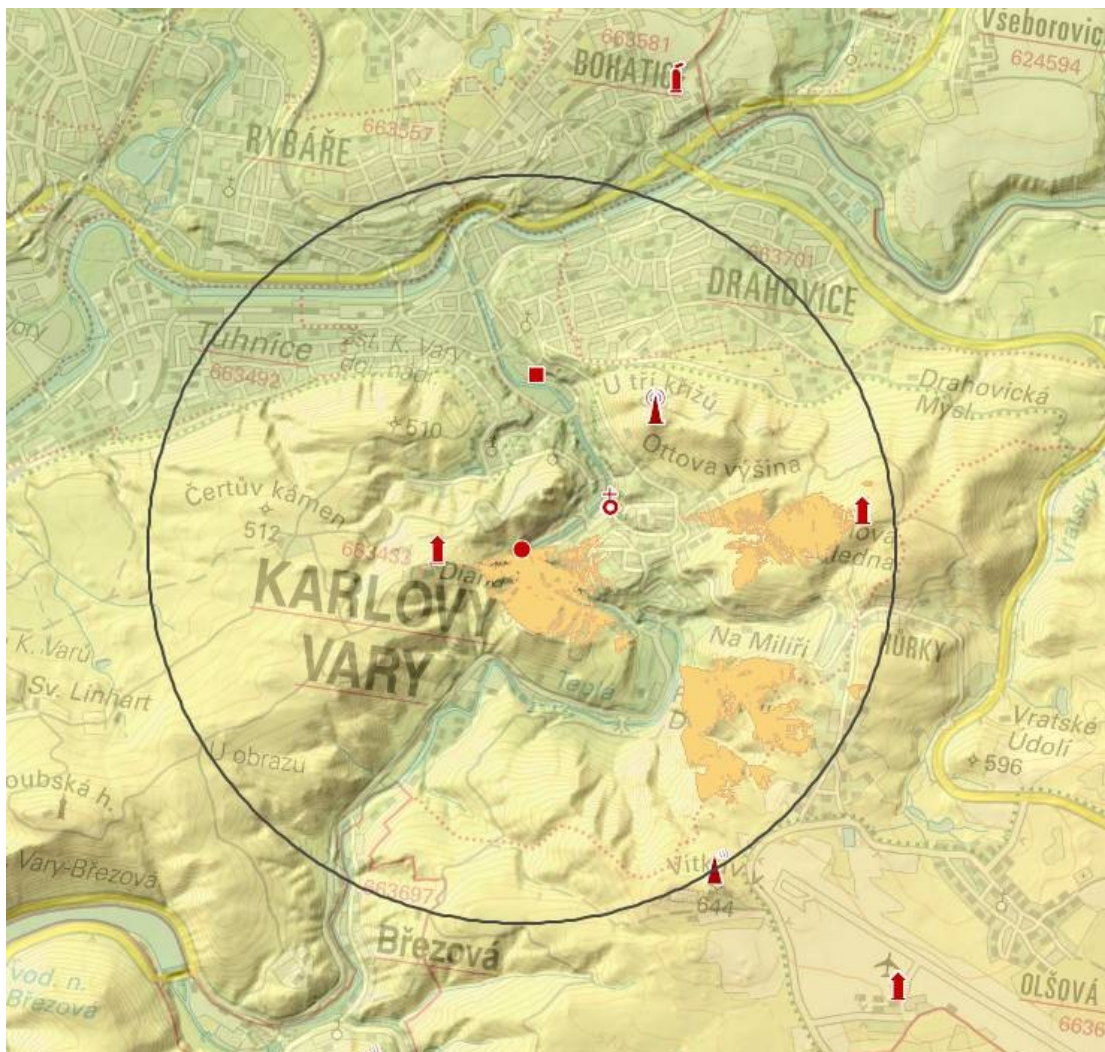
Vizuální vnímání krajiny

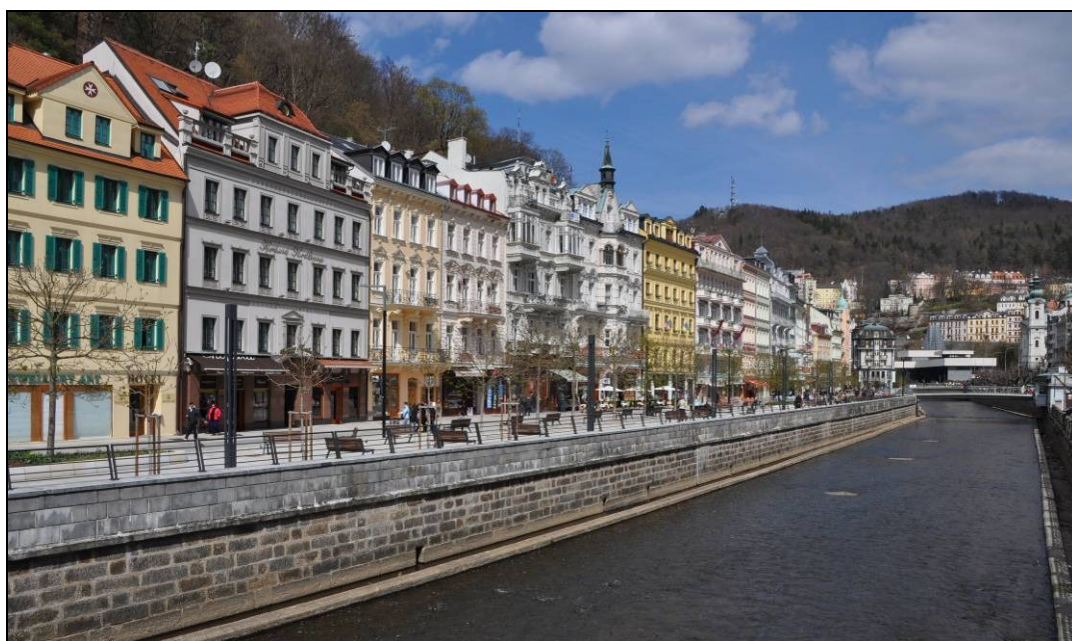
vizuální vnímání krajiny z lázeňského centra z Tržiště (cuzk.cz)

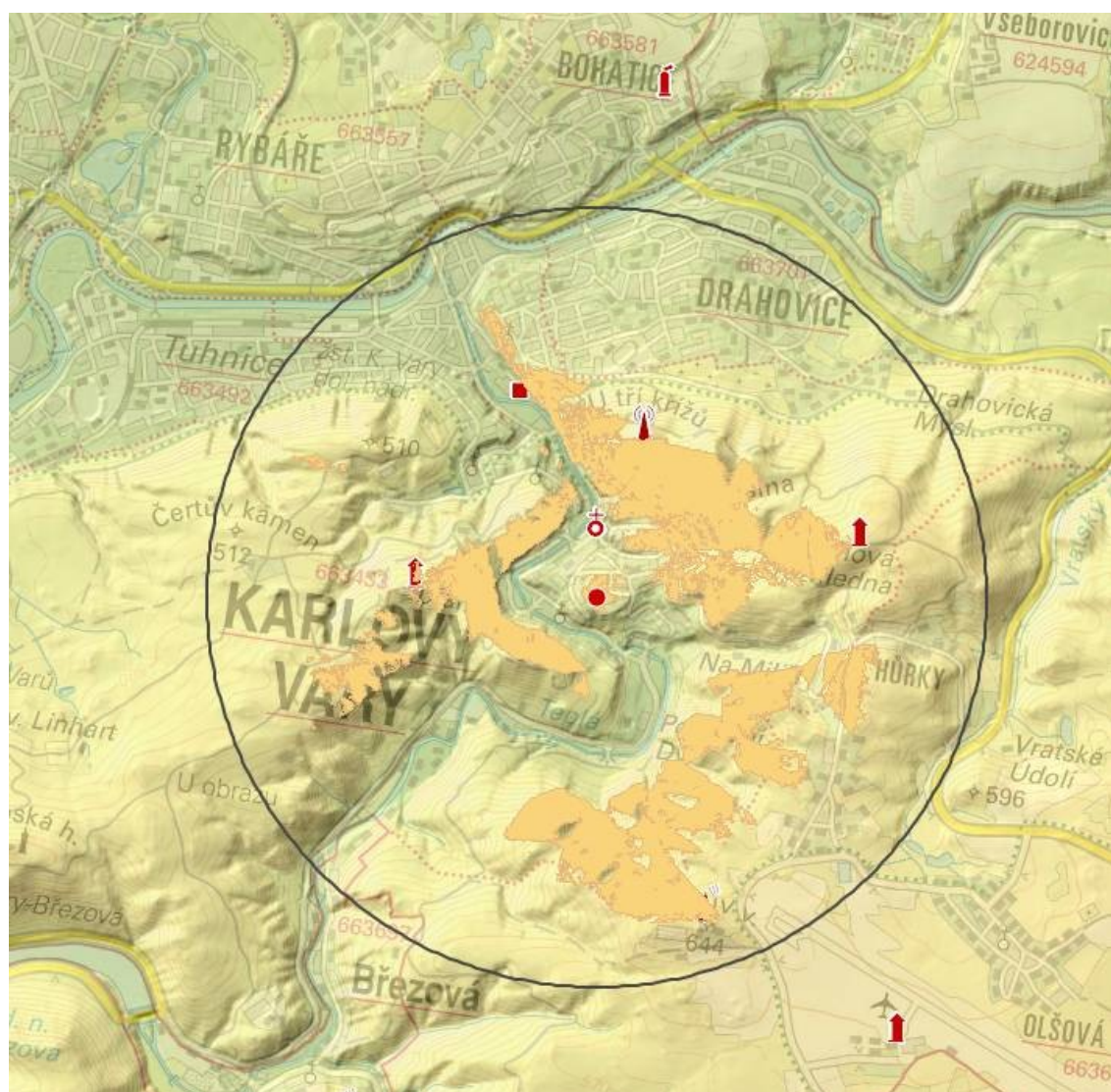
Karlovy Vary - pohled z Tržiště směrem východním na vrch Tří kříže

vizuální vnímání krajiny od Grandhotelu Pupp (cuzk.cz)

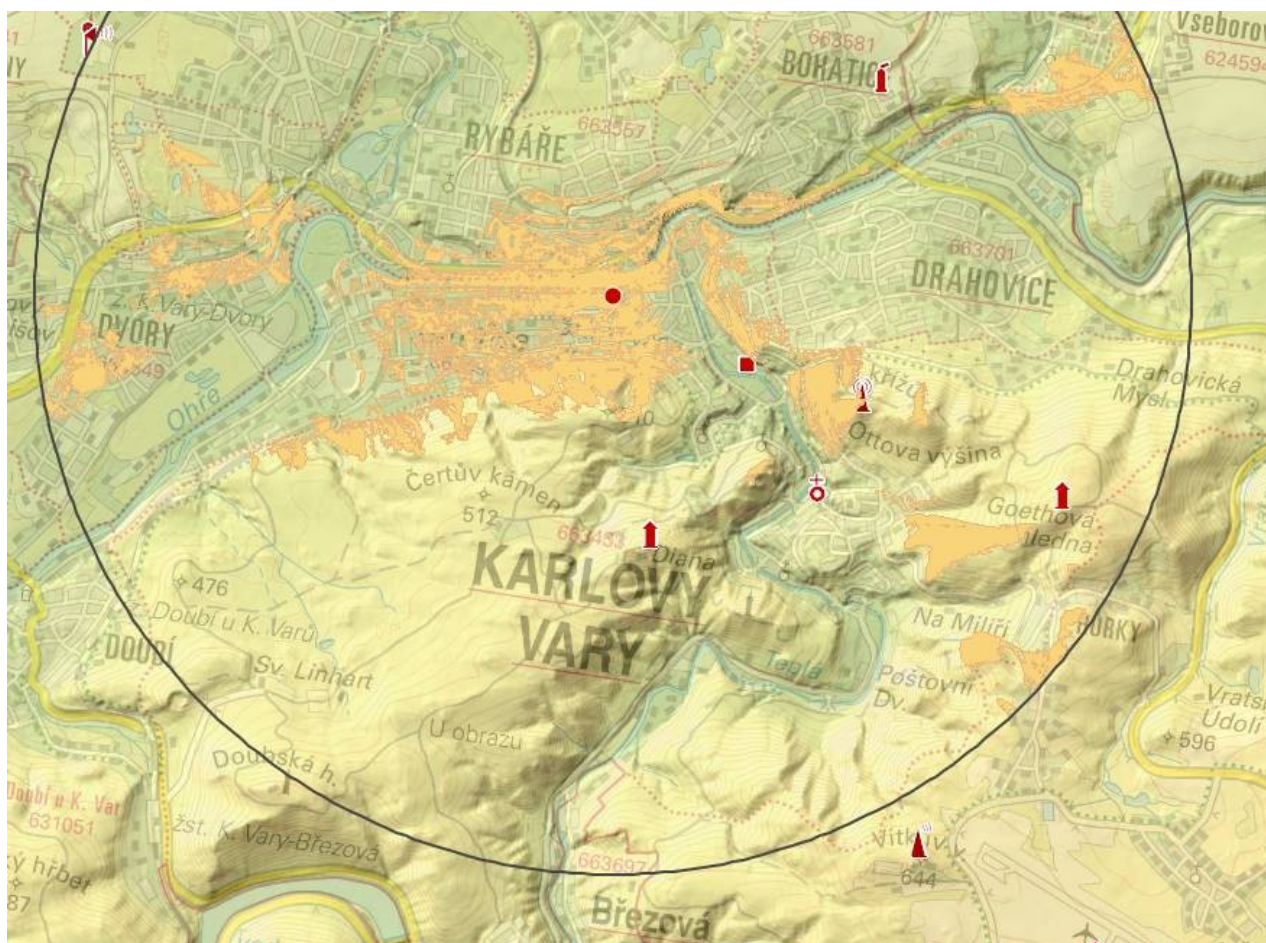
Karlovy Vary - pohled od Grandhotelu Pupp na Starou Louku a Ottovu výšinu

vizuální vnímání krajiny od sanatoria Imperial (cuzk.cz)

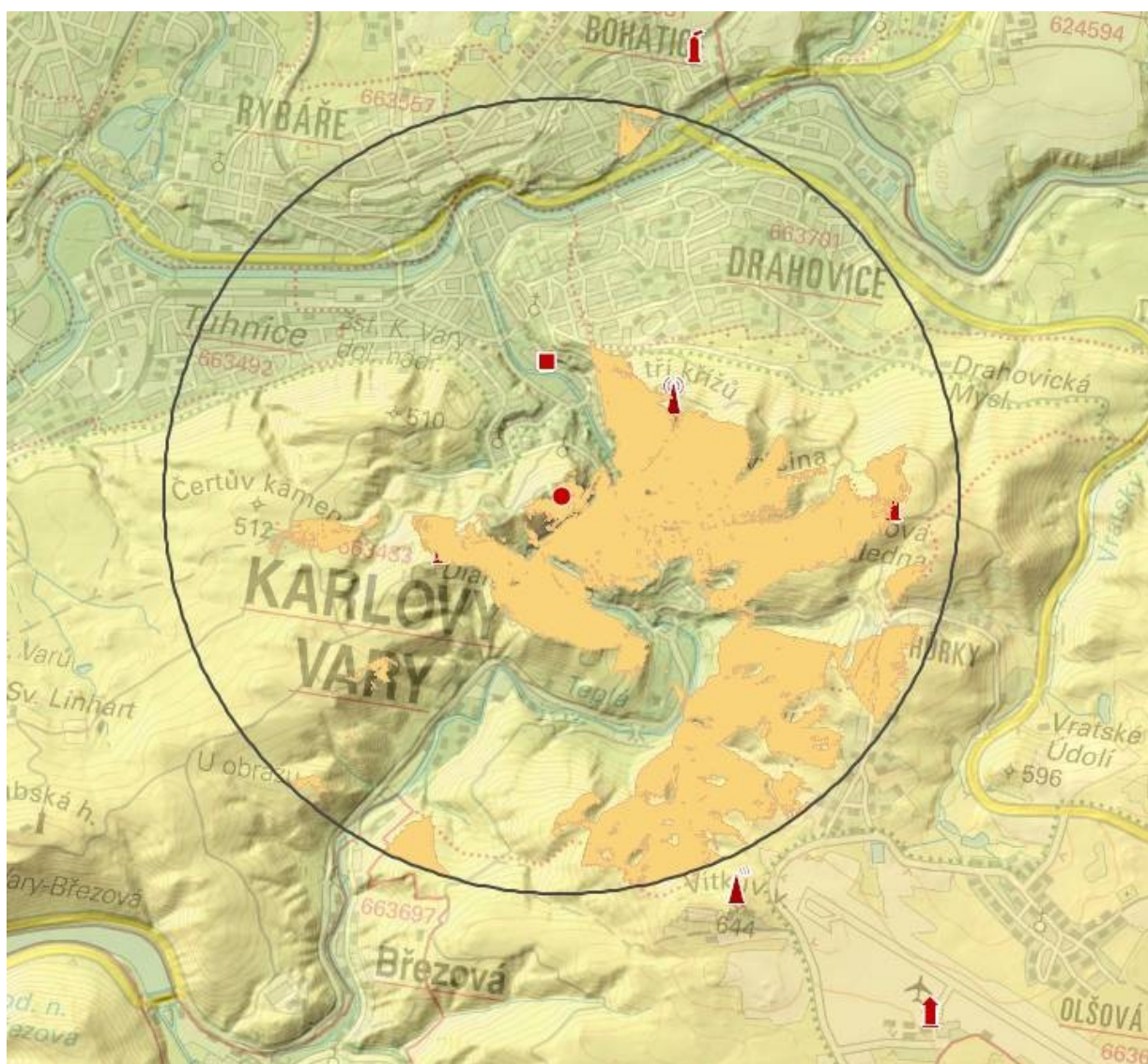
Karlovy Vary - pohled od sanatoria Imperial

vizuální vnímání krajiny od Chebského mostu (cuzk.cz)

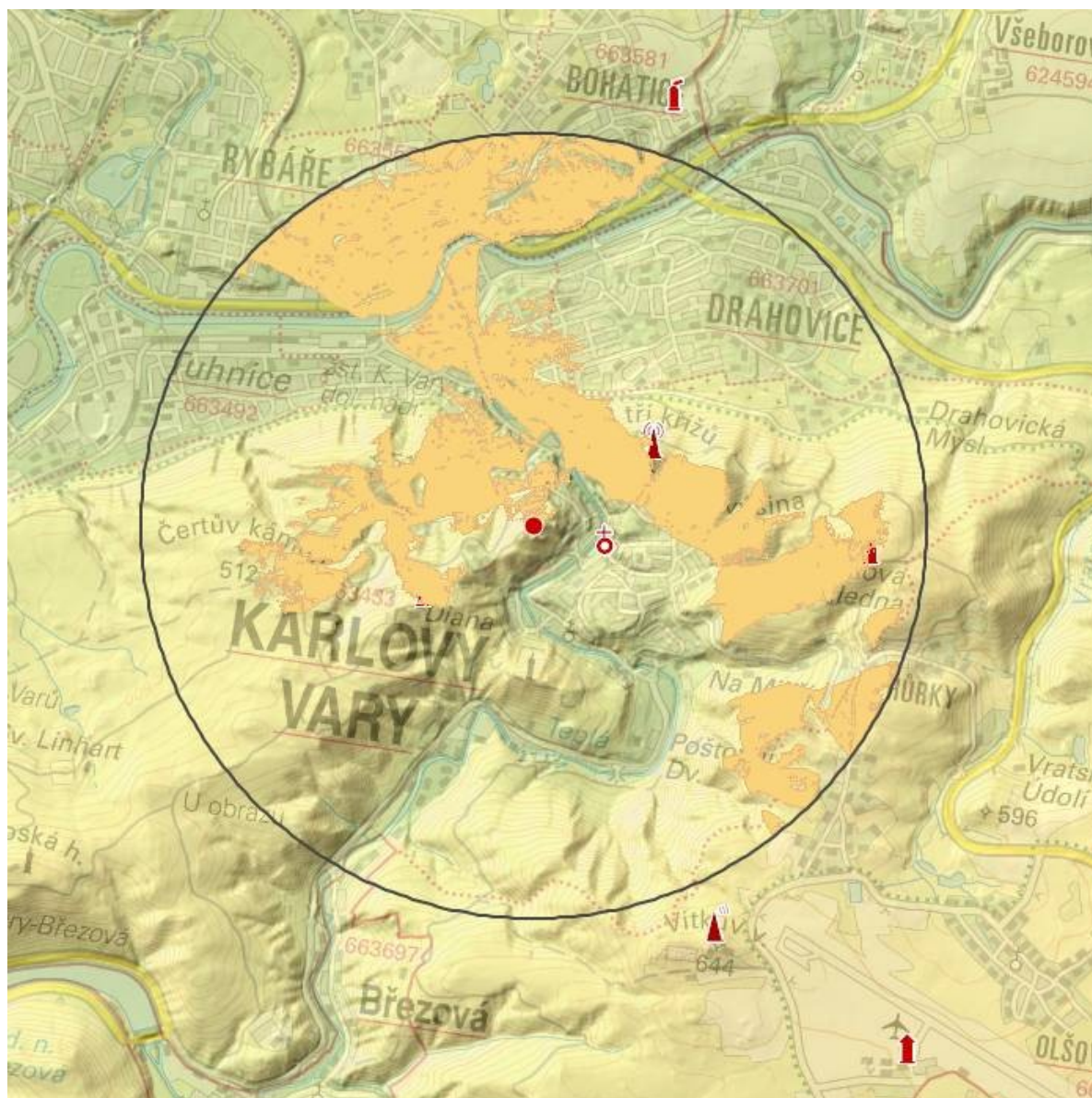
Karlovy Vary - pohled od Chebského mostu

vizuální vnímání krajiny z Maierova gloriety (cuzk.cz)

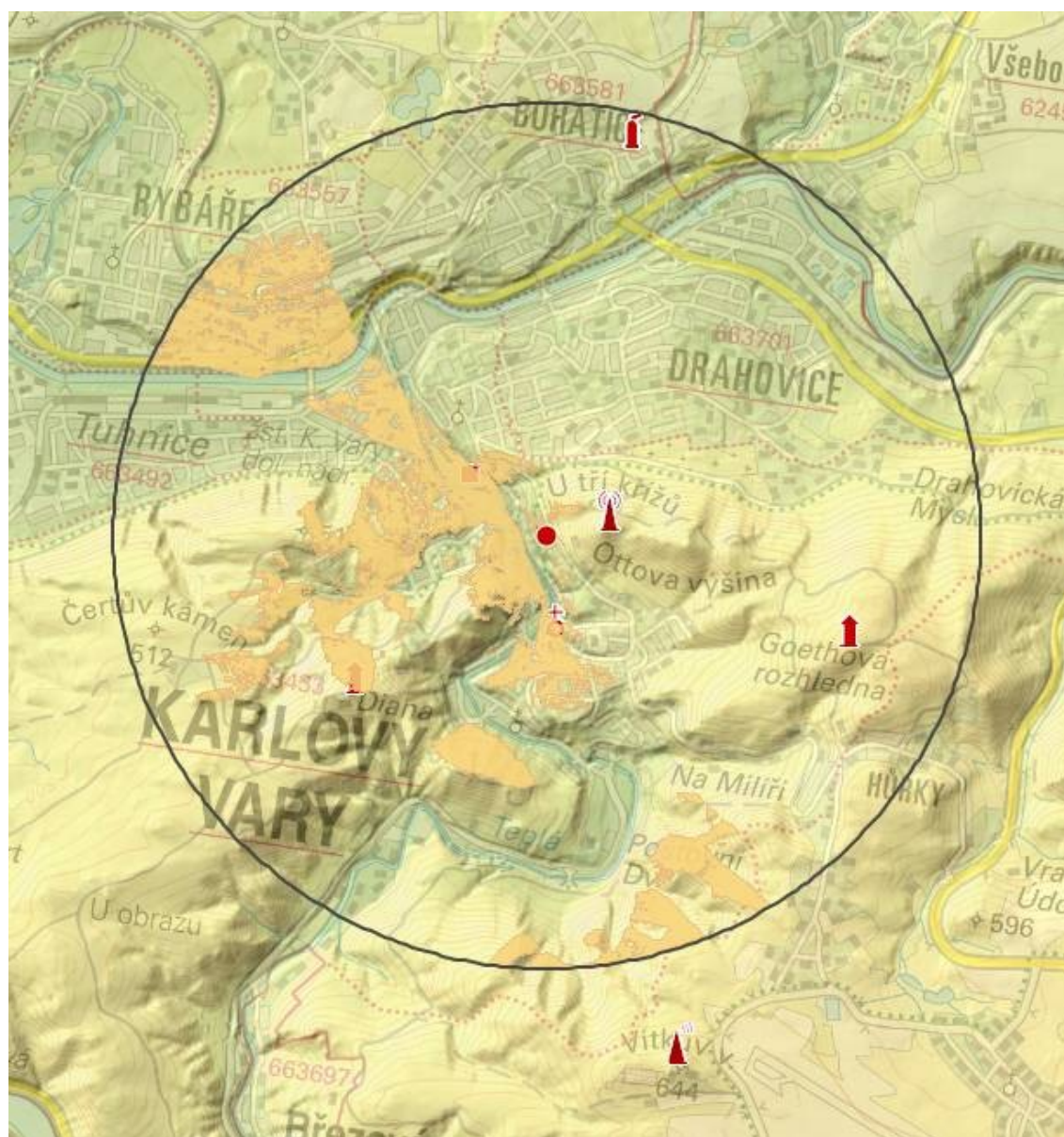
Karlovy Vary - celkový pohled z Maierova gloriety

vizuální vnímání krajiny z vyhlídky Jelení skok (cuzk.cz)

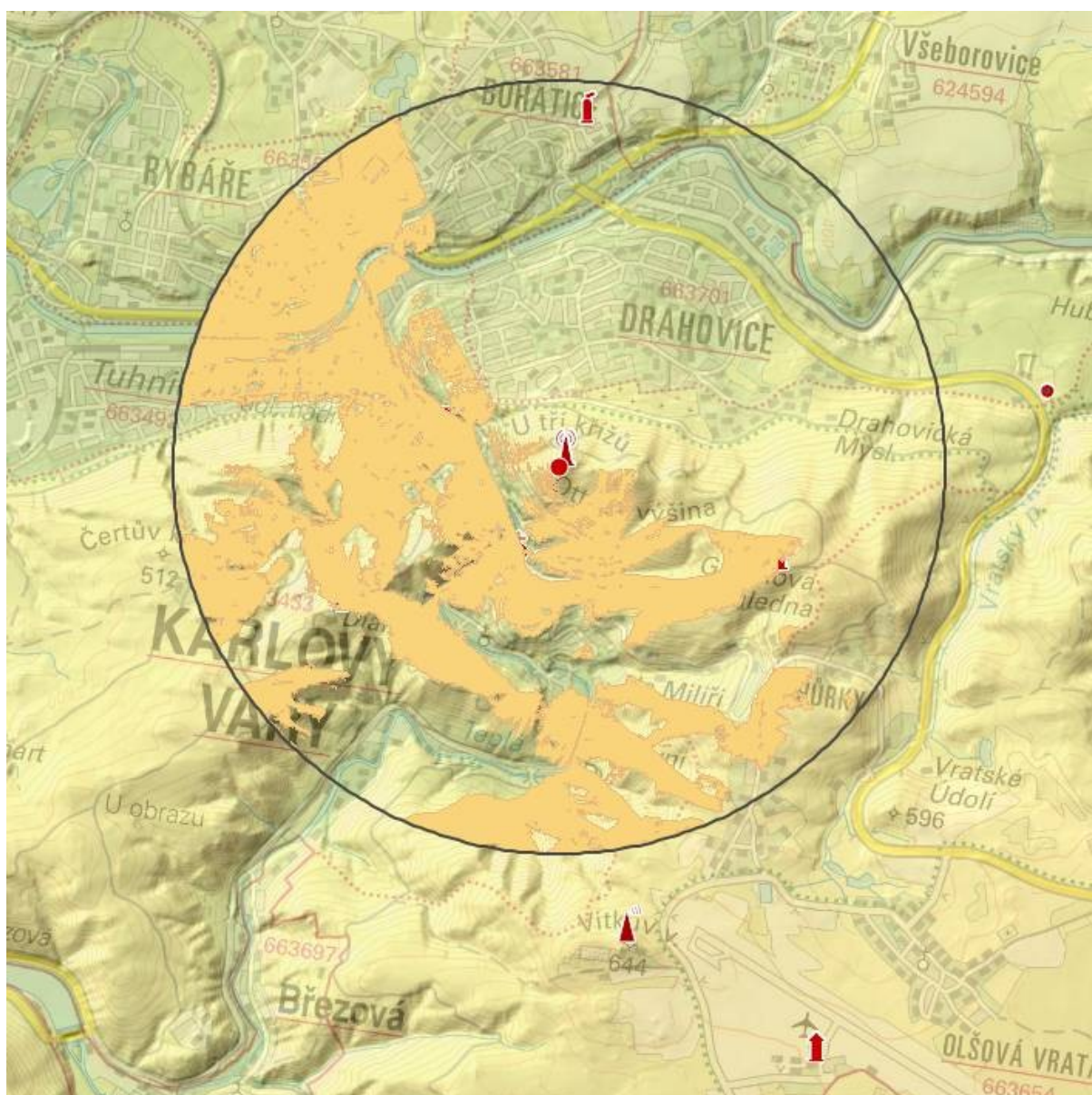
Karlovy Vary - celkový pohled z vyhlídky Petra Velikého

vizuální vnímání krajiny z ulice Na Vyhlídce (cuzk.cz)

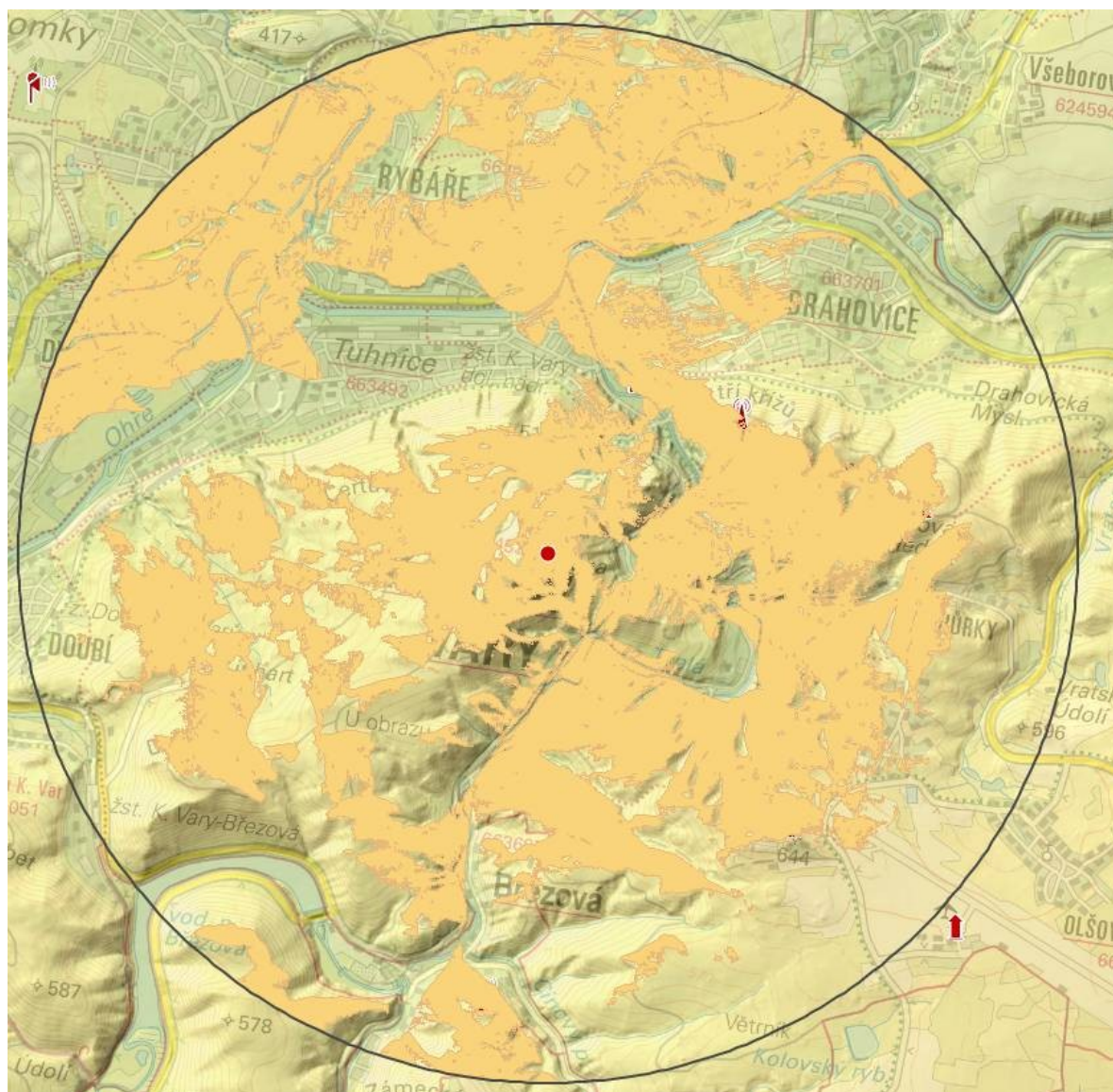
Karlovy Vary - celkový pohled z ulice Na Vyhlídce

vizuální vnímání krajiny z vyhlídky Tři kříže (cuzk.cz)

Karlovy Vary - celkový pohled z vyhlídky Tři kříže

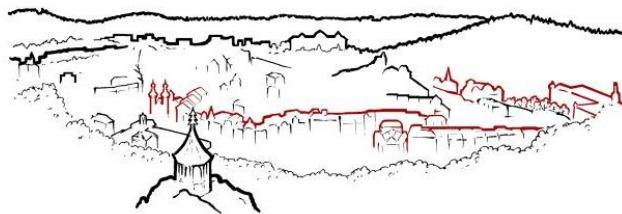
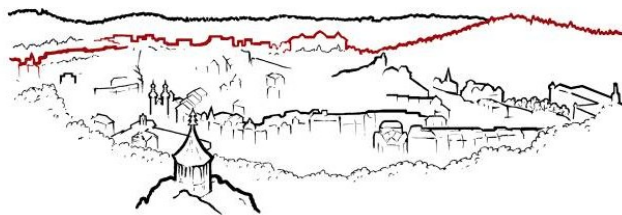
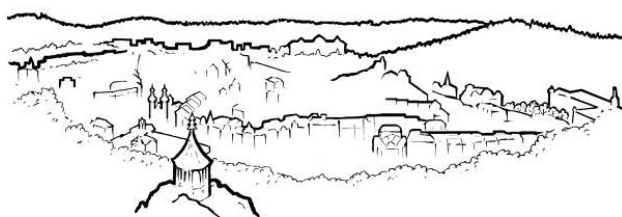

vizuální vnímání krajiny z rozhledny Diana (cuzk.cz)

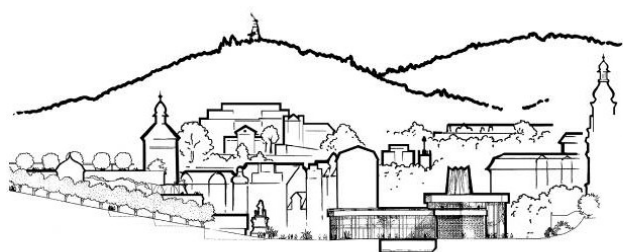

Karlovy Vary - celkový pohled z rozhledny Diana

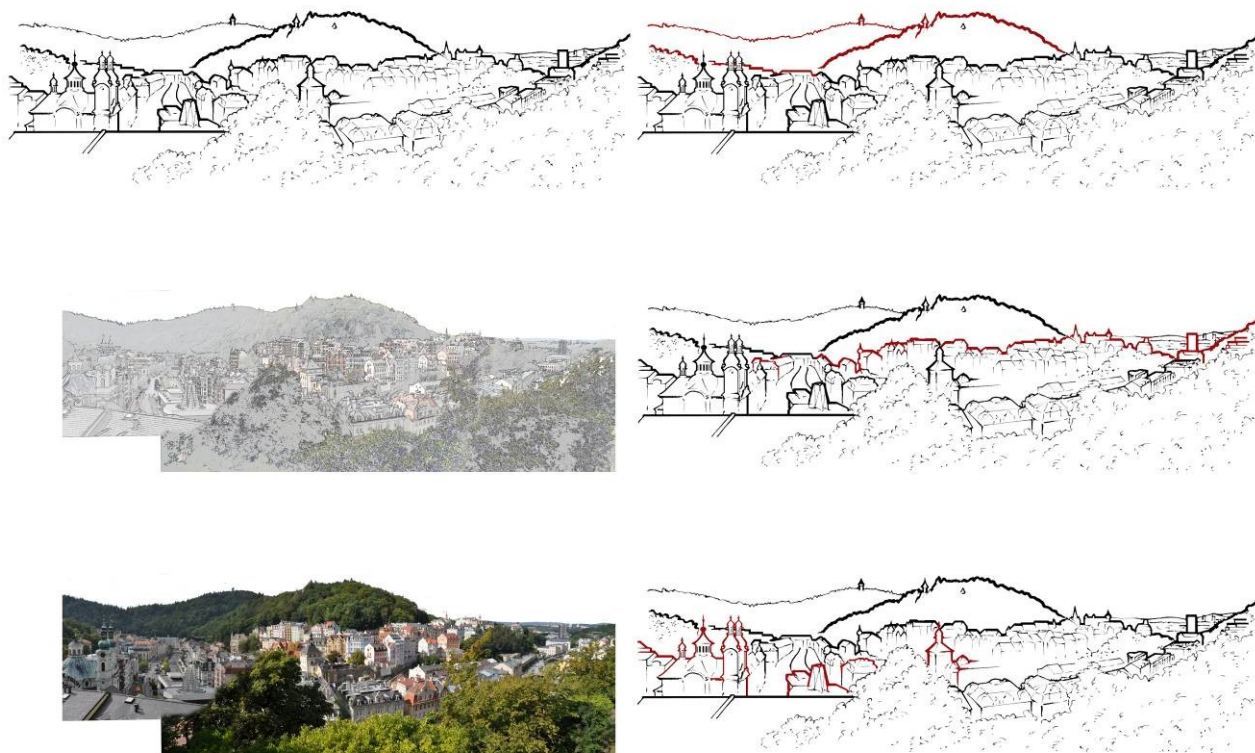
Ikonické pohledy, panoramata. Pohledové vrstvy horizontu

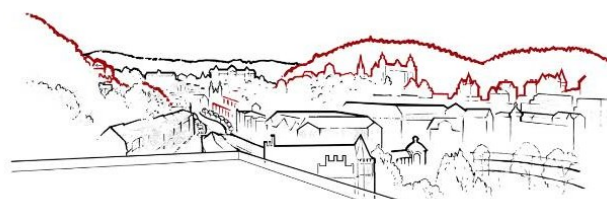
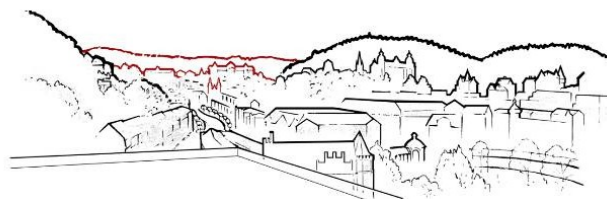
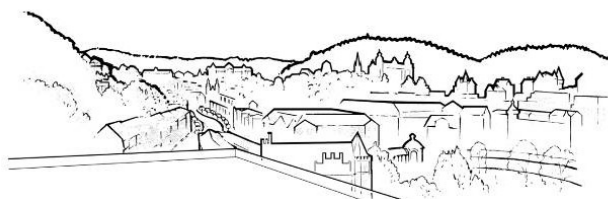
Karlovy Vary - prolínání jednotlivých vrstev horizontu
pohled z Výšiny Petra Velikého směrem jižním

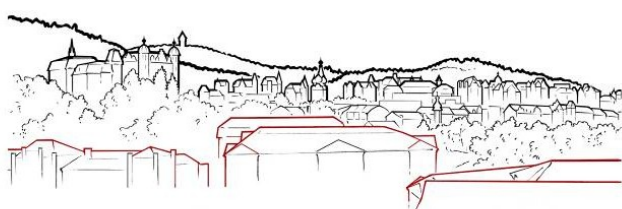
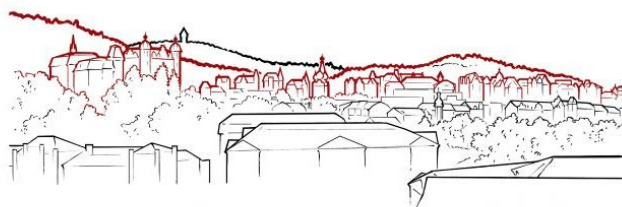
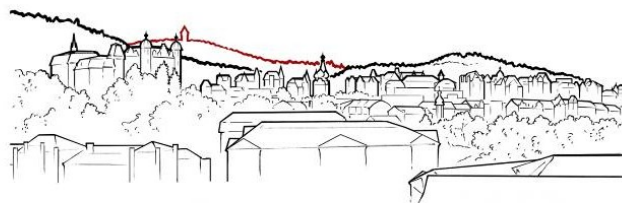
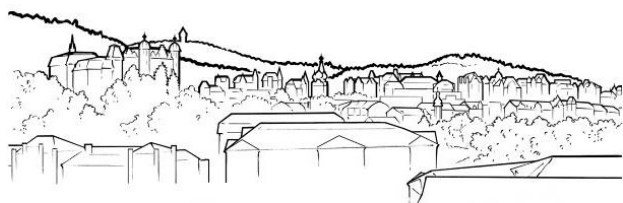
Karlovy Vary - prolínání jednotlivých vrstev horizontu
složený pohled na Tržště a Vřídelsní kolonádu od jihozápadu

Karlovy Vary - prolínání jednotlivých vrstev horizontu
pohled ze sadů Jana de Carro směrem západním

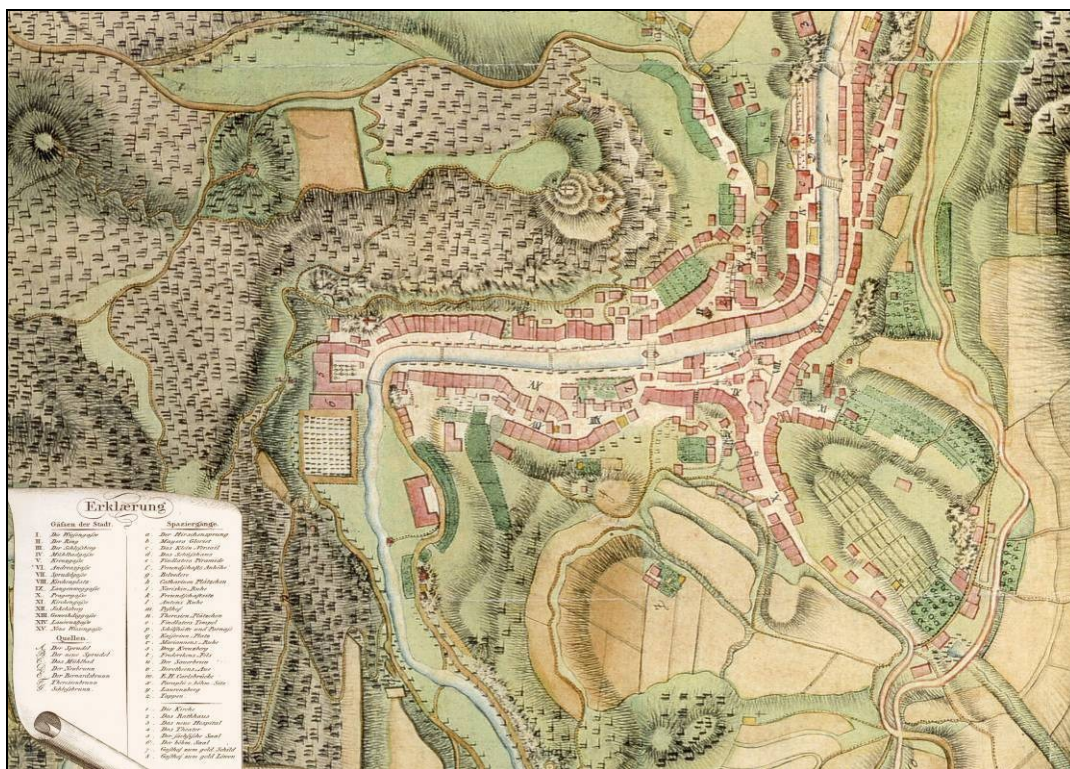

Karlovy Vary - prolínání jednotlivých vrstev horizontu
pohled od bazénu Hotelu Thermal směrem jižním

Karlovy Vary - prolínání jednotlivých vrstev horizontu
pohled z Ondřejského hřbitova směrem západním

Mapové přílohy

Karlovy Vary, půdorysný plán města z 1813

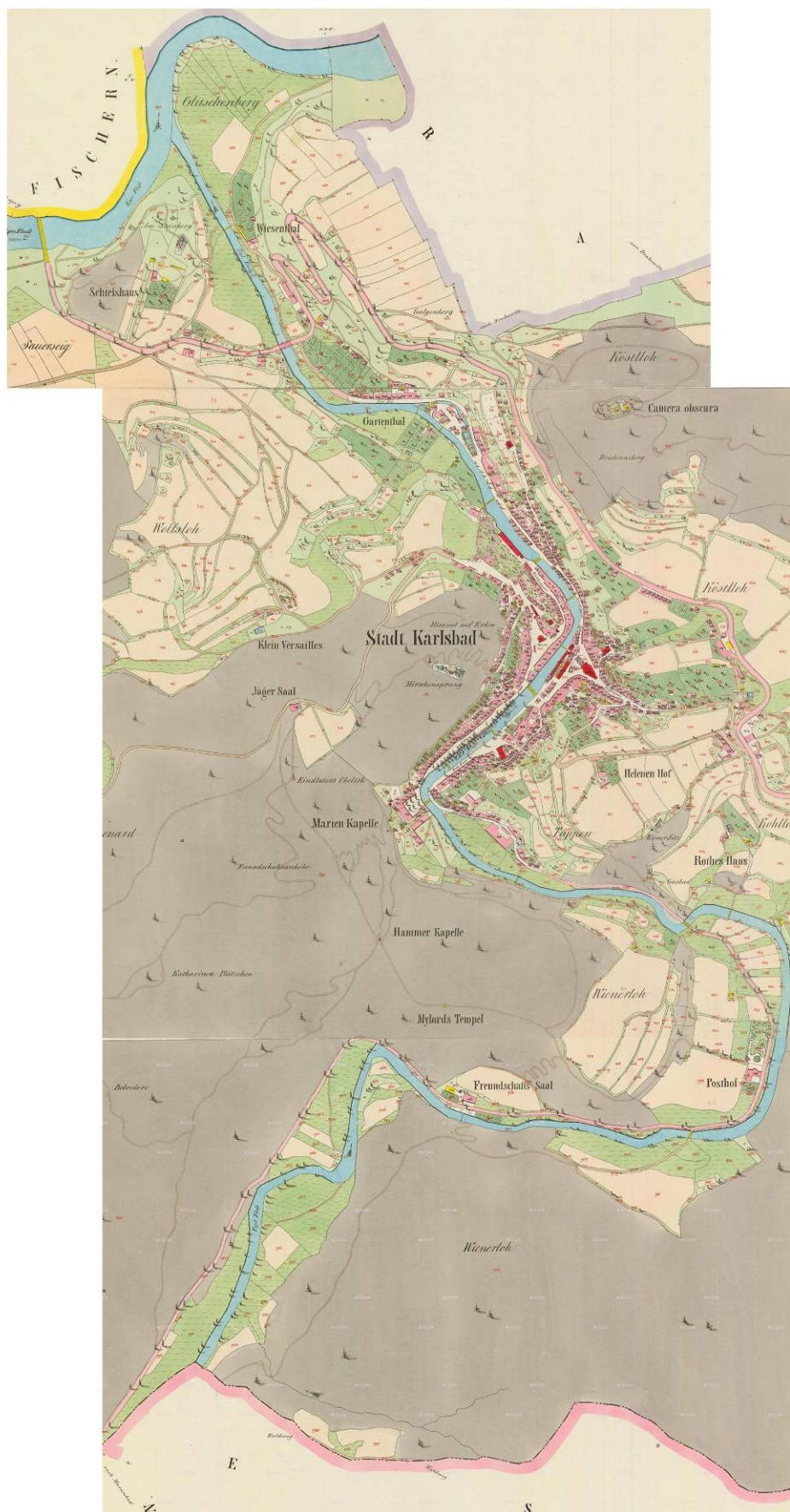
Karlovy Vary, půdorysný plán města a okolí, Friedr. Sauczek 1828 (PřF UK)

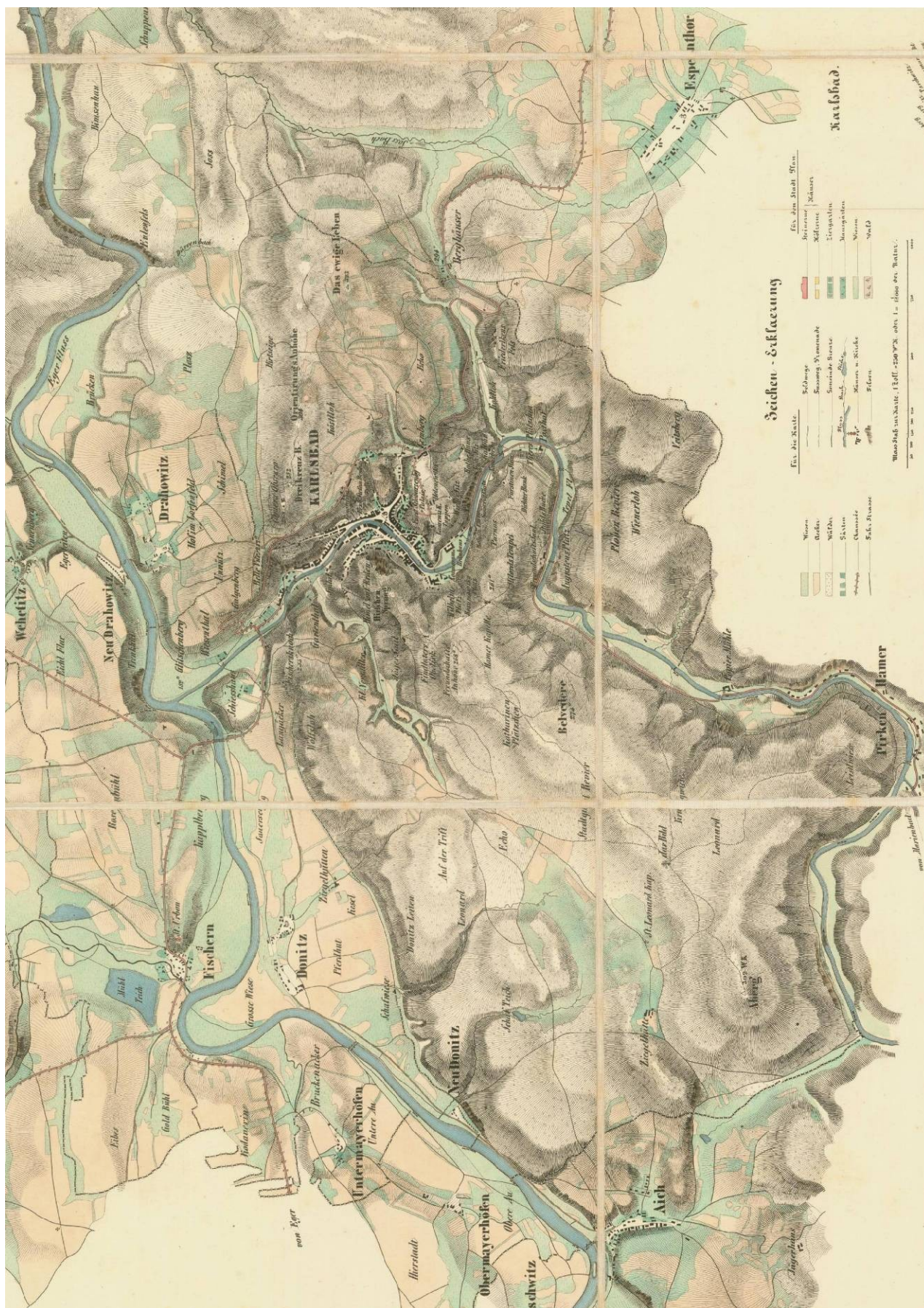
Karlovy Vary, indikační skica stabilního katastru 1842, intravilán města
(zdroj <http://archivnimapy.cuzk.cz>)

Karlovy Vary, indikační skica stabilního katastru 1842, extravilán města
(zdroj <http://archivnimapy.cuzk.cz>)

Karlovy Vary, císařský otisk stabilního katastru 1842 (zdroj <http://archivnimapy.cuzk.cz>)

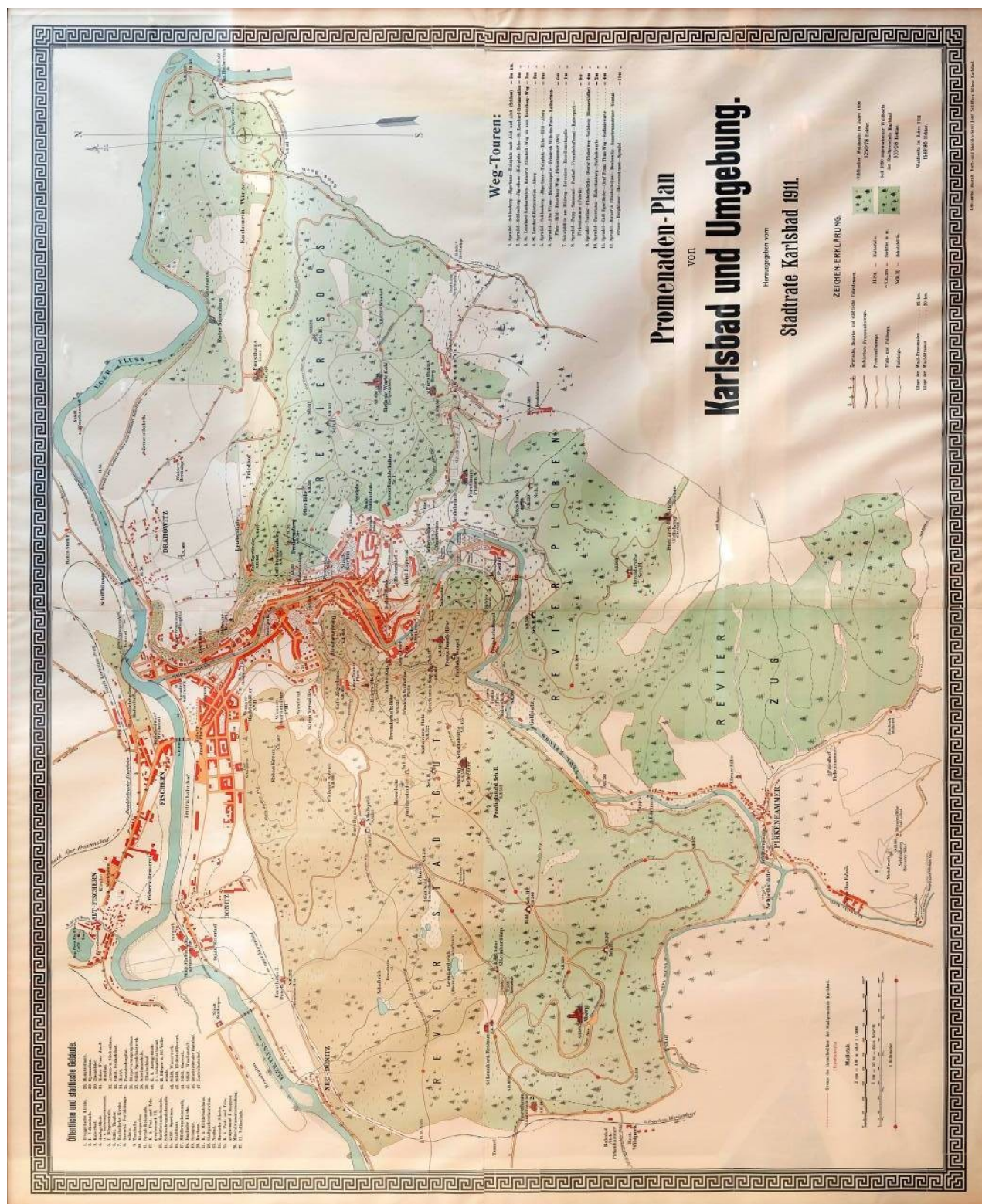

Karlovy Vary, plán města a okolí, Alois Souvent, Joh. Rauh 1846 (PřF UK)

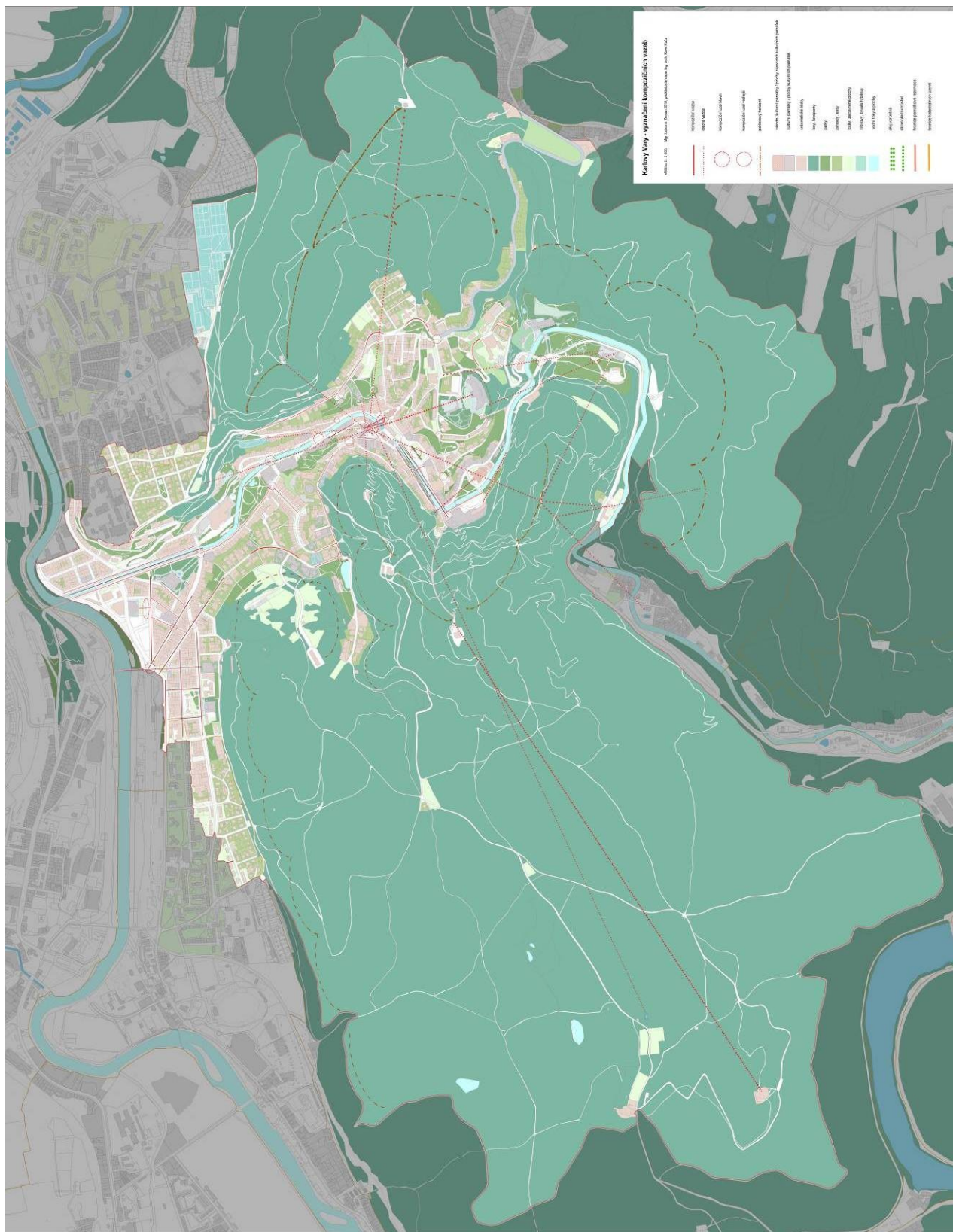
Karlovy Vary, mapa promenád, 70. léta 19. století.

Karlovy Vary, mapa promenád, kolem roku 1900.

Karlovy Vary, mapa města a promenád 1911

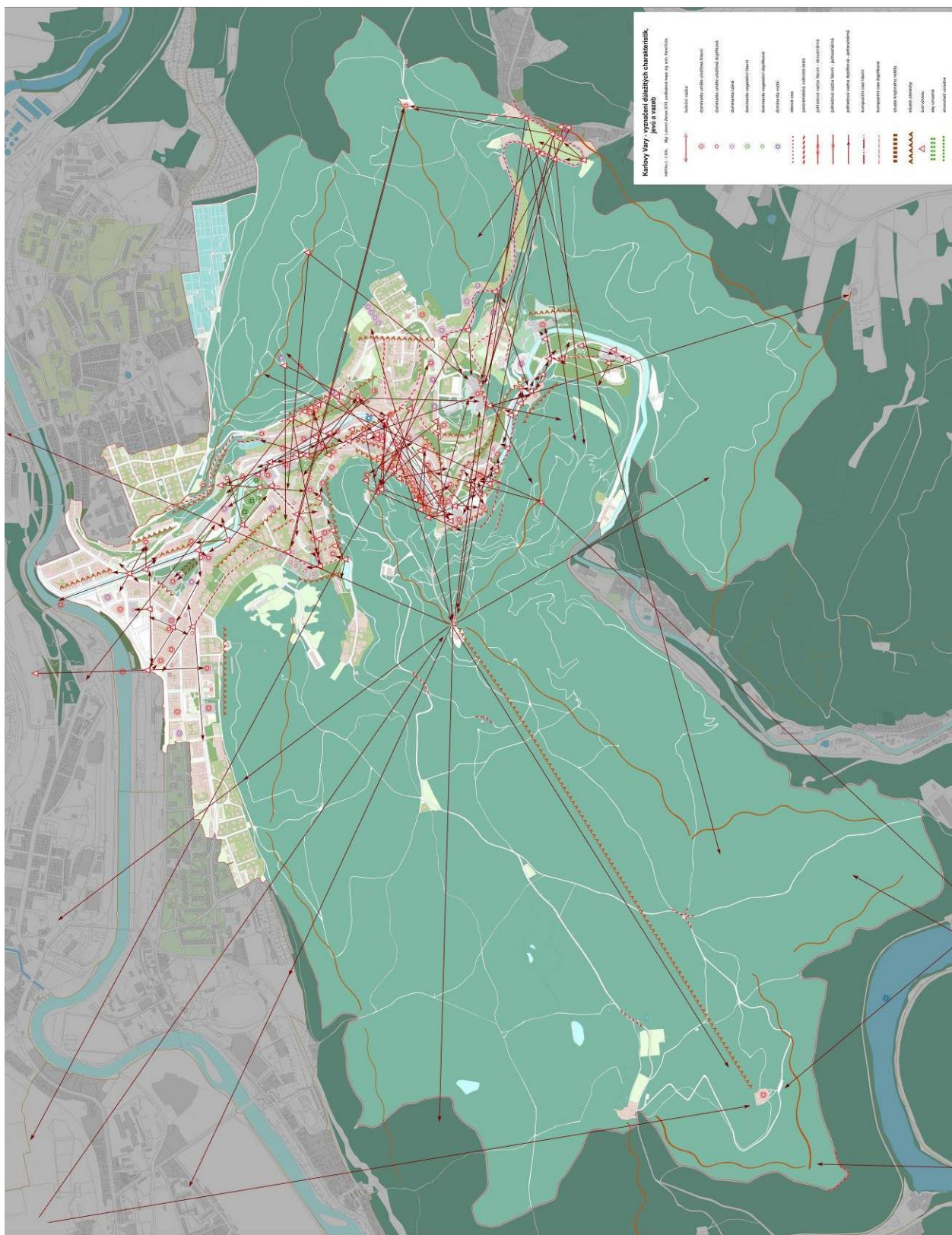

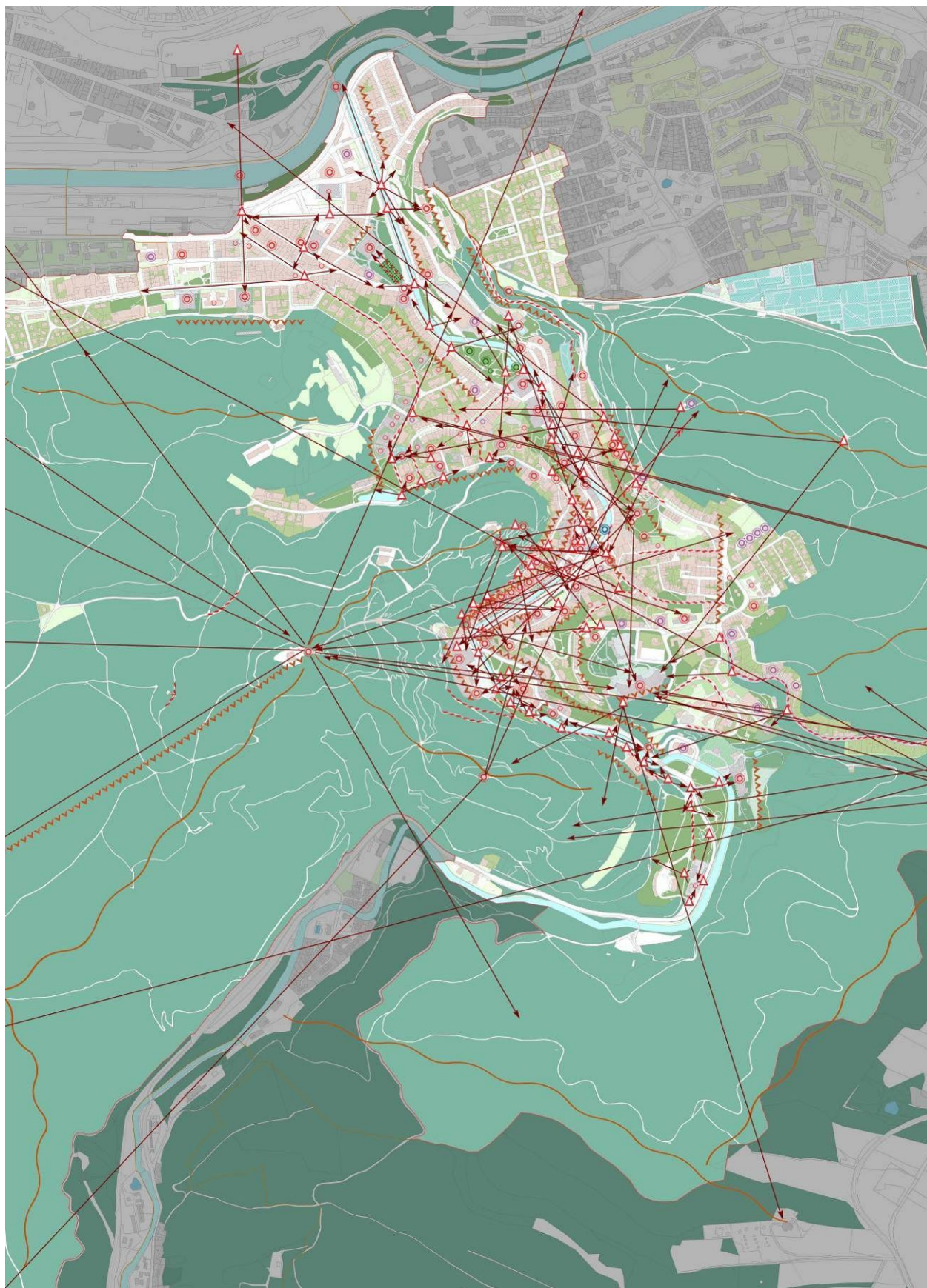

Karlovy Vary - vyznačení kompozičních vazeb

Měřítko 1 : 2 000, Mgr. Lubomír Zeman 2018, podkladová mapa: ing. arch. Karel Kuča

	kompoziční vazba
	ideová vazba
	kompoziční uzel hlavní
	kompoziční uzel vedlejší
	pohledový horizont
	národní kulturní památky / plochy národních kulturních památek
	kulturní památky / plochy kulturních památek
	urbanistické bloky
	lesy, lesoparky
	parky
	zahrady, sady
	louky, zatravněné plochy
	hřbitovy, bývalé hřbitovy
	vodní toky a plochy
	alej vzrůstná
	stromořadí vzrůstné
	hranice památkové rezervace
	hranice katastrálních území

Karlovy Vary - vyznačení důležitých charakteristik, jevů a vazeb

Měřítko 1 : 2 000, Mgr. Lubomír Zeman 2018, podkladová mapa: ing. arch. Karel Kuča

	funkční vazba
	dominanta uměle utvářená hlavní
	dominanta uměle utvářená doplňková
	dominanta rušivá
	dominanta vegetační hlavní
	dominanta vegetační doplňková
	dominanta vodní
	ideová osa
	panoramatická, scénická cesta
	pohledová vazba hlavní - obousměrná
	pohledová vazba hlavní - jednosměrná
	pohledová vazba doplňková - jednosměrná
	kompoziční osa hlavní
	kompoziční osa doplňková
	silueta krajinného reliéfu
	silueta zástavby
	bod výhledu
	alej vzrůstná
	stromořadí vzrůstné